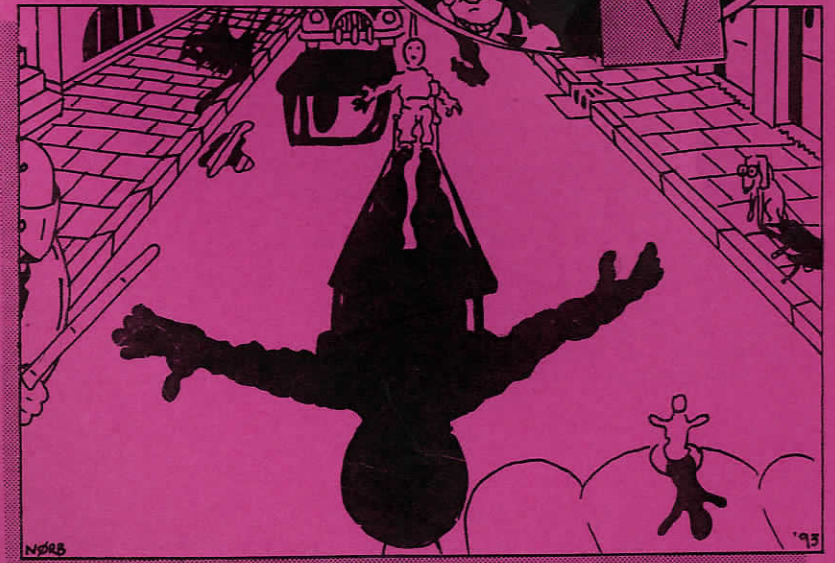

DE DISCUSSIE- STUKKEN

FRANKFURT 8-17 APRIL

FRANKFURT

ANARCHISTIESE
PASEN '93

DAGEN

INHOUD

	pagina
Van de vertalersters.....	2.
Oproep.....	3.
Enige overpeinzingen over groeps- en discussiestrukturen.	4.
WERKGROEPEN	
De Anarchistische Beweging vandaag.....	6.
Verskillende vormen van Onderdrukking.....	8.
Staatsheid als bezetting: Libertaire utopie en veranderde machtsmechanismen.....	9.
De waarde van reformistische Politieke Arbeid voor de weg tot de anarchistiese samenleving.....	13.
Antifascisme als onderdeel op weg naar een Anarchistische Samenleving.....	15.
"De Antisemiet maakt de Joden"- Werkgroep Antisemitisme.	16.
Nationalisme.....	18.
Het Anarchistische Antimilitarisme, haar geschiedenis en haar aktuele betekenis.....	19.
Kultuurkritiek-Europa en haar 500-jarige Kolonisatie....	23.
Filosofie als een 'Weg tot de Anarchie'.....	26.
Diskussie over Drugs.....	27.
Anarchisme, Feminisme en de Staat.....	28.
Feminisme en Racisme.....	31.
Vrouwengeschiedenis als verzet tegen HEERSchappij en onderdrukking.....	32.
Heerschappijkritiese mannen en het Patriarchaat.....	34.
Stakingen en Direkte Aksie als middel tot sociale en politieke veranderingen.....	34.
Strategieën van de vakverenigingen.....	35.
Bedrijven in zelfbeheer.....	36.
5 uren zijn genoeg: wegen naar een Anarchistische Radenrepubliek.....	38.
Sociale Ekologie.....	41.
Onderwijs en Opvoeding zonder Macht.....	47.
Antipedagogiek, of: de kracht van de ontkenning.....	49.

Voor de hierin opgenomen teksten zijn de auteurs zelf verantwoordelijk. Nadruk van teksten en uitsprekings, alsmede de verbreiding daarvan is nadrukkelijk gewenst.

Van de Vertalersters...

Deze reader is een poging tot nederlandse vertaling van de 'Informationsmappe', gemaakt voor de met pasen te houden 'Libertaire tagen' in Frankfurt, Duitsland. Hij is gemaakt met het idee dat het anarchisme, ook voor Nederland, een relevante politiek stroming is en blijft, en dat het belangrijk is de discussies daarover, waar die ook gevoerd worden, te volgen.

Deze map is in de eerste plaats bedoeld voor de Libertaire tagen zelf (al komtie een beetje laat). Maar ook daarna blijft hij relevant, omdat hij aanzetten kan geven tot discussies die ook hier gevoerd zouden moeten worden.

De vertaling is het werk van een flinke groep vrijwilligers, allen amateurs in het vertalersvak. We hebben niet de pretensie dat we alles letterlijk en literair verantwoord in het nederlands omgezet hebben. Wel hebben we geprobeerd de boodschap van de verschillende stukken over te brengen in een voor veel mensen in dit land leesbare taal.

Groetjes van: Jeroen, Hans, Karel, Tonnie, Rik, Femke, Peter, Nörb, Dirk, Pipi en Allie.

Met boel bedankjes aan de Rooie Rat

infowinkel
SCHISM
Ganzenmarkt 26
3512 GE Utrecht

elke wo do/vrij/zaterdag
open van 14-18.00
axiebiaden, t shirts, platen
o.d. s. posters en nog heel
veel meer!

Libertaire Dagen '93

"Wegen naar een anarchistiese samenleving"
en: Libertaire Boekenbeurs (vr.t/m zo.)

Van Donderdag 8 t/m maandag 12 april, Universiteit Frankfurt a/M

In een periode, waarin wereldwijd mensen uitgebuit en onderdrukt worden willen wij erop wijzen dat vrijheid en zelfbeschikking geen eisen zijn die thuishoren in het verleden.

In tegendeel zelfs: Heerschappij moet in al zijn verschijningsvormen (Bijvoorbeeld Staatsmacht, Patriarchaat, Seksisme, Antisemitisme, Uitbuiting door loonarbeid...) openbaar gemaakt en bestreden worden.

Op het moment wordt de roep om de 'reddende' de staat, ook in het linkse kamp, tegen het aktuele neonazisme steeds sterker.

Wij daarentegen richten ons op alle geïnteresseerde mensen die met ons de manieren om tot een menswaardige, libertaire (vrije) samenleving te komen verder willen ontwikkelen. Alleen zo kunnen we de ekologiese en sociale uitdagingen van de komende jaren aangaan.

"Wegen naar een Anarchistische Samenleving"

Zo luidt het basisthema van de Libertaire Dagen '93. Daarover willen we informeren en discussieren. En daarbij zal het niet slechts om kritiek op de bestaande machtsverhoudingen gaan. Veel meer nog willen we praktische aanknopingspunten bieden, en strategieën ontvouwen, die hiërarchieën afbouwen en tot een machtsloze (anarchistische) samenleving leiden. Met het oog op de vele verschijningsvormen van onderdrukking en uitbuiting kunnen wij ons slechts op enkele gebieden, waarop macht uitgeoefend wordt, richten.

Libertaire Boekenbeurs

Tijdens de Libertaire Dagen zal er op het terrein van de Universiteit Frankfurt van 9 tot 11 april een Boekenbeurs van libertaire uitgeverijen en initiatieven plaatsvinden. Entree is gratis.

Deelnemers:

De LT worden georganiseerd door het Anarchisties Forum Frankfurt (AFF), en dat zijn de volgende groepen:

Heddernheimer Kulturverein, Mittwochsgruppe, Libertäres Forum Frankfurt/AKI - Libertäres Info FFM, Frei Arbeiterinnen und Arbeiter Union -Ortsgruppe Frankfurt (FAU-IAA), Freies Filosofisches Forum Frankfurt (ffFF) en individue.

Medewerking van: Allgemeiner StudentInnenausschuß/Undogmatische Linke und Internationalismus-referat im AstA der Universität Frankfurt & Allgemeiner StudentInnenausschuß der Fachhochschule Frankfurt.

Enkele overpeinzingen over groepen- en discussiestrukturen

Ook mensen met de behoefte aan een heerschappijloze maatschappij zijn niet vrij van macht- en overheersingsstructuren.

Deze "ervaring" hebben al veel groepen en individuen gehad.

Naar aanleiding van deze ervaring zijn onder andere 2 brochures gemaakt:

1. Sexisme- in politieke groepen
2. Konsensus- Aanzet tot een overheersingsvrije besluitvorming.

Zes vragen voor politieke groepen, waarin vrouwen en mannen gelijkwaardig willen samenwerken

Aantal

1. Zijn er evenveel vrouwen als mannen in onze groep?

Nee? Waaraan ligt dat- aan ons? Hoe kunnen we meer vrouwen tot medewerking in onze groep bewegen? Sluiten we door bepaalde externe omstandigheden vrouwen of mannen met kinderen uit?

Taalgebruik

2. Spreekt iedereen een taal waarin vrouwen niet worden uitgesloten? Er zijn deelnemers en deelneemsters, sprekers en spreeksters, gesprekleiders en gesprekleidsters ... In plaats van men spreekt iedereen in de groep van ik of wij enzovoort.

Taken

3. Hebben vrouwen en mannen dezelfde taken en mogelijkheden in de groep?

Zijn bijvoorbeeld de spreektijden van vrouwen en mannen gelijk verdeeld? Hebben de vrouwen net zo veel leidinggevende functies in de groep als de mannen? Wisselt de gespreksleiding? Worden de beslissingen naar aanleiding van consensus genomen? Wie vertegenwoordigt de groep naar buiten toe? Wie neemt belangrijke posities/functies op zich? Wie neemt het schrijven van stukken op zich?

Rolpatronen

4. Zijn vrouwen en mannen bereid om hun traditionele rollen ter discussie te stellen?

Mannen werken met elkaar aan verandering van zichzelf, bekritisieren zichzelf op een konstruktieve wijze en ondersteunen elkaar in het veranderen van gedrag. Mannen leren van vrouwen terwijl vrouwen ook van mannen leren. Vrouwen steunen elkaar in het meer op zich nemen van taken.

Behulpzaam is het om de groep van tijd tot tijd te splitsen in mannen- en vrouwengroepen. Dit is vooral praktisch in het geval van kritische, konfliktueuze situaties of gewoon naar wens. Zulke groepjes kunnen er toe bijdragen om sexistische structuren in de groep duidelijk te maken en ze gemeenschappelijk te veranderen.

Sfeer

5. Letten de mannen in de groep ook op de sfeer en de gevoelens die er zijn?

Of is het zo dat "de man" het aan de vrouwen overlaat om het gebeuren rondom de groep te dragen, dus om zich bezig te houden met: het individuele welzijn van de mensen in de groep, pauzes, het koken van eten en andere huishoudelijke activiteiten, kinderen die thuis zijn of in de groep aanwezig zijn? Steunen alleen de vrouwen anderen in de groep of leveren de mannen ook emotionele arbeid?

Sexisme

6. Beschouwt iedereen in de groep sexisme als een gelijkwaardig probleem als militarisme, kapitalisme, rascisme..?

Of is het onderwerp "vrouwenbevrijding" en "mannenbevrijding" maar een zijdelings, ondergeschikt probleem of a-politiek? Houdt de groep zich bezig met de feministische aspecten van de diverse onderwerpen?

De meest voorkomende gevallen

We zullen ons bewust moeten maken van de volgende handelwijzen, die steeds weer opduiken.

Een show opvoeren: te veel, te lang en te hard praten.

De probleem-oplosser: continu het antwoord of de oplossing van een probleem geven, nog voor anderen de gelegenheid hebben er zelf over na te denken en er over te praten.

IN HOOFDLETTERS PRATEN: de eigen oplossing of mening als DE laatste en afsluitende bijdrage aan het onderwerp inbrengen (wordt vaak versterkt door de toon van de stem en de lichaamshouding).

De Verdedigende Houding: op elke tegenovergestelde mening zo antwoorden alsof je persoonlijk aangevallen wordt. "Blijkbaar heeft niemand begrepen wai ik zei. Wat ik bedoelde was..."

Haarkloverij: nietsbetekenende fouten in de stellingname van anderen eruit halen, steeds de uitzonderingen op de regen vaststellen.

Herhalen: precies hetzelfde herhalen wat een vrouw(!) juist volkomen duidelijk en helder gezegd heeft.

De aandacht trekken: alle dramatische middelen aangrijpen om in de schijnwerpers te komen staan.

Belangrijk doen: door de observatie van groepsprocessen en formaliteiten de aandacht op zich vestigen en daardoor de verantwoordelijkheid van individuen en van de groep voorkomen.

Distantiëren: "ik heb dat vroeger ook geloofd, maar ondertussen..", "Wil je echt zeggen, dat...?"

Steeds kritiek leveren: aan alles en aan iedereen iets slechts of problematisch vinden.

Het onderwerp van gesprek veranderen: de discussie op de eigen lievelingsonderwerpen brengen, om de eigen lievelingsmening te kunnen spuien.

Niet luisteren: na de eerste paar zinnen van anderen in gedachten een antwoord formuleren, vervolgens nergens meer op letten en in de eerste de beste pauze los barsten.

De "baantjesjager": aan formele machtsposities vasthouden.

Dogmatisme en onverzoenlijkheid: ook op de kleinste punten aan de eigen mening vast blijven houden.

Gevoelens voorkomen: intellectueel doen, in passiviteit vluchten of grapjes maken als het juist passend is om gevoelens te uiten.

Paternalisme en neerbuigendheid (vaderlijk gedoe): "Nou-wil een van de vrouwen daarover niet eens wat zeggen?"

Aanpappen met vrouwen: seksualiteit inzetten om vrouwen te manipuleren.

Opmerkzaamheid en ondersteuning van vrouwen zoeken, en gelijktijdig met mannen concurreren.

Overactief zijn: steeds taken op zich nemen, voor anderen de kans hebben om zich daar voor in te zetten.

Kennis achter houden: belangrijke informatie voor zichzelf houden en inzetten ten behoeve van eigen nut en voordeel.

Voor anderen spreken: "velen van ons menen, dat we dit en dat moeten doen..."; "Wat XY werkelijk bedoelde, was..."

(uit: "Sexisme- in politieke groepen")

Opmerkingen over discussiestrukturen

Ronde: ieder heeft de mogelijkheid om iets te zeggen (niemand mag onderbreken!).

Snelle ronde: iedereen geeft in het kort zijn/haar mening over een bepaald onderwerp.

Brainstormen: alle mogelijke ideeën worden in een "brainstorm" verzameld.

Kleine groepjes: daar komt iedereen vaak aan het woord. Gescheiden vrouwen- en mannengroepen geven vaak verrassende resultaten.

Tijd-deelnemers-regel: vermenigvuldig je eigen spreektijd met het aantal deelnemers. Zo lang zal de discussie duren als iedereen zo lang praat als jij.

Ik-gebruik: praat voor jezelf, met "ik" niet met "men" en spreek ook niet voor anderen.

Aktief luisteren: dat is meer dan afwachten tot de anderen uitgesproken zijn. Het betekent, zaken bewust doorlaten dringen, doorvragen, niet meteen tegenspreken, pauzeren.

Samenwerking: zoek overeenkomsten en voorkom concurrentie.

Feed-back: laat anderen weten hoe met je gaat en hoe hun gedrag op je uitwerkt.

Pauzes: zijn belangrijk, omdat ze ontspannen en verfrissen.

De eigen verantwoordelijkheid: iedereen is zelf voor het tot stand komen van een beslissing verantwoordelijk.

Discussiehelperster: helpt om het verloop van de discussie te structureren, vat de resultaten samen, formuleert voorstellen voor oplossingen en let erop dat aan het systeem van de ronde wordt vastgehouden.

Notuliste: maakt notities en schrijft oplossingsvoorstellen en beslissingen op.

Waarnemer: let op de sfeer en stemming en geeft feed-back.

Tijdwaarnemerster: voelt zich verantwoordelijk voor het tijdschema en let op de tijd.

uit: "Arbeidsblad: consensus-zo gaat het".

WERKGROEP ANARCHISTIESE BEWEGING VANDAAG

stand en perspectieven

De laatste 25 jaar is er in de BRD voortdurend sprake geweest van een levendige, zich veranderende anarchistiese beweging. Sommige dingen werden bereikt, veel staat echter nog aan het begin. Uitgaande van de situatie van nu zou de werkgroep moeten proberen nieuwe strategieën te ontwikkelen. Strategieën die gericht zijn tegen de bestaande structuren, die makkelijk in een soort van netwerk om te vormen zijn, zonder dat ons dat ekstra belast.

De organisatiegraad binnen de anarchistiese beweging zou kwa perspectief in samenhang moeten staan met de anarchistiese tendensen in de samenleving van vandaag. In de discussie moet de inhoud en organisatievorm gescheiden behandeld worden. Anarchisme is vandaag de dag in de eerste plaats een organisatie-theorie (Zelfbeheer, Consensusmodellen, Decentralisering) die voor deze samenleving verder ontwikkeld moeten worden.

anarchistiese organisatievormen

Bestaande groepen en projecten zullen worden voorgesteld, zoals bijvoorbeeld: Initiative für eine Anarchistische Föderation in Deutschland (I-AFD), Freie ArbeiterInnen Union (FAU-IAA), bedrijven in zelfbeheer (bijv. Projekt A), PulverFass, Föderation Gewaltfreier Aktionsgruppen (FöGA), Anares-Medien, tijdschriften, centra... Deze structuren worden onderzocht op mogelijkheden voor

desentralisatie en coördinatie, alsook op de interne structuren, de financiering, de continuïteit. De mogelijkheden voor een A-federatie die de gehele BRD beslaat moeten in de realiteit onderzocht worden, de voors en tegens moeten presies worden afgewogen. Wat zou zo'n federatie kunnen presteren kwa coördinatie? Het aantal ongeorganiseerde anarchisten/n is verreweg groter dan het aantal georganiseerden. De oorzaken hiervan moeten onderzocht worden. Ook is het zo dat het aantal mannen overtreft het aantal vrouwen in de meeste A-groepen. Waaraan ligt dat?

In tweede instantie worden groepen onderzocht die zich niet als anarchisties zien, maar wel dicht bij de A-beweging staan, eventueel onder de noemer 'vrijheid'vallen, zoals daar zijn, de basisdemokraten, de autonomen, de pasifisten, de radenkommunisten, de voorstanders van een zelfbestuur.....

Ten derde moet geprobeerd worden de waarde van de stellingnames en de posities van al deze groepen en bewegingen in de tegenwoordige samenleving te bepalen.

Anarchistische Posities

Belangrijke thema's zijn ecologie, economie, geslachtspatronen en zingevingsvraagstukken (religie en zo...) Al dit heeft zo haar uitwerking op de persoonlijke leefwijze.

Met het idee van een platform voor de A-beweging in Duitsland op de achtergrond, welke dan in perspectief verder kan worden ontwikkeld, moeten de volgende vragen worden bediscussieerd:

Wat zijn de basale overeenkomsten tussen alle relevante groepen, richtingen en stromingen van het anarchisme? Welke gemeenschappelijke voorstellingen van anarchie bestaan er? Wat zijn de pijlers van de A-beweging? Welke kernachtige, sentrale uitspraken kunnen we formuleren, aanbieden? Kunnen we een blauwdruk voor een samenleving maken waarin de A-samenlevingsutopie en de hedendaagse A-organisatie niet in onoplosbare tegenstelling tot elkaar staan? Hoe kunnen andersdenkenden in een A-samenleving geïntegreerd leven? Hoe zien we de verhouding 'Sociale Revolutie' en 'Hervormingen'? Het begrip links heeft een parlementaire traditie. Kunnen wij ons als 'libertairen' of anarchisten/n daar in terugvinden? Wat is 'Links' eigenlijk?

Omgangsvormen

Wat in de A-beweging altijd weer verwaarloosd wordt is de waarde van de stellingname van de enkeling aangaande haar/zijn subjectieve identiteit. De enkeling is belangrijker dan de groep. De politieke inhoud kan wel juist zijn, maar wanneer we niet proberen ons volgend onze voorstellingen van vrijheid te gedragen zijn wijzelf en onze inhoud onaantrekkelijk en ongeloofwaardig. Trefwoorden zijn: Tolerantie, Solidariteit, Wég van het Elite, i.e. AvantGarde-denken, antiseksisme, konstruktieve kritiek op recht en cultuur....

Presentatie, werken voor het openbaar

De beweging wordt politiek ingekleurd door demo's, door droge discussies en manifestaties. Een actief vrijetijds- en cultuurleven, sport, kunst, liedjes, tekens en symbolen (de zwarte ster, de A in het rondje) dragen bij tot de levendigheid. Manifestaties zoals de LT, de Libertaire Boekenmarkt, Libertaire Kulturfestival of een markt van Libertaire Projekten dragen bij tot een hogere graad van opmerksaamheid.

Het naar voren brengen van algemeen geldende postieve waarden en levensvormen wint aan betekenis. Bij werk, gericht op de openbaarheid, zou gelet moeten worden op een positiever imago. Dat wil zeggen, wég van de anti-houding, en het beperkte scene-image. Wie het leven in een scene prettig vindt moet dat zeker doen. Maar een scene mag haar levensstijl niet als algemeen geldend uitdragen. Er moet gediscussieerd worden over hoe we het werk van de A-media t.o.v. de openbaarheid kunnen verbeteren. Aan de andere kant zouden ook de problemen mét die gevestigde media besproken kunnen worden.

Perspektieven van de Werkgroep

In de werkgroep moet geprobeerd worden de zwaartepunten van inhoudelijke en organisatorische aard aan te geven voor de komende 5-7 jaar. Ze zouden gezien moeten worden als een uitgangspunt voor eventuele volgende LT en congressen, als tenminste de vraag aar verdergaande discussies bij alle relevante A-groepen aanwezig is.

Hoewel de werkgroep zich met de A-beweging bezighoudt zijn ook allen die zich niet eksplisiet als anarchist(e) zien van harte uitgenodigd. Alles over de A-beweging zal nader uitgelegd worden. Er daarom ook geen nadere kennis van de A-beweging nodig om me te kunnen praten. Het is anderzijds de bedoeling om de afstand te overbruggen tussen anarchisten/n en mensen van andere

politieke signatuur, wiens kritiek en lof elkaar ook kan bevruchten.

Kontaktadres: Thomas Schupp, c/o Dezentral, Sandweg 131a, W-6000 Frankfurt/M.1

WERKGROEP VERSCHILLENDE VORMEN VAN ONDERDRUKKING

Overal waar hiërarchie bestaat is ook het verzet daartegen te vinden. Haar basis is meestal individualisme en egoïsme maar kan ook sociale tot radikale (in de zin van tot de wortel gaande) doelen nastreven. Hiërarchie wil zeggen dat er verschillende vormen van repressie voorhanden zijn, van kwade blikken tot architectuur, van bevelen tot aan de gevangenis. Deze vormen worden verschillend verpakt tot discipline (tot aan de liede van de ouders toe, als weer eens liefdevol straffen: 'het is allemaal voor je eigen bestwil...')

DIT IS EEN AFSCHEIDSLIED VOOR DE DEELSTRIJD

Iedere machtsuitoefening heeft altijd vele neven-aspekten, bijvoorbeeld de discussie over het inzetten van de Bundeswehr buiten de NAVO-gebieden, dat lijkt een militaire discussie, maar ook andere factoren spelen een rol (Imperialisme, Sexisme, Fascisme, Kerken, Technologie...)

Een anti-...-strijd verliest meestal doelen uit het oog als deze al überhaupt geformuleerd worden. Zij zijn geen deel van een beweging, maar zijn er meestal zelf één, met alle bijverschijnselen. Wij zien onszelf dus niet als deelstrijdersters maar als individuen in een Anarchistische beweging, we zijn kritisch solidair met elke strijd tegen overheersing en zoeken naar praktische wegen, ondersteunen deze voor een vrij leven voor iedereen. Straf is een middel van de HEERsenden (Vadertje Staat, Leiding, Wetgeving, Baas/Bazin), om op-, uit-, en af te sluiten.

De heersenden hebben een beeld van een perfecte mens in hun hoofd. En zij hebben deze in de geneskunst, de filosofie, de geschiedenis, in't geloof gegoten. Wie hier niet aan voldoet (gehandicaoten, zigeuners, kinderen, dissidenten, gekleurde mensen,...) wordt als minderwaardig beschouwd en door repressie en wetenschap vastgehouden om te worden verzorgd. Tot we dat weigeren, we ons verzetten.

Geinstitutionaliseerde repressie en straf hebben het bewijs van de noodzaak al in zich; de heersenden bevestigen zichzelf -je reinste zelfbehoud. Zo is een racistische aanval op zich al steunpuntje, afschrikking...

Als we ons daartegen verdedigen, tegen de heersenden aan trappen, aan de machtsverhoudingen tornen, dit in relatie met onszelf brengen, dit bij onszelf inzien en veranderen, dan slaat het mannelijke principe terug, met alle middellen, met direct geweld, wetten, gevangnissen, psychiatrie, moord. Repressie in de repressie. Of honing voor de overlopers.

een maatschappij zonder regels (vrije banden) en sancties is voor ons onvoorstelbaar, m.a.w. moeilijk voor te stellen. Welke voorwaarden moeten we onszelf stellen? Wat is het mannelijke principe? Wat te doen met onze eigen bescherming? Voorbeeld is de discussie tussen libertaire pedagogen en antipedagogen. [zie laatste twee papers] In hoeverre is een verandering in deze tijd eigenlijk mogelijk?

Met mensen die zich concreet tegen repressie richten zal over het hierop volgende suk gediscussieerd worden.

De opbouw van een afdeling van de Anarchist Black Cross (ABC) in het duitstalige gebied?

Doel is het creëren van continue verbanden op lokaal niveau die zich bezig houden met specifieke zaken zoals bijv. bajeswerk. Tegelijkertijd is het de bedoeling om interregionale netwerken op te zetten om een snellere uitwisseling van informatie te bewerkstelligen. Een krantje alleen haalt nix uit omdat belangrijke, spontane berichten die snel doorgegeven moeten worden, axes etc. toch te laat in de krant verschijnen.

In deze interregionale netwerken hebben alle kortstondige verbanden en alle groepen gelijkwaardige toegang, zolang zij een anti-hiërarchische samenhang hebben.

Een ander doel kan zijn regelmatig bijeenkomsten uit te roepen voor die groepen en individuen die specifiek aan één thema werken, om hun discussies openbaar te maken, perspectieven te ontwikkelen, etc. Een voorbeeld is de altijd terugkomende vraag hoe om te gaan met mensen die zich a-sociaal gedragen.

Hoe gaan we daar nu mee om, zonder het af te schuiven op rechten en wetten? Welke 'sancties' zijn voor ons aanvaardbaar, zonder direct op de traditionele straffen terug te vallen?

WERKTERREINEN

- 1) Repressie van staatswege: Wet, Wetgeving, Criminalisering, Publiciteit...De preciese uitsplitsing is hier achterwege gelaten (racistische, sexistische denkbeelden, controles, onderwerping, huiszoekingen, observaties, processen...)
- 2) Bajes: Jeugd, Vrouwen, Voorarrest, Uitwijzing van asielzoekers, in verzekering-stelling...
- 3) Psychiatrie, Geneeskunde, Psychologie, Isolatie, Mensbeeld, Martelmethodes...
- 4) Tehuis, Opvanghuizen...
- 5) Dwanginstituten: Sociale Diensplicht, Leger, School...
- 6) Andere Landen: Informatie, Solidariteit, Banen, Uitwisseling...
- 7) Wij: A-sociaal gedrag en hoe daarmee om te gaan, Sancties, Ruimte creëren waar mensen hun verhalen, hun protes kwijt kunnen. Eigen wegen zoeken met verslaafden, verkrachters, 'doorgeflipten'. Opbouw en verandering van onze innerlijke, aangeleerde, sexistische, racistische en niet als laatste de mannelijke verhoudings-, denk- en spraakstructuren.

ALS HET MOGELIJK IS, ALTIJD DE DIREKT BETROKKENEN AAN HET WOORD LATEN!

Bijvoorbeeld de bajes:

Het belang van info uit de bajes over de omstandigheden en de veelvuldige repressie-maatregelen (die we hier niet kunnen noemen), maar ook de hiërarchische structuur en de gewelddadigheden onder de gevangenen om ons beeld scherper te krijgen. Om de openbaarheid gevoelig te maken voor het thema 'Bajes', hen een beeld te geven van de daadwerkelijke omstandigheden waaronder jeugdige gevangenen, vrouwen en mannen en buitenlanders daar verblijven is het belangrijk de slachtoffers zélf te laten praten, hun ervaringen en eisen in de krant te publiceren. Het zou mooi zijn als er binnen de bajes groepen als binnen-redacties zouden kunnen werken (er bestaan er al een paar) die de communicatie tussen de gevangenen onderling en hun dringende zaken zouden samenvatten en een snelle uitwisseling met de buiten-redactie tot stand zou kunnen brengen. Even noodzakelijk is de steun aan geïsoleerde strijdende gevangenen die geen mogelijkheid hebben om met andere gevangenen te communiceren, laat staan met mensen van buiten.

KRANT

De ruwe schets van de inhoud van de verschillende werkgroepen, de krant als spreekbuis voor de gevangenen uit verscheidene vrijheidsberovende instanties, zoals ook het gebruik van de krant door alle groepen en individuen die een anti-hiërarchische instelling hebben en in net zulke werkgroepen werken (dat samen een breed gebied beslaat), al dit maakt het dat een krant van de Anarchist Black Cross een realiteit kan worden.

Het voorstel om het concept van de oude 'Aktion' (een voormalig A-tijdschrift) te gebruiken (Steden/groepen kunnen hun eigen pagina's ontwerpen, betalen hun eigen bijdrage) is geopperd. Er is nog veel duidelijk te maken. Dit willen wij op de LT voorstellen en bediskussiëren.

ABC

Kontaktadres:

ABC, c/o Schwarzer Faden, Postfach 1159, W-7043 Grafenau 1

WERKGROEP STAATSHED ALS BEZETTING

Libertaire Utopie en veranderde Machtmechanismen

"Traditionele" (ouderwetse) bevrijdingsstrategieën, die zich uit klassieke onderdrukingsmechanismen en (klasse)verhoudingen ontwikkelden en die de geschiedenis van de anarchistische cultuur bepaalden, verliezen in het zicht van de veranderde overheersingsmechanismen hun revolutionair vermogen. Ze leiden in het geval daaraan krampachtig vastgehouden wordt tot geestelijke verlamming van de betrokken activistes/n en in het ergste geval tot scheiding van maatschappelijke realiteit en anarchistische filosofie en politiek.

1. Houden we onszelf niet voor de gek - de situatie is slecht, en dat is nog bijna te mooi voorgesteld.

De wereld wordt opnieuw "geordend". In de kapitalistische strijd om de verdeling van grondstoffen en afzetmarkten worden na de ineenstorting van het "reële socialisme" de gebiedsaanspraken opnieuw afgebakend. De Noord Amerikaanse handelszone, met de economisch en sociaal in een crisis verkerende USA als leidende macht en verbonden met Mexico en Canada, als eerste grootmacht, en verder Japan en niet te vergeten Vesting Europa met het dominerende Groot-Duitsland, zijn voortaan de machtscentra van een wereldomspannend productiesysteem. De ineenstorting van het staatsocialistische systeem met de erop volgende ontvrichting, het fenomeen van de wedergeboorte van het nationalisme en de daarmee verbonden versplintering van staten biedt mogelijkheden om Groot-Duitse Lebensraum-plannen, zij het met vijftig jaar vertraging, te realiseren. De afscherming van Duitse belangen op het economische vlak vindt haar tegenhanger op het militaire vlak in de konkrete voorbereiding van de Bundeswehr (de Duitse legermacht) op nieuwe taken. Interventie binnen en buiten het Navo-gebied wordt algemeen als onontkoombaar gezien en zelfs door de Duitse Groenen positief beoordeeld. De rol van de VN als boven de naties staande "vredeshandhaver en ordeestichter" wordt in dit verband als morele noodzaak en politiek reguleringsinstrument opgewaarderd. De kapitalistische ontsluiting van Oost-Europa met behulp van een voor Duitse belangen op maat gesneden infrastructuur en de daarmee nagestreefde reservering van "economische lekkernijen" evenals de geforceerde zelfstandigheid van een Duits/Europees leger geven een voorproefje van de richting die de Europa-Imperium politiek zal nemen.

1.

Intussen worden mensen in Duitsland gemolesteerd, in elkaar geslagen en vermoord. De door het nieuwe Duitse zelfbewustzijn opgeblazen "Duitse bekrompenheid" slaat om zich heen. Staats-socialistische opvoedingsmethoden à la DDR op het gebied van internationale solidariteit en vriendschap-der-volkeren hebben blijkbaar een bijzonder mensvriendelijk soort achtergelaten. Of anders gezegd: de reële-socialistische halsband ontbreekt, die de (Oost)-Duitse onderdanengeest als richtlijn voor het naar boven kruipen diende en die de mensen autoritair van de wieg via de Jonge Pionieren en de FDJ (Freie Deutsche Jugend, een SED-organisatie) voortdurend op het juiste spoor hield. Aan de ene kant van zijn "socialistisch-Duitse" identiteit beroofd (bevrijd?), aan de andere kant nog niet in de geestelijke en emotionele leegte van de Westelijke, verdovende konsumenten-structuur geïntegreerd, gedijen racisme en nationalisme bijzonder goed. De nadruk ligt op bijzonder, omdat het verschijnsel mensenhaat en chauvinisme ook in economische stabiele kringen en streken zoveel terrein wint, dat de oorsprong ongetwijfeld ook op het immateriele vlak van de desoriëntatie en het zinverlies in de kapitalistische realiteit gezocht moet worden. De woede over de akties van de neonazi's en de mee-applaudiserende burgermensen mengt zich bij velen met de ontgoocheling, dat de scheuren in het kapitalisme met rechtse alabastine gevuld worden en geen aangrijpingspunten zijn voor de breekijzer-ideologie van het revolutionaire bewustzijn. De snelheid waarmee de bestaande angst voor al het "on-Duitse" dagelijks groeit - dit leidt de blik af van de eigenlijke mechanismen van het staats-funkioneren. Neofascistische ideologieën en akties zijn voor het na "1945" opgedrongen, ontwikkelde kapitalistische systeem van het "demokratische liberalisme" (op dit moment) niet nodig. De machtsmechanismen van het moderne Groot-Duitsland en de technieken van het verbruik van mensen verschillen hogelijk van die van het nationaal-socialisme, ook wanneer chauvinisme en racisme opnieuw - uit het omhulsel van van burgerlijk liberalisme blootgelegd - naar voren treden en de Duitse neiging tot ongenueanceerd denken met zijn voorkeur voor snelle oplossingen (tot aan de Endlösung toe) hoogtij viert.

2.

Het gevaar is groot, op de hier beschreven toestand te reageren zoals we dat tot nu toe met bij voorkeur deden: in een reflex, die de verschijningsvormen niet alleen als begin-, maar ook als eindpunt heeft. In het voorbeeld van het neofascisme/racisme betekent dit niet, dat het verkeerd is op de konkrete bedreiging een "slagvaardig" antwoord te hebben. Wel bestaat naast de plicht tot handelen de noodzaak tot gedachtenwisseling over de oorzaken. Analooq kan het amper de bedoeling zijn op de supermacht-aspiraties van de BRD te reageren door in ploegendiensten bij de IMF-top te demonstreren. Een "radikale politiek", die zich met haar akties alleen rond de spectaculaire hoogtepunten van sociale konflikten organiseert, en zo van de ene sociale beweging naar de volgende huqt, kan voor ons niet méér zijn dan een verbreider van libertaire ideeën. Na de ondergang van een gegeven sociale beweging blijft meestal weinig inhoudelijke over. De resten worden verdeeld en door (her)inpassing beheersbaar gemaakt, of gekriminaliseerd, of door rituelen van zelfbevestiging van hun sociale werking beroofd. De sociale uitwerking van rudimentaire overblijfselen van eens indrukwekkende bewegingen (bvb. de anti-kernenergie-beweging) of bijna volledig opgeloste (Startbahn-West, Frankfurt) reikt vaak niet verder dan het nivo van het levensverhaal, het persoonlijke avontuur - dat, toegegeven, niet onbelangrijk is. Het korte leven van de meeste groepen

en initiatieven is bijna een basisgegeven van de libertaire politiek.

"Het omvormings- en oplossingsproces van links" (zoals het in een Revolutionaire Zelle-pamflet genoemd wordt) is niet veroorzaakt door de inlijving van de DDR en de imperiale aansterking van Groot-Duitsland, maar door haar innerlijke leegte. Het is het voorlopige hoogtepunt van een proces dat begon met het stapsgewijze verlies van maatschappelijke invloed; invloed, die zich in de afzondering van het kapitalistische staatsysteem ontwikkelde en die in theorie ver boven de status van randverschijnsel of symptoom uitging. "Revolutionaire experimenten" om anders om te gaan met basisbestanddelen van dit systeem, zoals seksualiteit, patriarchale structuren en autoriteit, mislukten niet door de starheid van de machtsstructuren, maar juist door de flexibiliteit en het opnamevermogen ervan, - en natuurlijk door het inkonsistente gedrag en de hazehartigheid van de deelne(e)m(st)ers. De emancipatieve vooruitgang, die ondanks (dank zij?) de emotionele en psychische verpaupering in de verzorgingsstaat bereikt werd en die de kern van een utopie had kunnen zijn, schiet erbij in zolang zij door traditionele dogma's, theorieën en utopieën belemmerd wordt. Bij gebrek aan eigen doorzettingsvermogen, eigen creativiteit en de bereidheid tegenover de zogenaamde "objectieve voorwaarden" subjectieve capaciteiten en mogelijkheden te stellen, wordt op het bekende teruggegrepen: "als libertairen zijn wij trots op ons toneelarchief met zijn rijke hoeveelheid revolutionaire rekvisieten uit gloorie(re) tijden, ook als anderen het steeds herhaaldelijk gebruik langdradig vinden".

3.

Verheven libertaire idealen en utopieën - ontworpen door de "klassieken" van de anarchistische filosofie in het sociale weefsel van de negentiende eeuw - hebben in de huidige situatie nog nauwelijks explosieve kracht en spreken daarom de meeste mensen niet aan. Economisch gedragen door de internationale uitbuitings- en produktiemacht, die hun structuur in grote mate ook met behulp van de traditionele middelen honger, dood, en folter overeind houdt, gebruiken de machtsystemen van de Vesting Europa (in het bijzonder de BRD) ook modernere overheersingsinstrumenten. Heerschappij werkt "ideaal", wanneer de mensen niet met behulp van openlijk repressieve methoden tot systeemconform handelen worden gedwongen, maar het lukt een gemeenschappelijk identifikatienivo te scheppen. Staligheid, die door de bouw van sociale consensus de mensen kan manipuleren, wordt als konsekwentie ook niet meer als dwang ervaren. Deze schijnbare opheffing van de door libertairen altijd als objectieve tegenstelling begrepen "mens-staat-relatie" is ons grootste probleem. De economische pendant hiervan is de bekende relatieve winstdeelname aan het profijt van de internationale uitbuiting van afhankelijk gehouden landen en mensen. Het principe is oud: door de eigen knechten, dienstmaagden en knapen te laten deelnemen aan de buit van rooftochten werd de innerlijke vrede binnen de burcht verzekerd. Hierdoor wordt, nu de koopkracht van Duitse loonslav(inn)en een Oost-West verval laat zien en de erbij behorende conflicten optreden, eraan gewerkt, op middellange termijn binnen de grenzen van Duitsland een uniform konsumptienivo te krijgen. Konsumptieve verlangens die gewekt worden, moeten bevredigd worden, maar in geen geval daarbovenuit: ook in de toekomst mag de loonstrijd van vakbonden (in het "sociale-partner"-overleg) geen elementaire vragen over bezit en de beschikking over produktiemiddelen of zelfs maar de zin van arbeid in het algemeen opwerpen, maar slechts de hoogte der lonen (en in voorkomende gevallen van de arbeidstijd). De huidige in het parlement ter discussie staande immigratie-regeling dient vooral om deze gevoelige status quo te handhaven; door nationale/Europese grenzen bepaalde low-intensity uitbuiting met hoge konsumptiemogelijkheden voor Duitse burger/innen/s te beveiligen, en tegelijkertijd een "goedkoop arbeidspotentieel" doelbewust en beperkt naar binnen te laten komen. De daardoor voortdurend bestaande dreiging van het verlies van "privileges voor de inheemse zwoegers" beschermt niet alleen tegen overspannen eisen van hun kant, maar maakt het ook mogelijk door het "verdeel en heers"-principe de arbeidersbeweging onderling te verdelen en aan het machts- en produktie-apparaat van de BRD te binden. Het gezegde van het "Duitse bootje waar we allemaal inzitten", ofwel "niet aan de boomtak zagen waarop we zitten", is een goed beeld voor de stemming waarin een groot deel van de Duitse "arbeidersklasse" zich bevindt. De strategie, belangentegenstellingen niet aan het daglicht te brengen, is het dragende hoofdbeginsel voor het maatschappelijk functioneren.

4.

Zoals licht en donker alleen als tegenstelling zichtbaar zijn als zij beiden waargenomen kunnen worden, zo is vrijheid, als tegenpool van heerschappij, alleen denk- en invoelbaar wanneer zij uit de konfrontatie van beiden geboren wordt. De vervanging van deze konfrontatie door het aanbod funktionaris in het machtsstelsel te worden, leidt tot een volledig ander perspectief - leidt tot versterking van de heersende macht, niet door onderdrukking, maar door deelname. We spreken hier dan over een staat, die zich in zijn organisatievorm niet tegenover de mensen opstelt, maar flexibel de noden en behoeften oppikt, modelleert en vervormt - een staat die de voorkeur geeft aan

integratie en verzoening (RAF?) boven botte onderdrukking en zich op deze manier aan de waarneming van zijn vijandigheid onttrekt. Een zo gemodelleerd machtsstelsel vermindert het vrijheidsbegrip tot koude levenloze fictie - tot op het punt in plaats van vrijheid een surrogaat aan te bieden van wél-passende waarden (je bent jong en je wilt wat, iedereen in een eigen stuk blik in de file). Niet alleen de heerschappij van mensen over mensen, maar vooral in de harten en geesten van mensen, leidt tot subtiele vrijheidsberoving, en tot perfecte zelfregulering. Een staatsstelsel, dat het lukt het gehele sociale lichaam met het weefsel van de macht te overtrekken en te doordringen, en die met behulp van de identifikatie van het individu met het maatschappelijke midden toegang krijgt tot de diepstliggende waarden en geluksgevoelens van de mensen, is voor zijn funktioneren niet meer als voorheen in de tijd van open belangentegenstellingen, op harde repressie aangewezen. Politie, justitie en gevangenis enerzijds, en psychiatrie anderzijds, zijn daardoor echter nog lang niet overbodig geworden - als begeleidende klassieke instrumenten van dreiging, repressie, disciplineren en insluiting staan ze steeds ter beschikking, wanneer de zelfregulering faalt, de consensus gevaar loopt en het aanpassingsvermogen aan het maatschappelijk midden mislukt.

5.

Het probleem van de konfrontatie met een systeem dat met de grondregel "anything goes" een op het lichtnet aangesloten aura van tolerantie en liberaliteit heeft. De vraag rijst, wat tegenover de staats-sociale macht gezet kan worden, als - zoals we gezien hebben - sociale bewegingen aan de ene, positieve kant ervaring (het aanleren van strijdbaarheid) met zich mee brachten en aan de andere kant "nuttig voor het functioneren van het totaal-systeem" waren. Het voorbeeld van de milieu-beweging laat overduidelijk zien, niet alleen de politieke integratie van de Duitse Groenen, maar bovenal ook de gebruiksmogelijkheden van (de positieve impuls van) idealisme. De doden, gewonden en knuppel-orgies zijn snel vergeten: wat blijft is, dat "een schoon milieu goed voor ons is". Het huidige machtsstelsel heeft niet alleen de vaardigheid heel flexibel op irritaties te reageren, maar heeft ook op veel terreinen de kunst van integratie van afwijkingen in zo hoge mate geperfectioneerd en geautomatiseerd dat nauwelijks nog van irritatie in de betekenis van storing gesproken kan worden. Het afglijden van autonome organisatie van het leven (verzet?) naar beschikbaarheid voor de staat laat zich bij uitstek zien aan de status van alternatieve bedrijven, die vaak genoeg in het kollektief - in de van zelfuitbuiting doortrokken arbeidsverhouding - onder het vlaggetje van autonome arbeid ook het werklozen cijfer ontlasten, ja, zelfs in sommige gevallen door grotere professionaliteit een modelkarakter krijgen. De lijst voorbeelden van systeemconform nut van in oorsprong radikale kiemen laat zich naar believen voortzetten. "Linksradikale activiteiten" worden op deze manier tot "het zout in de pap" van een kapitalistische produktie maatschappij, die erop aangewezen is, door integratie van "andere" ideeën en invloeden op het rechte spoor te blijven. Hoe meer een machtsstelsel in staat is, de tegenstelling tussen zichzelf en zijn "onderdanen" schijnbaar uit te wissen - dwz des te meer het in staat is al vantevoren met mensen en verlangens rekening te houden - des te moeilijker is het konfrontatiepunten te vinden. De chronische onbekwaamheid adequaat met de eigen corruptie om te gaan, maakt het voor ons makkelijker het "revolutionaire subjekt" in anderen te zien dan in ons zelf. Op deze wijze wordt de "vluchtelingenopvang" maar al te vaak door een gefrustreerd ontwaken begeleid, wanneer de "revolutionaire objekten" niet het door ons hen toegedachte revolutionaire gedrag vertonen - maar des te erger, alleen maar een goed leven willen, en ze (de "revolutionaire objekten") om die reden in egoïstisch sologedrag proberen de normen van het burgerlijk fatsoen te vervullen. Vrijheid, zoals wij die bedoelen, is meestal niet het vrijheidsbegrip van de "minder geprivilegeerden", die hieronder - zo net na de ondergang van het reëel bestaande socialistische dwangstelsel - eerder konsumptievrijheid verstaan dan zelfbeschikking. Ook de boosaardige aanname, dat zij "die hier komen om het kapitalisme te eren, nog wel zullen merken, waar ze zich mee ingelaten hebben", blijkt met betrekking tot de vorming van verzet zelfbedrog. Want wie het niet lukt, het aangeretroffen "kultuurnivo" van materiële welvaart te bereiken, zoekt en vindt de tekortkomingen eerder bij zichzelf dan bij het kapitalisme. Individuele schuld en het idee persoonlijk gefaald te hebben, dienen allen kennelijk eerder als drijfveer om zich ekstra aan te passen dan om "klassensolidariteit" te ontwikkelen.

6.

Onze aanspraken op vrijheid en solidariteit zweven als iets wezensvreemds boven de hoofden van de mensen zolang deze aanspraken niet naar beneden getrokken kunnen worden als iets dat hun persoonlijk treft.

De integratieve macht van het systeem kent grenzen, die zich zowel op economisch als op nationaal gebied en op rasserterreinen scherpe randen hebben. Of we in de in de scheuren van de het integratieproces plaatsvindende strijd - bijvoorbeeld bij degenen, die de mainstream als zinloze brij ervaren - als anarchisten/s enige invloed uitoefenen, hangt af van de mogelijkheid het normale" tot voorwerp van discussie te maken.

Om zulke perspectieven te kunnen ontwikkelen zijn we gedwongen afscheid te nemen van het oude staatsbegrip als machtsapparaat. De hierboven beschreven vormen van heerschappij met hun alles doordringende mechanismen kunnen door starre concepten en strategieën niet doorbroken worden. Dit betekent ook dat rechtlijnige vormen van de konfrontatie van realiteit en utopie ter discussie te stellen, veeleer een experimenteerpraktijk aan te nemen en omwegen op de koop toe te nemen. De roep om het "revolutionaire concept" kan (mag) niet beantwoord worden; het is belangrijker ons opnieuw met onderwerpen bezig te houden die door ons te snel zijn opgegeven (seksualiteit, rollenpatronen, autoriteit enzovoorts) en deze via spontane, onberekende, provocatieve acties/handelingen te vernieuwen. De terreinen van deze omvorming zijn in laatste instantie uitwisselbaar - dat wil zeggen, niet aan een strategie onderworpen. Ze zijn alleen afhankelijk van de positie van de handelende persoon. Geestelijke beweeglijkheid - geen star politiek concept - is nodig om open te staan voor veranderingen in het ontwikkelen van een eigen houding tegenover heerschappij en macht.

De angst voor de vrijheid die ons in het verleden vaak genoeg bij de keel greep en ons verhinderde, doelgericht verder te gaan, is onder bepaalde omstandigheden de beste leidraad. De eigen verbondenheid met het weefsel der macht - en de eigen omkoopbaarheid te begrijpen - zijn de voorwaarden voor de zoektocht naar de essentie van de eigen behoeften, behoeften bevrijd van de schillen van dit machtssysteem.

De ontwikkeling van een individuele soevereiniteit, die in staat is tegenover de "vrijheid van het systeem" een "vrijheid van het ik" te zetten, heeft vooral veel nieuw te definiëren konfrontatiemoments met de grote stroom van vervormde mensheid nodig.

Het gaat hierbij vooral om de ontwikkeling van een levende anarchistische filosofie die zich teweer stelt tegen de statelijke okkupatie van behoeften, wensen en geluk.

De eigen beperkte zienswijze zo te vergroten dat we over de horizon van het bestaande "revolutionaire" heen kunnen kijken vereist een onkonventionele, creatieve omgang met elkaar - maar ook met andere (in het ergste geval niet-anarchistische) ontevredenen. In dit licht wil dit artikel een oproep tot overdenking zijn.

Michael Wilk (Anarchistisch Forum Wiesbaden)

(De auteur werkt ook als arts bij een christelijk ziekenhuis in Wiesbaden, opm. vert.)

Kontaktadres: M. Wilk, Herderstr. 35, W-6200 Wiesbaden.

WG DE WAARDE VAN REFORMISTISCHE POLITIEKE ARBEID VOOR DE WEG NAAR EEN A-MAATSCHAPPIJ

Normaal gesproken maken anarchisten aanspraak op een revolutionaire politiek, dat wil zeggen dat zij de maatschappij, het politieke en het economische systeem, snel en blijvend fundamenteel willen veranderen. Er bestaan verschillende theoretische modellen, die het functioneren beschrijven van een van de staat bevrijde maatschappij, enkele modellen beschrijven ook de mogelijke weg daar naar toe. En er bestaan ook anarchistische projecten, die een poging wagen om daarvoor perspectieven te bieden.

Het politieke dagelijks leven van de meesten van ons ziet er toch tamelijk anders uit. Velen zijn actief op deelstrijd terreinen, nemen deel aan arbeidsconflicten, werken ten aanzien van bepaalde onderwerpen samen met andere politieke groeperingen. Deze politieke arbeid wordt vaak daardoor gekenmerkt, dat zij de persoonlijke levenswereld van de betreffende persoon niet veranderen. Daarbij zijn de resultaten in de regel van een eenduidig reformistisch karakter (en dat is ook al bij het begin van het engagement te voorzien). Desondanks is het weinig zinvol om een deelname aan zulke activiteiten bij voorbaat als onbelangrijk of als contraproductief uit te sluiten. Ze staan in de echt bestaande Bondsrepubliek voor echt bestaande maatschappelijke conflicten- en ook anarchist-ten leven niet graag naast kerncentrales.

Daarom vinden wij het belangrijk dat anarchisten zich er mee bezig houden, welke waarde deze reformistische politieke arbeid voor hen heeft. We vragen ons af in welke mate we aan zulke politieke activiteiten moeten deelnemen en wat we er concreet van mogen verwachten. Zullen we er van uit gaan dat een politiek van kleine stapjes mogelijkheden schept voor grotere veranderingen en we daarom deze politiek vergaand accepteren, of zouden we ons daarmee alleen maar sporadisch moeten bezig houden. Dit laatste om niet aan een stabilisering van de verhoudingen bij te dragen door reformistische verbeteringen of energie door te verliezen? Hoe belangrijk zijn eigen, maar in het economische systeem geïntegreerde projecten, om bepaalde discussie- en beslissingsvormen te leren en te oefenen? Wat kan vandaag nog revolutionair perspectief genoemd worden, laat zij

zich van theoretische concepten overdragen op het politieke dagelijks leven? Bestaat er een anarchistische weg tussen de machteloosheid van de "echte politiek" en de machteloosheid van de "echte politici"?

Aan de hand van ons huidige arbeidsgebied, de religie- en kerkkritiek, en ten gevolge van onze concrete bezigheid, een kollektief functionerende uitgeverij met een tijdschrift, en onze politieke verbinding met een burgerlijke vereniging, de Internationale Bond van Onkerkelijken en Atheïsten (IBKA), willen we deze vragen bediscussieren.

Naast de ideologische uiteenzetting met de verschillende religieuze leringen is het centrale doel van de anticlericale arbeid in de BRD het bereiken van de scheiding van staat en kerk/religie. De scheiding van staat en kerk (de basis van elke geloofs-, gewetens- en meningsvrijheid) is dan wel in de grondwet verankerd, maar wordt in de BRD op zo'n schaal ondergraven, op een manier zoals het verder in Europa niet meer voorkomt.

De gevolgen voor de mensen die in de BRD zijn voor een gedeeltelijk alleen maar vervelend, voor een gedeelte echter zijn de gevolgen juist zware inbreuken op hun persoonlijke vrijheid. Een van de belangrijkste is de omstandigheid dat de beide christelijke kerken als publiekrechtelijk lichaam (hoewel ze daarvoor totaal niet aan de criteria voldoen) talrijke privileges hebben: ze betalen voor hun immense bezit aan grond geen onroerendgoedbelasting, ze hoeven geen ambtelijke administratiekosten of gerechtelijke kosten te betalen, hoeven maar de helft van de gebruikelijke kosten bij een notaris te betalen enzovoort.

Daarom is het niet vreugdekkend dat wij als belastingbetalers de kerken sterk financieren: alleen al voor godsdienstonderwijs, theologische faculteiten, lonen voor bisschoppen en militaire zielsorg betaalt de overheid jaarlijks ongeveer 4 miljard DM (totaal zijn de betalingen van de verschillende overheden waarschijnlijk bijna even hoog als die van de inkomsten uit de kerkbelasting).

Zwaarwegender is hetgeen de kerken in het kader van het arbeidsrecht presteren: de wet op ondernemingsraden is net zo goed niet van toepassing voor de kerkelijke instellingen als wetten met betrekking op vertegenwoordiging van het personeel. Concreet betekent dit dat de 750.000 werknemers in bedrijven, voornamelijk in de sociale dienstverlening, geen aanspraak kunnen maken op belangrijke wettelijke regelingen: afgezien daarvan dat er vanzelfsprekend geen ondernemingsraad is en vakbonden geen invloed hebben, moeten deze werknemers ook hun persoonlijke leven naar de voorstellingen van de kerk inrichten, dat wil zeggen dat degene die een onwettige mening in het openbaar verkondigt, degene die een niet toegestane levenspartner heeft, degene die gebruik maakt van het recht op vrijheid van godsdienst (en uit de kerk gaat) op staande voet kan worden ontslagen.

In enkele delen van de BRD hebben de kerken een monopoliepositie ten aanzien van bepaalde gebieden in de sociale dienstverlening, zo dat dit voor de betroffene neer kan komen op een beroepsverbod. Betaald worden deze arbeidsplaatsen natuurlijk niet door de kerken zelf, zij betalen maar 10% van deze kosten, maar door klanten, de verzekering en door de overheid.

De scheiding van staat en kerk zou dus niet alleen de invloed van de kerk verkleinen, als de geldkraan zou worden dichtgedraaid, ze zou ook bepaalde geweldsverhoudingen opheffen. Aan de andere kant zou deze scheiding een zelfs niet in aanzet revolutionaire verandering van de maatschappij kunnen betekenen; de gesprekspartners voor dit onderwerp bevinden zich niet alleen maar in de rijen van de onkerkelijken, maar ook in allerlei politieke partijen, de vakbonden en bepaalde belangengroeperingen. En wat een liberaal al als vrije verhoudingen beschouwt, wordt door een anarchist gezien als het begin van een nog lang durende ontwikkeling. Maar zelfs dit is niet automatisch het gevolg van de scheiding van kerk en staat. Verhoudingen die door de kerk zijn opgelegd, kunnen vervangen worden door andere, door de staat opgelegde verhoudingen (zoals het in veel staten van het reëel bestaande socialisme was) of de verkopers van heilsleren vinden andere wegen om hun invloed in de maatschappij te laten gelden (zoals de fundamentalistische (streng gelovige) evangelische beweging in de VS).

De twijfel of het zinvol is om, als anarchist je in te zetten voor de scheiding van kerk en staat, staat tegenover de erkenning dat de kerk machtsverhoudingen legitimeert, in stand houdt en zelf produceert. Ze levert sinds tijden het ideologische raamwerk voor de rechtvaardiging dat de heersende omstandigheden onveranderlijk zijn, steunt de macht van de staat door de toezegging dat er van die kant terechte belangen zijn om aanspraak te kunnen maken op het hemelrijk, door de verheerlijking van lijden en de "verzorging" van vijandige kritiek door anderen tot en met regelrecht dom houden van mensen.

Door middel van haar invloed op vele maatschappelijk terreinen: op de wetgeving (par. 218 bijvoorbeeld, de Duitse abortuswetgeving), op de media, op de scholen, probeert zij deze machtsverhoudingen niet alleen aan haar eigen leden op te leggen, maar voor iedereen te doen laten gelden. Daarom moet er van uitgegaan worden dat een vrij, zelfbepaald leven alleen dan mogelijk is, als het lukt om ook de macht van de georganiseerde religieuze ideologieën terug te dringen. Bij dit aspect kan de vraag gesteld worden, hoe dit praktisch te bereiken valt als men zich niet wil vastleggen op

het actief bezig zijn met het proberen om een scheiding tussen staat en kerk te bewerkstelligen. Dit kan natuurlijk door deze zaken te verklaren, duidelijk te maken. Maar wat zijn duizend pamfletten tegenover enkele uren kerkelijke programma's op de TV; wat is een manifestatie tegenover 9 (of meer) jaren godsdienstonderwijs; wat helpt de meest pakkende karikatuur, als de openbare aanklager het blad

wegens "belediging van een religieuze belijdenis" in beslag laat nemen. Wat moet men doen als deze tot opheldering dienende activiteiten niet door het staatskerkelijke filter komen? Dat is logisch, om te beginnen eerst de staat en kerk van elkaar scheiden.

Dus van voren af aan beginnen.

Antikerikale werkkring in het anarchistische forum Aschaffenburg mei 1992

kontaktadres:

Libertäres Forum, c/o IBDK-Verlag, postbus 167, W-8750 Aschaffenburg

ANTIFASCISME ALS EEN ONDERDEEL OP WEG NAAR EEN A-SAMENLEVING

Het gevecht tegen het fascisme zit in een zware crisis. Antifa definiëert zichzelf alleen maar negatief. Het lukt hen wel om gezamenlijk tegen fascistische op te treden. Maar de altijd terugkomende rituelen kunnen niet verhullen dat Antifa niet kan aangeven hoe tegen het fascisme gestreden moet worden: het is niet het doel van Antifa om de samenleving zo te veranderen dat fascisme niet meer mogelijk is.

Daarom heeft Antifa maar een beperkt doel -het bestrijden van neonazi's. Daarmee draagt zij gevaren in zich die uiteindelijk tot de teloorgang van Antifa moeten leiden: zonder een gezamenlijk positief doel staat Antifa voor iedereen open.

In crisisituaties zijn zulke brede bondgenootschappen taktisch absoluut noodzakelijk. Maar dat draagt het risico in zich dat zij door groepen gebruikt worden om er hun eigen partijbelangen door te drukken, zoals de al bestaande ML-fractie (Marxisten Leninisten) met dito broeders en zusters.

En: op den duur heeft Antifa niets meer te bieden, als zij altijd maar tegen iets blijft en er nooit ergens voor gestreden wordt.

Als anarcho-syndicalisten/n hebben wij een doel voor ogen, een perspectief van waaruit we vechten. We bestrijden het fascisme op twee vlakken:

- 1) Accuut, daar waar wij of andere mensen door fascistische bedreigd worden of waar een versterking van de fascistische beweging tegengegaan moet worden.
- 2) Op de lange duur, wanneer we tegelijkertijd ook de voor een maatschappelijke ordening inzetten, die fascisme vanuit haar structuur onmogelijk maakt.

In deze bestaande samenleving heeft iedere mens wel zo z'n persoonlijke vrijheden, zolang deze niet de economie in de weg staan en de heerschappij-structuren niet in gevaar komen. Maar juist die systemen baseren zich op uitbuiting en vervreemding. En als mensen onmondig gemaakt worden (en dat gebeurde in het reëel socialisme zo goed als dat in de westerse schijn-democratieën gebeurt) zullen zij in tijden van crisis altijd bereid zijn de oude leiders voor nieuwe in te ruilen. Wij stellen daarentegen dat fascisme principieel alleen dan onmogelijk gemaakt wordt als niemand meer bereid is om ook maar een leider te accepteren. Daarom stellen wij tegenover de bestaande orde, waarin vervreemding, uitbuiting en hiërarchie een utopie van een maatschappelijk samenleven waarin elk mens het recht zal hebben zich in alle gebieden van het leven zelf te organiseren.

Het sociale samenleven in familie, op de school en in de werkplaats moet dan op principes gebaseerd zijn die zelfbestemming waarborgen.

Voor mensen die in een hiërarchische structuur opgegroeid zijn is het moeilijk voor te stellen hoe een samen-leven op gelijke basis zal functioneren. Zo'n basisdemocratisch samenleven is een heel leerproces. We gaan er van uit dat een mens, die geleerd heeft en ervaren heeft dat een samenleven zonder hiërarchieën en uitbuiting mogelijk is, zich nooit meer als kuddedier voor een leider ter beschikking zal staan.

Als de bestaande maatschappelijke orde moet veranderen, dan zal elk levensbereik anders georganiseerd moeten worden. Als afhankelijke werkende mens, of als iemand die op een andere manier uitgebuit wordt door dit economische systeem werken wij aan de reorganisering van de economische structuur.

In een autonoom samenleven moet de economie door de betreffende personen zélf tot nut gemaakt worden.

Wij als anarcho-syndicalisten/n werken aan de uitbouw van een basisdemocratisch gestructureerde vakbond. In haar structuur ligt besloten dat beslissingen die alle werknemers in het bedrijf (of op de school, de Uni.) aangaan ook door alle betrokkenen zelf genomen en gedragen worden.

Eigenlijk is het ons doel om tegenover de bonzen een vechtlustige, basisdemocratische tegenmacht op te stellen.

Uiteindelijk zullen de betrokkenen de bedrijven zelf besturen en met ander bedrijven die werken op een vrije basis in contact treden. In een samenleving die zonder hiërarchie en uitbuiting functioneert.

Dit is tot nog toe alles nog utopie, maar de strijd tegen het fascisme zal een oneindige Sisyphus-arbeid blijven als de oorzaken van het fascisme niet bij de wortel aangevat worden.

FAU-Stuttgart

Kontaktadres:

FAU-Stuttgart, c/o JUZ Hammerschlag, Hammerschlag 6, W-7060 Schorndorf

'DE ANTISEMIET MAAKT DE JODEN.. WERKGROEP ANTISEMITISME

1. In de schaduw van het ontluikende nationalisme barst ook het antisemitisme weer uit de voegen van de stamtafel. Openlijke vijandschap t.o.v. joden neemt ook in Duitsland weer duidelijk toe. Taboe-isering van het openlijke anti-semitisme n.a.v. de massavernietiging van het Europese jodendom d.m.v. een opgelegd philosemitisme na 1945 blijkt steeds minder werkzaam. Op de enkele uitzonderingen na -bv. de periodiek terugkerende vernielingen van joodse begraafplaatsen met pasen of op 9/10 november- heeft het anti-joodse ressentiment zich tot nog toe alleen in de privé sfeer kunnen handhaven. Sinds de 80er jaren wordt het echter

weer luider, onbeschaamder gearticuleerd. Nog altijd getuigt zo'n 13 procent van de bevolking van het verenigde Duitsland van zijn antisemitische instelling.

Het vlugge opkomen van de extreem-rechtse politiek versnelt deze afschuwelijke ontwikkeling. Deze gaat gepaard met een zogenaamd 'historisch revisionisme', zo langzamerhand de verzamelterm voor alle anti-joodse bewegingen. Deze richt zich op een pseudo-academische ontkenning van de vernietiging van 6 miljoen joodse mensen in WOII door het staatsterroristische NS-regime. In Duitsland houdt deze bevinding weliswaar op grond van de eigenaardige geschiedenis van het Duitsland van het Nationaal-socialisme, haar bijzondere cachet.

2. Tegelijkertijd heeft een zeker 'internationalisering' van het antisemitisme plaatsgevonden, in zoverre dat het het bijzondere kenmerk van 'wereldopenbaarheid' van de Israelische politiek betreft. Schendingen van de mensenrechten, begaan door Israelische soldaten t.o.v. de Palestijnen leiden meestal tot een grotere mate van betrokkenheid dan bijv. de aanhoudende vernietigingspolitiek van de Iraakse staatsterrorist Saddam Hussein tegen de eigen Koerdische en Shi'itische bevolking.

3. De vijandigheid t.o.v. Joden, het anti-jodendom, de angst voor joden, het anti-semitisme geldt als de oudste nog bestaande groepsvijandigheid. Christelijk-religieus anti-judaïsme, dat nu in pseudo-christelijk-esoterisch gewaad verschijnt, racistische anti-semitisme, dat in Duitsland tot de SHO-AH leidde, en vandaag de dag een zich anti-zionistisch voordoend anti-semitisme, dat Israel noemt en gelijktijdig alle joden/jodinnen bedoelt. Antisemitisme baseert zich niet zozeer op de werkelijke eigenschappen van de joden maar op subjectieve factoren en de algemene situatie van de ant-semieten zélf. 'De herkomst van anti-semitische denkbeelden moet men zoeken bij de personen die hebben. (Th.W. Adorno, Studies over het autoritaire karakter) De Franse filosoof J-P Sartre heeft deze beschouwing in zijn 'Reflecties op het Jodenvraagstuk' ongeveer op dezelfde wijze geformuleerd. Daarin beschrijft hij het anti-semitisme als uitvinding van niet-joden. In een door niet-joden gedomineerde samenleving beïnvloedt dit gegeven het leven van joodse mensen. Pas na sociale druk van een christelijke omgeving wordt 'de jood' gecreëerd "doordat zij hun aanpassing onverwachts onderbraken en doordat zij hen tegen hun wil een functie opgedrongen hebben... De jood is de mens die de anderen als zodanig zien... De antisemiet maakt de joden" (In: Drie Essays)

4. In Duitsland - en vooral hierover zal de discussie binnen de werkgroep moeten gaan - geldt het volgende: het genocidale anti-semitisme (Auschwitz) is een specifiek Duits verhaal. Wij behoren tot een kollektief waarvan vader en grootvader, moeder en grootmoeder, in zoverre zij niet in de vervolgings- en vernietigingsmachines van het NS tenonder zijn gegaan, zijn in zekere mate, actief of passief, betrokken geweest bij de gruwelijkste misdaad tegen de mensheid tot nu toe. Auschwitz staat hier synoniem voor een op maatschappelijke arbeidsdeling steunende, technocratische massamoord op 6 miljoen joden, wier recht op leven hen slechts op grond van afstamming ontnomen kon worden.

Voor het eerst in de geschiedenis heeft een staat met alle tot haar beschikking staande middelen het systematisch doden van mensen gepland en uitgevoerd.

Evenwel is de vernietiging van het Europese jodendom tot nu toe marginaal gebleven. Nog altijd bestaat er een verborgen anti-semitisme dat joodse mensen stigmatiseert en ongelijk behandelt. Ook na Auschwitz berust de burgerlijke samenleving in anti-semitisme, dwz dat er naast de 'eenmalige' Holocaust uitgegaan moet worden van tegelijkertijd een breuk met de beschaving en van continuïteit. De maatschappelijke factoren namelijk, die tot Auschwitz hebben kunnen leiden, bestaan nog steeds. Zo is bijvoorbeeld de terreur in de moderne samenleving met haar groot-industriële, haar op staatsheerschappij en op maximale winsten georiënteerde economie, diep ingegroeid. Het anti-semitisme vindt haar basis zowel in de bestaande levensomstandigheden als in het (onder)bewustzijn van de mensen. De burgerlijke samenleving kan zonder de uitbuiting van het individu m.b.v. anti-semitisme niet bestaan. Anti-semitisme als een voorwaarde voor de burgerlijke samenleving leeft van ongereflexeerd denken, van de 'koude van het burgerlijke subjekt' (Adorno).

5. Omdat Auschwitz het wezen van onze industriële samenleving blootlegt is gemeenschappelijke emancipatie alleen m.b.v. Auschwitz mogelijk, namelijk door Auschwitz te herdenken. Hierbij moeten we ons denken en doen zo inrichten, 'dat Auschwitz zich niet meer kan herhalen, dat zo iets nooit meer geschiede...' (Adorno) Dit betekent dat de status quo van (staats)heerschappij en onderdrukking, van overheidsdenken en -handelen op den duur opgeheven moet worden. Alleen een herhaalde terugblik op Auschwitz, het constant blootleggen van anti-semitische gevoelens zal de utopie van een anti-hierarchische, anti-etatistische, anti-patriarchale en van anti-semitische bevrijde samenleving draagkracht geven. Wij moeten de heerschappij van de staat, de economie en de ideologie, en dat wat hen tot totale overheersing maakt, in het blikveld krijgen. Derhalve is aan het fenomeen totaalheerschappij een realiteit toe te kennen, die toegrijpt tot in onze moderne arbeids- en consumptiesamenleving - zonder hierbij het kwalitatieve verschil tussen het NS en de parlementaire democratie te verliezen. Alleen een anti-staatelijk naatschappijontwerp, die de voor de industriële samenleving en daarmee ook voor Auschwitz konstitutieve ideologieën en machtsstructuren radicaal ter discussie stelt, deze niet door nieuwe denksystemen en machtsapparaten vervangt maar deze juist zou overwinnen, deze heeft pas echt kans om alomvattend emancipatorisch te werken.

6. Historisch verkregen ervaringen omtrent Auschwitz hoeven niet te gelden als een universeel uitgangspunt om het NS-regime te begrijpen - ook al staan wij dan nog altijd versteld van de gebeurtenissen in de NS-vernietigingskampen - maar kunnen ook dienen als een peiler voor de liberale cultuur. Kritisch herinneren kan daarin alleen betekenen: niet herhalen! Indien het verleden in stand gehouden wordt betekent de herinnering geen programma, maar politieke praktijk, een leefwijze. "Ook het verleden is toekomst". Deze stelregel van de liberale cultuur-filosof Gustav Landauer blijft vooral na Auschwitz nog steeds gelden en wel dan wanneer wij de bestaande consumptie-maatschappij het verlangen naar vrijheid en machtsvrijheid voorhouden. Alleen zo is het mogelijk, op weg naar het libertarisme, Auschwitz niet te verdringen en te vergeten, maar met de herinneringen nieuwe breuken in de beschaving te vermijden. Liberale cultuurkritiek kan niet verzanden in een constante discussie over de gevolgen van Auschwitz, omdat dan het gevaar bestaat dat we ons niet van Hierarchie en HEERschappij, van Staat en Kapitaal, van het Patriarchaat, racisme en anti-semitisme kunnen verlossen.

Dan nog wat stellingen om een eventuele discussie uit te lokken:

Wat houdt individuele en gemeenschapsverantwoordelijkheid tegenover Auschwitz in?

Waarom kan de burgerlijke samenleving niet zonder anti-semitisme bestaan?

Hoe is anti-semitisme te overwinnen?

Antisemitismus-AG, Ffm

Kontaktadresse:

Mittwochsgruppe, c/o Dezentral, Sandweg 131a, W-6000 Frankfurt/M

WERKGROEP NATIONALISME

Niet de uiteenzetting van nationale conflicten (bv. de oorlog in Yoegoslavië) is het inhoudelijke doel van deze werkgroep, maar een grondige analyse van het heerschappij-fenomeen 'nationalisme' vanuit anarchistische oogpunten. Daarbij willen we uitgaan van de BRD zonder daarbij de internationale contexten uit het oog te verliezen.

In de nationalisme-debatten zijn de volgende tendenzen zichtbaar, die hier puntgewijs worden genoemd:

* Het afbreken van het traditionele nationalisme-koncept door neo-liberale, kapitalistische moderniseringsstrategieën. ten gevolge van de wereldwijde belangenverstrengeling en de fusiegolven onder leiding van het driemanschap Europa/VS/Japan & zuid-oost Azië. Er sprake van 'internationalisme', een mobiel, geografies niet gebonden wereldburgerdom. Verdere slagwoorden zijn 'regionalisering' (Strijd van de regio's) 'decentralisatie' (bedrijven en gemeenschappen blijven toch afhankelijk van de centrale leidende instantie) Zijn 'Staat' en 'Nationalisme' daarmee achterhaald? Welke nieuwe 'kollektieve identiteit' vervangt de oude?

* De hergroepering van het volk-racistiese nationalisme van nieuw-rechts tegen een multi-culturele samenleving: de naties zouden zich moeten isoleren, niet met elkaar vermengen. Het samen-leven van verschillende etniese groepen veroorzaakt alleen maar sociale conflicten en geweld.

* Nieuw Links, de Nieuwe Sociale Bewegingen, de Nieuwe Vrouwenbeweging. De slagwoorden Internationalisme, Wereldproletariaat, Linksen, 'Goed' en 'Slecht' nationalisme etc, duiden op alternatieve vriend/vrijandbeelden die tot het uiteenvallen van de heerschappijkritiese beweging hebben geleid, iets dat ook bediscussieerd moet worden.

* Van Anarchistische kant wordt nationalisme als politieke religie van de machthebbers gezien waarbij kritiek op het nationalisme en op de staat in elkaar overlopen. Opdeling van de mensheid in naties gebeurt door staatsburgerschap, grenzen, taal, geschiedenis, tradities, mythen, symbolen (vlaggen, volkslied) socialisatie door opvoeding, architectuur, media. Ook de ideologies geschapen tegenstellingen, bijv. de stereotype Duitser en dito Buitenlander zijn diep in ons denken, in 'onze' gezamenlijke taal doorgedrongen.

Over de begrippen natie en nationalisme:

"Duitser is, grondwettelijk gezien, zij/hij die het staatsburgerschap bezit of tot de gevluchte of verdreven duitse volkeren behoort of als echtgenote of afstameling daarvan na 31 december 1937 in het Duitse rijk een toevlucht heeft gezocht."

"...de Natie is niet organies geworden, maar kunstmatig, door de staat geschapen, waarmee de natie diep verweven is (...) Natie is een puur politiek begrip dat alleen door de gehoorzaamheid van mensen in stand wordt gehouden (...) En zoals de sterkere vandaag -zoals eigenlijk altijd al- naar believe over de nationale aard van de zwakkeren kon beschikken, zo was en is hij ook in staat om de natie op een willekeurige manier te verdelen, als hem dat uit staatsmansoverwegingen gepast lijkt." (R.Rocker)

"...heeft het Nationalisme de functie, een aanvulling te zijn op het zoeken van mensen naar een eigen identiteit die -volgens de theorie- verloren gaat in het huidige moderniseringsproces. (Pipers Woordenboek voor de politiek)

Er is geen 'goed' nationalisme. Nationalisme is irrationeel, begrippen als 'gezamenlijke taal', 'cultuur', 'religie', 'ras', 'territorium', 'geschiedenis', 'traditie', zijn gekonstrueerd. Nationalisties gevoel wordt door aangeleerde, gekonditioneerde mechanismen tot stand gebracht.

Het fabriekaat nationalisme dient de macht; tegelijkertijd voldoet het aan het zoeken naar identiteit en afbakening.

Identiteit is daar nodig waar het aan individualiteit ontbreekt.

Nationalisme (wij-gevoel, zoeken naar identiteit) en racisme (uitsluiting, onderwerping van het vreemde) overlappen elkaar, hoewel in beide structuren verschillen zitten. (nationalisme is gebonden aan een natie-staat, racisme niet).

De oorzaak van racistiese aanvallen op vluchtelingen is een nationalistiese volkse consensus. Dit zegt (in ruime zin) dat 'vreemden' het Duitse volk schade zouden kunnen berokkenen. Deze consensus is tot ver in de zogenaamde linkse scene doorgedrongen.

Volkse consensus en racisme zijn geen gemeenschappelijke stemmingen. ze laten veel meer zien hoe 'de maatschappelijke normen van de kapitalistiese rationaliteit en de patriarchale strategieën van konfliktbeheersing werken' (Autonome L.U.P.U.S.-gruppe: Geschichte: Rassismus und das Boot)

bijdragen tot discussie

Omdat een grote anti-nationalistische strategie niet voorhanden is kunnen we slechts de aanzet geven tot een openbaar debat hierover, in de hoop dat door een inhoudelijk debat de antinationalistische theorie en praktijk verder ontwikkeld kunnen worden.

Ook willen we nog twee aanvullingen geven:

1. Oorzaken, ontwikkelingen, uitwassen, nationalisme, naties, etc. specifiek in Duitsland onder de aandacht brengen dmv een patriarchaatsanalyse, tegelijk ook een staats- en kapitalisme kritiek alsook een alomvattende kritiek op de bestaande machtsverhoudingen. Omdat nationalisme, staat, kapitalisme en patriarchaat elkaar aanvullen is het noodzakelijk om nationalisties denken uit de weg te gaan, je sterker op je eigen identiteit te concentreren, (hoe dat mogelijk is, zal ik hier niet uitleggen, dat is meer iets voor de LT) en weinig of nix van de staat te verwachten.

Uitgang hierbij is voor ons het individu-zijn en niet het gekonstrueerde kollektief, de Duitser, de Fransman, de Italiaan, etc. Oppervlakkig gezien zijn individuen tot hulpeloosheid gedoemd. En toch maakt alleen de langdurige werkzaamheid van minderheden maatschappelijke en kulturele vooruitgang, voorbij kapitalisme en staat, mogelijk. De kracht van minderheden is daarin gelegen dat iedereen zijn innerlijke onafhankelijkheid behoudt, de zwakte van gekonstrueerde kollektieven is dat je je erin verliest...

2. Naast een omvattende kritiek op het nationalisme willen we uitgaan van ons dagelijks leven. In de omgeving waarin we bekend zijn (vrienden, bekenden, werk, vrije tijd, sport, supermarkt, bios, kroeg, restaurant,...) hebben wij de meeste kans gehoord te worden, omdat de mensen ons hier kennen. Balansrijk hierbij is een grondige analyse van individualiteit in plaats van identiteit en het leggen van de link naar kunstmatige gemeenschappelijkheden. (taal, geografie, geschiedenis)

Ongetwijfeld is onze opzet wat langdradig uitgevallen en heeft het een lange adem nodig. Maar alleen een ingrijpende verandering in het bewustzijn van mensen zal nationalisme, racisme, antisemitisme en sexismen uitbannen.

Mittwochsgruppe, Ffm

Kontaktadres:

Mittwochsgruppe, c/o Dezentral, Sandweg 131a, W-6000, Frankfurt/M

HET ANARCHISTISCHE ANTIMILITARISME

haar geschiedenis en actuele betekenis.

De mens heeft geen recht zijn medemens te doden en is niet onschuldig als hij dat in uniform doet. Daarmee schikt hij zich slechts in de schande van zijn slaafsheid (Shelley)

Het Anarchistische antimilitarisme [A-AM] onderscheidt zich van de andere sociale- en vredesbewegingen in zoverre dat zij de staat als de oorzaak van oorlogen beschouwt en niet als middel om vrede te stichten. Aan het geïnstitutionaliseerde militaire verovering en onderwerping is tot aan de dag van vandaag te zien hoe de staat macht kreeg door oorlogen.

Het staatsbelang, de van staatswege georganiseerde machtsbelangen, de expansiepolitiek van de nationale staten en hun bondgenootschappen, dit alles is de wezenlijke oorzaak van wapenning, oorlogsvoorbereiding en de uiteindelijke gewapende conflicten.

Ook andere onderdrukingsverhoudingen: patriarchaat, privé-eigendom, nationalisme, zij hangen nauw samen met oorlog. Zij bestonden niet zonder het dwangapparaat van de staat (zoals de vormen van economische uitbuiting en politieke onderdrukking). Of het is zo dat de staat hen nodig heeft om haar ideologie, zoals het nationalisme, te legitimeren.

Voor de vraag 'oorlog of vrede' is het bestaan van concurrerende, gewapende, tegenover elkaar staande naties van wezenlijk belang. Het is niet zomaar doodsdrijf, maar staatsburgerschap dat mensen tot moorden aanzet. Gedetailleerde technieken voor discipline zijn noodzakelijk, om zeker te stellen dat gedood en doodgegaan wordt 'zoals het vaderland het beveelde'. Tegen de vijanden worden de mensen gedwongen tegen hun natuur in geweld te gebruiken. Dat lukt alleen maar als henzelf geweld wordt aangedaan: dwangarbeid van staatswege om militaire macht te verwerven, uit te bouwen en soldaten te verhinderen om tegenstand te bieden of te vluchten.

Om de staatsmachinerie, samengesteld uit levende onderdelen, rimpelloos te laten functioneren moeten door het drillen en de ideologische indoctrinatie de lichamen, de gevoelens en gedachten gecontroleerd en afgericht worden.

Niet alleen bewapende mannen (en soms vrouwen) moeten gedisciplineerde moordmachines worden, ook moet de samenleving bereid zijn de rechtvaardigingsgronden van de militaire macht te geloven en instemmen met de economische gevolgen (in productie, defensiebelasting, land voor kazernes, troepenverplaatsingen, etc.) Bovenal moeten veel mensen met de noodzakelijke kwalifikaties gerekruteerd worden.

Deze, hier kort geschetste, A-kritiek op de oorlog als staatsaangelegenheid drukt zich uit in de verschillende antimilitaristische strategieën en axes. Wanneer je het A-AM met het pacifisme van de vredesbewegingen, of de sociaal-democratische pacifisten vergelijkt dan komen de verschillen in stellingnames duidelijk naar voren. Natuurlijk hebben de sociale bewegingen tegen oorlog en wapenning elkaar beïnvloed en hebben hun ervaringen, hun nederlagen hen ook veranderd, zodat de tegenstelling ietwat schematisch overkomt

Zij is echter als ideotypisch onderscheid nuttig om de zwaartepunten en de aanzetten tot axie te verduidelijken. Het burgerlijke pacifisme van de vredesbewegingen beschouwde oorlog als iets feodaals, waar de burgerlijke samenleving buiten stond en dat door Verlichting en recht beëindigd zou kunnen worden. Er werd een conceptie van volkerenrecht ontwikkeld door middel waarvan conflicten tussen staten onderling op te lossen zouden zijn door verdragen en internationale gerechtshoven.

De 'Realpolitiker' waren vaak al met een 'humanisering' van de oorlog tevreden. massa-vernietigingswapens moesten verboden worden, de behandeling van krijgsgevangenen moest geregeld, de oorlogsvoering moest begrensd worden. De vredesbewegingen wilden de burgerlijke orde niet aantasten maar vervolmaken. Hun tactiek was dan ook: publiciteit, congressen, oproepen aan regering en wetenschap, ontwerpen voor instituties die staten internationaal zouden moeten verbinden. Verdienstelijk in contrast met het dominante ijzervretende nationalisme is dat pacifisme toch echt een utopie bleekten.

Nadat in de eerste Wereldoorlog de hoopvolle verwachtingen niet uitkwamen werd de vredesbeweging radikaler. Er werd massaal dienst geweigerd. ook het economische en structurele geweld van kapitaal en hiërarchie krijgt meer aandacht. Er was aansluiting bij de radikale vleugel van de vrouwenbeweging.

In de arbeidersterbeweging waren twee duidelijke concepten voor antimilitarisme voorhanden: een sociaal-democratische en een anarchistische. Beide zagen het kapitalisme als de oorzaak van de oorlog en zij verbonden hun tegenstand tegen oorlogsvoering aan kritiek op de samenleving. Maar hun strategieën en axievormen waren strikt gescheiden. Het anti-militarisme van de sociaal-democraten was, net als hun hele politiek, sterk parlementaristisch: de militaire ceremonie in de Rijksdag was het jaarlijkse hoogtepunt van de tegenstand van de sociaal-democraten. De 'revisionisten' begonnen hierop vanaf 1900 kritek te leveren.

De Sociaal-democraten legden sterk de nadruk op de economische oorzaken van het militarisme en aarden op talloze internationale vergaderingen, in verklaringen en congresstukken dat het kapitalisme verantwoordelijk was als het om oorlog ging. Zij ontwikkelden de mogelijkheid van een volksleger, een militia, een democratisering van het leger. Verdedigingsoorlogen werden gerechtvaardigd. Vooral het russische tsarisme werd als zeer agressief bestempeld. En beschaafde landen moesten zich beschermen tegen despotisme. Door het parlementarisme en hun aan invloed winnende organisaties kwamen sociaal-democraten steeds vaker op verantwoordelijke posities terecht en volgden zij steeds meer de logica van het 'staatsbelang'. Zij veroverden niet de staatsmacht, de staatsmacht veroverde hen, zoals de eerste wereldoorlog aantoonde.

Daar tegenover lieten de anarchisten/n de verantwoordelijkheid van de arbeiders zien. Het zijn niet alleen de kapitalisten en de adel, het zijn ook de arbeiders die wapens en munitie fabriceren en de soldaten en oorlogsgereï transporteren. Zij maken oorlog mogelijk, zijn tegelijk haar slachtoffers en haar daders.

Het militarisme wordt als belangrijkste pijler van de staat gezien, de hindernis voor de sociale revolutie. De arbeiders hebben geen vaderland. Zij zouden moeten dreigen met stakingen als de staat mobiliseert, zij zouden massaal dienst moeten weigeren en van alle mogelijke vormen van directe axie gebruik moeten maken: boycots, sabotage, langzamer werken, etc. Ook in vredestijd zouden arbeiders moeten weigeren om oorlogstuig te maken (Industrieel AM)

Hier wordt een andere theorie van macht zichtbaar als die van de sociaal-democraten: de instemming met, de passiviteit, de gehoorzaamheid van de slaaf ondersteunt de heerser. Zonder deze medewerking is uitbuiting, onderdrukking en oorlog onmogelijk. Het militarisme is het meest extreme voorbeeld en de belangrijkste peiler van de heersers; de sociale massa-staking kan tegelijkertijd tot de sociale revolutie leiden.

Over de geschiedenis van het A-AM vanaf de dagen van de 1e internationale (toen massastaking tegen de oolog al genoemd werd), de anarchistiese sodatenprotesten van voor WOI, Tolstoïes geweldloze anarchisme, Landauers konsept van de afschaffing van de oorlog door zelfbeschikking van de volkeren en de anarcho-syndikalistische doorzettingsstrategieën, daarover kan in de werkgroep gesproken worden.

Hervé, die ten tijde van WOI een belangrijke spreker was van het radikale socialistiese AM, liep over naar de chauvinisten. Dienstweigering als een praktijk van ketterse sekten en bewuste individuen, als een massaal verschijnsel in Engeland en in de VS tijdens de eerste wereldoorlog en later, dat is een ander belangrijk thema. Vooral in de oorlog (zoals tijdens de Vietnamoorlog) heeft massale dienstweigering (in verscheidene, legale en illegale vormen) tot een verzwakking van de legitimering van de moordmachines geleid. Tegelijkertijd worden vanuit deze ervaringen nieuwe militaire strategieën ontwikkeld en de technisering van het oorlogsgebeuren maakt de legers minder van het grote aantal dan van de kwaliteit van de soldaten afhankelijk.

Hoe zit het met het perspectief van het weigeren van bewapeningsarbeid tegenwoordig? Sinds Rudolf Rockers toespraak voor de rijksconferentie van wapenarbeiders in 1919 was het een wezenlijk onderdeel van de anarcho-syndikalistische axie in Duitsland. Met betrekking tot de omschakeling van de wapenproductie wordt alleen maar over het behoud van arbeidsplaatsen gesproken. Het basis-idee van 'verantwoord produceren' (Nettlau), zelfbeschikking van de arbeiders/producenten over de werkzaamheden en het doel van de productie en daarmee de aanval op het eigendomsmonopolie- is uit de discussie over 'conversie' (productie-omschakeling) verdwenen - onomkeerbaar?

Verder hoort bij AM de overpeinzing dat revoluties zich moeten verdedigen tegen gewelddadig legeringrijpen. Pierre Ramus heeft doorvoor een konsept van burger-verdediging ontwikkeld: in de anarcho-syndikalistische internationale waren er diverse controversen over de vraag naar het geweld bij het verdedigen van revolutionaire processen (waaraan Müller-Lehning en Bart de Ligt deelnamen)

NIEUWE STRATEGIEËN VAN DE BUNDESWEHR EN DE VERANDERDE OMSTANDIGHEDEN VAN DE ANTIMILITARISTISCHE STRIJD

Op het moment van de Duitse hereniging leek voor de oppervlakkige toeschouwerster het laatste uur van het leger geslagen te hebben: een heel leger, het "Nationale Volksleger" werd ontbonden, de omvang van de Bundeswehr werd teruggebracht van 500.000 tot 370.000 soldaten, de lengte van militaire- en vervangende dienstplicht werd bekort. Pacifistische en antimilitaristische groepen eisten in het openbaar de "Bondsrepubliek zonder Leger" of de "Afschaffing van de Dienstplicht". De strategie van de Bundeswehr zaten in een legitiemiteicrisis. Met het vijandbeeld verdween ook de gelegitimeerde bestaansvoorwaarde van het eigen leger als "verdedigingsleger".

Twee jaar na de hereniging is van de in feite goed uitziende basis voor de antimilitaristische groepen nix-meer overgebleven. Stoltenberg (?) moest zelfs toegeven dat een leger noodzakelijk is voor het bestaan van de staat en ondertussen is ook de identiteitscrisis van de Bundeswehr overwonnen. De vraag van AM-organisaties en pacifisten is daarom ook: hoe moeten oologen zoals die in Yugoslavië beëindigd worden als dat niet kan gebeuren door de inzet van internationale "peace enforcing"-legereenheden?

Met het sturen van Alpha-Jets naar Turkije, tijdens de Golfoorlog, werd de nieuwe militaire strategie van de Bundeswehr duidelijk. Toen was weliswaar de identiteitscrisis nog niet helemaal overwonnen, en de nieuwe doelen konden nog niet openbaar gemaakt worden omdat ook veel beroepssoldaten dreigden te weigeren - maar toch wordt zij met de publiciteitsgerichte inzet van blauwhelmen in Cambodja en het "Adria-Avontuur" van Beierenen en Niedersachsen intussen des te konsekwenter doorgevoerd.

In plaats van de "bedreiging uit het oosten" waarop de verdedigingsopdracht van de Bundeswehr gericht was is nu op papier de nieuwe alomvattende strategie van de generaals "Het belang van de Duitse Zekerheid" geworden. Het militair-strategieën doel is nu het 'voorkomen', het 'beperken' en het beëindigen van elk (!) soort van konflikt dat de onaantastbaarheid en de stabiliteit van Duitsland kan beïnvloeden. (Strategiepaper van Gen. Naumann, over de toekomstige functie van de Bundeswehr)

Met een alles open latend begrip van de 'zekerheidspolitieke risikoo's kan de noodzaak van ingrijpen in elke brandhaard op de aarde uitgedrukt worden. Legitiem is die strategie waarin het woord 'verdedigingsopdracht' niet meer voorkomt, omdat het terrein al geffend is door de opkomst van het nationalisme in het spoor van de Duitse eenwording. De groeiende verantwoordelijkheid van de toekomstige wereldmacht Duitsland wordt uitgedrukt in een jaar na jaar sterker wordende slagkracht van de Bundeswehr, die nu uitloopt in een volledige herstructurering van de krijgsmacht. Elk konflikt, zoals dat in Yugoslavië of andere burgeroorlogen, dat volop in de aandacht van de

media staat draagt nu bij aan de legitimering van de noodzakelijkheid van het internationaal ingrijpen met behulp van de Bundeswehr. Stap voor stap wordt van zogenaamd ongevaarlijke inzet van blauwhelmen overgegaan tot de inzet onder VN- of WEU-vlag, wordt de bruikbaarheid van de Duitse troepen onder de loep genomen, tot zich op basis van de proeven met de strijdkracht bij internationaal wapengekletter zich ook het specifieke eigenbelang van de Bundeswehr en wellicht ook een daaruit voortkomende militair-politieke eigenmachtigheid zal aftekenen.

De naieve politieke argumentatie als: een "gelijkbetroegde" deelname van de Bundeswehr op internationaal strijdtoneel zou een bijdrage zijn aan de 'normalisering', de 'civilisering' zelfs van de Duitse staatsmacht, een 'afwenden van Duitslands bijzondere geschiedenis' (Sonderweg), deze zal door de generaals slechts in zoverre gedeeld worden als zij de belangen van de de door strijd geoeffende legers kan dienen. De structuur van de nationale staat en van de natie blijft getekend door eigenbelang, dat slechts onder bijzondere omstandigheden parallel loopt met die van ander nationale staten, zoals met het internationaal te organiseren, in de toekomst ook militair-politiek aktueel wordende indammen van vluchtelingenstromen. Om dit nieuwe zelfbegrip van de Bundeswehr uit te werken zou het mogelijk zijn een werkgroep op te richten.

Het scenario van de buitenlandse politiek met een omgebouwde Bundeswehr met "krisis-reaksiesnelheid", bestaande uit beroepssoldaten en hi-tech wapens en logistiek materieel staat tegenover de toch wat ouderwetse dienstplicht, waarvan ieder toeschouwerster zich afvraagt waartoe die nog dient. Haar functie bestaat nog uit het binnenlands-politiek opvoeden van de bevolking voor de expansieve militaire koncepten naar buiten toe. Zoals vroeger, bij het konsept van de gezamenlijke verdediging lopen hierbij militaire koncepten en die van burgermilities in elkaar over.

De dienstplicht wordt dan ook niet gehandhaafd omdat zij militair zinvol zou zijn, maar omdat met de daarmee ook te handhaven vervangende dienst meer en meer onbetaalde krachten in de sociale hulpverlening en de verpleging ingezet kunnen worden, zonder welke het gezondheidswezen niet meer kan functioneren. In tegenstelling daarmee heeft een hi-tech leger met beroepssoldaten minder dienstplichtigen dan ooit, wat intussen al geleid heeft tot een discussie over "dienstrecht"; Waar veel dienstwilligen in eerste instantie niet opgenomen konden worden werden alle dienstweigeraars verplicht hun om burgerdienst uit te voeren.

Er lopen discussies over een verandering van de overbodige dienstplicht met een nadruk op de 'wapendienst' en de mogelijkheid van individuele dienstweigering op grond van gewetensbezwaren in een "keuzeplicht" tussen verschillende, gelijkwaardige 'diensten', waarvan de krijgsmacht er dan een van de velen is. Onder de vele "dienstplichtvarianten" waarvan nu sprake is, gaat die waarbij ook vrouwen bij een "algemene dienstplicht"

betrokken worden toch wel het verst, waarbij een gefaseerde invoering voorgesteld is om de protesten ertegen zo klein mogelijk te houden of zelfs uit te schakelen. AM-feministen werken het gegeven van de inlijving van vrouwen bij militair-politieke en maatschappelijke koncepten van dwangdienst verder uit. ook daartoe kan een werkgroepje opgericht worden.

In totaal hebben we nu: een vanuit de strategie ontwikkeld agressief militair-politiek konsept naar buiten toe, en een disciplinerend, dwangarbeiderig konsept naar binnen toe. Hoe kan een A-AM daarop reageren?

Eerst moeten we verouderde vormen van "dienstweigerarbeid", in het bijzonder het beraad van dienstweigeraars, nazoecken op hun inhoud, in hoeverre zij de staat dragen. De erkenning van de staatsrechtelijke voorwezelen binnen het beraad voor dienstweigeraard heeft tot het depolitiseren van dienstweigeraars bijgedragen, biedt daarom geen perspectief meer om de genoemde militair-politieke veranderingen praktisch te bekritisieren.

Daar tegenover staan al de eerste proeven met een nieuwe vorm van sociale dienstplicht. (KDV in de Oorlog), die de spontane dienstweigering in burgeroorlogen ondersteunt en die asiel- en verbijfsrecht eisen voor gevluchte ex-soldaten (Yugoslavië). Andere aspekten van een nieuwe vorm van revolutionair AM verzet zouden kunnen zijn: de perspectiefverschuiving, weg van de agitatie rondom dienstplicht, naar een 'industriële dienstplichtweigering', het opruien van arbeiders in de bedrijven die de zwaarbewapende, technologiese nieuwigeheden uitgeruste eenheden van snel in te zetten troepen van wapens moeten voorzien, alsook de poging om beroepssoldaten antimilitaristisch op te agiteren, wat zeker moeilijker zal zijn dan bij dienstplichtigen.

Uiteindelijk valt aan direkte axies te denken, zoals het treffen van verbindings/kommunikatiewegen, waar tijdens deolffoorlog al enige ervaring mee is opgedaan, toen tegen de troepenverplaatsingen van de VS in Duitsland. Het belangrijkste blijkt toch de inhoudelijke kritiek op de legitimeringstrategie van de Bundeswehr, omdat dat op den duur steeds ingrijpender wordt, ook wat betreft nationalisme en racisme.

Hier bevruchten anarchistiese kritiek op racisme, nationalisme en militarisme elkaar, om de gedachten van de mensen te bevrijden van de indoktrinatie van de staat. Zodat ze zich in geval van oorlog kritisch opstellen tegenover de inzet van Duitse troepen. Ook over de veranderende vormen van verzet kan een werkgroepje opgericht worden.

WERKGROEP KULTUURKRITIEK

europa en haar 500-jarige traditie

woord:

Europa, haar denken, haar cultuur kan zich niet los maken van haar historische verantwoordelijkheid. "Eurocentrisch denken, de continuïteit van het culturele erfgoed" functioneert nog steeds ononderbroken. De willekeurige expansie, die naar racisme, naar slavernij, naar kolonialisme voert, ontleent zijn fundament aan het sinds honderden jaren bestaande beschavingsproject van de Europese ideologie.

Het bezig houden met neokoloniale politiek en kolonisatiegeschiedenis toont aan, dat ook oppositionele sociale-, cultuur- en economiesystemen alleen maar in aanzet ideeënvoorstellen konden aanvoeren die het eurocentrisme verlieten.

Ook als het anarchisme de hoop op menselijke vrijheid (of de utopie van de vrijheid) betekent, heeft de verbinding van internationalisme en anarchistische kritiek zelden breuken kunnen slaan in het eurocentrische denken. Mij gaat het in deze werkgroep om de konfrontatie van het anarchisme met andere internationalistische aanzetten, maatschappelijke experimenten en subversieve revolte, die zich tot nu toe aan onze cultuur van het anarchisme hebben onttrokken.

Door tijdgebrek was de organisator van de werkgroep niet in staat, een uitvoerige tekst over de hier boven genoemde aanzet te schrijven. Deze aanzet zal desondanks in het middelpunt van de aandacht van de werkgroep staan. De onderstaande tekst is een poging om zich fundamenteel uiteen te zetten met cultuurkritiek, die als basis voor de werkgroep ook interessant kan zijn.

Europa en haar 500-jarige kolonisatie

"Verlaten we dit Europa, dat niet ophoudt om over mensen te praten, en hen daarbij afmaakt, waar zij hen ook aantreft, op alle hoeken van haar eigen straten, op alle uithoeken van de wereld." Frantz Fanon- Beschaving en barbarij

De sleuteldatum 1492-1992, 500 jaar kolonisatie, is ondertussen voldoende bekend. Over verschillende activiteiten in context met de campagne 1992 werd in de Schwarzen Faden geschreven. Het zich diepgaand bezig houden met het koloniale verleden en het neokolonialistische heden wordt vaak toch door de linkers, met hun diepgeworteld eurocentrische denken, op grote schaal achterwege gelaten. Te vrezen valt dat de acceptatie van "het eiland van welvaart in een zee van armoede" een belangrijk onderdeel van een veranderde houding ten aanzien van de landen uit het zuiden zal worden.

De ineenstorting van het reëel bestaande socialisme heeft er voor een groot deel aan bijgedragen om zich aan de winnaar (de eerste wereld) aan te passen. Maar juist daarbij worden de mensen en de sociale, economische en ecologische situatie van de derde wereld aan de kant geschoven.

De feestelijkheden van de 500-jarige jaardag van de ontdekking van de "nieuwe wereld" zijn niet alleen maar een aanleggenheid voor de Spanjaarden en hun kolonisatie. De Spanjaarden waren in Amerika niet gruwelijker dan de Duitsers in Afrika, de Engelsen in India, de Fransen in Indochina en de Nederlanders in Indonesië.

Juist met een gemeenschappelijke gedenkviering in het Europees Parlement voor de slachtoffers van de gruweldaden, kan Europa met haar huidige rijkdom zich niet onttrekken aan haar verantwoordelijkheid. De 500ste jaardag is niet alleen maar een kwestie van slachtoffers en daders, en evenmin verandert een culturele, exotisch opgezette actualisering de situatie van de Inheemse bevolking in Latijns-Amerika, van de zwarten in Afrika, in het bijzonder de vrouwen. Een korte blik op de verschillen tussen de arme derde wereld en de rijke eerste wereld is niet genoeg.

Enkele spaarzame momenten als hoogtepunten in de media: "de blanken vieren opnieuw hun grandioze beschavings- en technologie resultaten". Deze verzekeren eerder het toerisme hoge winstmarges, dan dat zij racisme of ecologie thematiseren. Daarmee wordt dit 1492-1992 voor Europa als het grootste feest van de eeuw gelegitimeerd.

Als of 1992 niet voor Europa de realisatie van een oude droom, de eerste stap, op de weg naar de gemeenschappelijkheid van de Europese volkeren, het ontstaan van de EG-binnenmarkt zou zijn. Europa laat niet alleen wereldwijd haar economische superioriteit zien, maar ook haar gunstige politieke vooruitzicht. Terwijl vele andere staten elkaar op nationalistische wijze de koppen in slaan, heft dit Europa officieel haar binnengrenzen op. De buitengrenzen worden echter afgesloten en tot een vesting uitgebouwd.

Ze viert zelfs met delen van de derde wereld in Noord- en Zuid-Amerika de "ontmoeting van twee culturen", zoals officieel de Spaanse feestelijkheden heten. Ironisch genoeg zien zij gebeurtenissen inderdaad zo, zoals zij zich, eurocentrisch gezien, de een uit de andere ontwikkeld hebben.

Het eurocentrische denken, ideologisch, militair en cultureel, trekt de wereld voor de zoveelste keer rond op een reis, die niet 80 dagen duurt maar 500 jaar.

De continuïteit van het 500-jarige systeem funktioneert ononderbroken. Dezelfde expansiedrang die tot slavernij, tot racisme, het kolonialisme heeft gevoerd, leidt vandaag in het belang van een nieuwe wereldorde tot de definitieve vernietiging door uitbuiting van mens en natuur.

De blanken, de Europeanen, kwamen overal in de wereld, eigenden zich land en vrouwen toe, stuurden de mannen naar de mijnen en plantages. Ze verrieten zich door de arbeid van andere volkeren en door de uitbuiting van de natuurlijke voorraden aan delstoffen en andere zaken. Ze deelden de mensen op in de categorie blanke of kleurling. Wit of zwart was hun denken. Ook vandaag de dag nog. Ze handelen ondertussen met de buitenlandse schulden in plaats van glazen parels, vestigen het toerisme tot in de verste uithoeken van de aarde en eigenen zich wederrechtelijk buitenlandse goederen toe. Zij leggen vrijhandelssystemen op als enige oplossing na hoge schuldenlasten (Mexico met de VS en Canada) en verhinderen soevereine, zelfstandige, politieke ontwikkelingen, ja, ze verachten alle andere culturen, die niet hun cultuur eigen is.

De bezigheid met de neokoloniale politiek van de EG en haar 500-jarige koloniale geschiedenis toont, dat het bestaande sociale-, culturele- en economische systemen van het noorden geen enkele alternatieve oplossingen hebben voor de problemen van het grootste deel van het zuiden en deze ook niet wil geven. Utopieën en voorstellen voor een menswaardig alternatief voor dit systeem, een mogelijk basisdemocratische, antipatriarchale, ecologische samenleving zijn al in een vroeg stadium tot mislukken veroordeeld.

In plaats daarvan wordt in het belang van Europa, de VS en Japan, de noodzakelijke, zelfvoorzienende economie ingeperkt, om een ongebroken hegemonie over winstbelangen te verzekeren.

De gevolgen van de ongeremde expansiedrift van de EG voor de landen uit de derde wereld zijn zelfs te zien in de verhouding met de 69 bijzonder "begunstigde" staten van Afrika, het Caribisch gebied en van de grote oceaan (afgekort ACP-staten). Zo is het aandeel van de ACP-staten in de handel met de EG, als gevolg van de daling van de prijzen voor grondstoffen, verder afgenomen.

Met de nieuwe Lomé IV-overeenkomst van de 90-er jaren dwong de EG de ACP-staten, de door het IMF en de Wereldbank ontwikkelde, structuur aanpassingsconcepten op (opening van de markt voor buitenlandse bedrijven, privatiseringen, afbouwen van uitgaven in de sociale sector en het stoppen met staatsubsidies).

Structuur aanpassingsprogramma's hebben in de 80-er jaren bij de 30 daarbij betrokken Afrikaanse landen tot verdere daling van het geringe inkomen per inwoner met 30% gevoerd.

Alleen in de laatste 4 jaar hebben de 27 armste landen van Afrika hun uitgaven voor de gezondheidszorg met 25% moeten korten. Het onderwijs van de meeste 'structuur aangepaste' landen staan na bezuinigingen van tussen 30% en 50% op instorten. De prijs, die de derde wereld voor de kapitalistische vrij-handel op de wereldmarkt betaalt is hoog: dagelijks sterven 40.000 kinderen van de honger. 150 miljoen kinderen onder 5 jaar zijn ondervoed. Meer dan 1 miljard mensen hebben minder dan 1 US-dollar per dag om van te leven.

De gedwongen loskoppeling van de derde wereld wordt vooral over de rug van de vrouwen heen uitgevoerd. Zij werken 2/3 van alle arbeidsuren, kunnen echter maar 1/10 van het wereldinkomen op hun naam schrijven. De vrouwen beschikken over 1/100 van de rijkdom van de wereld. Tot op dit moment is de meerderheid van de vrouwen nog steeds voor een groot gedeelte uitgesloten van het onderwijs, zodat 2/3 van alle analfabeten vrouwen zijn. Op wereldschaal worden maar 1/3 van alle uitgaven voor gezondheidszorg besteed aan vrouwen.

De selectieve bevolkingspolitiek treft vooral de vrouwen in de derde wereld. Terwijl vrouwen in de industrielanden door kunstmatige bevruchting en prenatale diagnostiek ertoe aangezet moeten worden om steeds meer kwalitatief waardevolle, en onder alle omstandigheden gezonde kinderen ter wereld te brengen worden vrouwen uit de derde wereld als proefpersonen voor omstrepen voorbehoedmiddelen misbruikt (bijv. de driemaandelijke prikpijl) en massaal gedwongen gesteriliseerd.

Tegelijkertijd zouden steeds meer vrouwen in de derde wereld als draagmoeder kinderen baren, die de vrouwen uit de industrielanden niet zelf kunnen en willen dragen en baren. Vrouwenlichamen behoren tot de waren die door de industrielanden als goedkope natuurlijke bronnen gebruikt

worden.

Van het begin af aan is de bevolking van Afrika geconfronteerd met kolonisatie en missiedrang vanuit Europa.

Door de georganiseerde slavenhandel werden de Afrikaanse kustbewoners weggesleept of verdreven, werden sociale, economische of culturele sturken verstoord. Plunderingen en mensenroof, cultuurvernietiging: het ontmenselijkte de zwarten en schiep daarmee de voorwaarde om ze als slaven te kunnen inzetten. Niemand weet iets van het aantal slaven, of van de gevolgen voor het Afrikaanse kontinent. De Europeesche 'Civilisatie' werd diep in het vlees van mensen ingebrand.

Frankrijk heeft onze geest gevormd, heeft vanaf onze schooltijd beslag op ons gelegd, heeft ons haar taal, haar wereld opgedrongen en ons uit alles verdrongen wat ons vroeger gevormd had om ons naar haar evenbeeld te modelleren. We moeten onszelf wantrouwen. Wie denkt er? Wie spreekt er? Ben ik ook werkelijk mijzelf? Niemand, geen enkele gekoloniseerde kan zich van deze vervreemding, van deze 'zombificering' losmaken. (Dany Bebel, Caïribisch Auteur. TAZ, 27-7-90)

De blanke ideologie van werk, geld en uitbuiting van de natuur leidde in het spoor van 500 jaar kolonisatie tot het verdwijnen van de identiteit -naast onbeschrijflijke gruweldaden- en zorgde ervoor dat in het bewustzijn van de blanken de zwarten als veel slechter gezien worden. Afrika werd synoniem voor 'barbarij'. Ook nu nog. Deze moraal bepaalt de realiteit langer dan we voor mogelijk houden.

De blanke cultuur plaatst kleurlingen over het algemeen buiten de 'menselijke beschaving', dicht bij dieren. Omgekeerd is er juist nu weer sprake van een verhoogde geestdrift voor de 'natuur-nabijheid' van de 'oervolkere', omwille van hun fascinerende cultuur- en natuurlijke levenswijze. Dat het daarbij meer om kritiek op de eigen blanke cultuur gaat dan om de levensomstandigheden van mensen waarop zij hun fascinatieve projecteren heeft de zelfde oorsprong.

De mythen van het onbekende en het vreemde blijven voortleven. Multicultureel natuurlijk. Niet toevallig heeft ook de linkse scene, anti-imperialistisch of niet, met beschuldigingen over haar arrogantie en haar aanmatigende gedrag, bijvoorbeeld op congressen en vergaderingen, te maken gekregen. Eurocentristisch en ten dele ook racistisch is ook deze manier van doen, ook al is het dan niet in de lijn van de koloniale uitbuiting!

Het zwarte continent, het zwarte goud: Afrika scheen behalve slaven geen schatten te bieden te hebben, was naast de bekende rijkdommen van Azië en Latijns-Amerika voor de Europese maatschappij de vindplaats van gratis 'arbeidsdieren'. Veel later pas werden zij 'gepromoveerd' tot ideale objecten van koloniale 'opvoeding'.

Ze bleven werkdieren, maar werden ook de leerlingen van de blanken. Hun 'bijgeloof' roept tot op de dag van vandaag missionarissen naar het front, met de ethnologen in hun kielzog. De 'zwartjes' waren en zijn het object van hun onstilbare missie-honger, omdat ze beschouwd worden als wezens zonder sociale ontwikkeling. Het fascisme en zijn rassentheorie bedreef met deze veronderstellingen een gruwelijke vernietigingspolitiek.

In de lijn van de verschillende aspecten van koloniale machts (gewelds) verhoudingen behoort ook het vandaag nog wijd verbreide sprookje van de gehoorzame inboorlingen die zich aan de blanken aanbiedt of onderwerpt, op de laagste tree van de hiërarchie staat, tot het veel geciteerde Europese culturele erfgoed.

De eis van de OAU (de organisatie voor Afrikaanse eenheid) op haar laatste topconferentie, begin juni 1991 in Nigeria, tot herstelbetalingen voor de gevolgen van de slavernij werd verbaasd aan-gehoord en als onrealistisch verworpen.

De voormalige Europese koloniale machten zouden Afrika een schadeloosstelling moeten betalen voor de slavernij van miljoenen zwarte mensen. Europa zou economisch en moreel hiertoe verplicht moeten worden door schulden kwijt te schelden, de hulp te intensiveren en een voor Afrika acceptabele hervorming van het mondiale economische systeem door te voeren.

Dat deze eis van herstelbetalingen aan Europa ook in de besprekingen over een Afrikaanse machtspolitiek terug te vinden is, is een andere kwestie. Doorslaggevend is veel meer het feit van een extra moreel pressiemiddel van de derde wereld tegenover het rijke westen. De wind van verandering heeft ook Afrika bereikt.

Niet op de laatste plaats moet hier aandacht gegeven worden aan de campagne 1992 van medico international: 'De Brand van de grote Bibliotheek'. Dit is een oproep het geroofde cultuurgoed terug te geven. De landen die het slachtoffer zijn geworden van 500 jaar kolonisatie zijn systematisch ontdaan van eigen kunst- en cultuurgoederen.

Of Pizarro al het Inka-goud liet omsmelten en naar Spanje verscheepte, of dat de tentoonstelling 1983 van het Berlijns museum alleen al 6500 ethnografische objecten uit Brits Columbia laat verhuizen, of dat duizenden voorwerpen uit Afrika, Azië of Latijns-Amerika in de verschillende volkenkundige musea hun bestaan doorbrengen; de gestolen cultuur is opgeslagen buiten het bereik van de derde wereld. Alleen hier kunnen de mensen uit de armste landen hun eigen cultuurgeschiedenis met pijn en moeite bij elkaar zoeken.

Uit de ruïnes van de 'verbrande grote Cultuur' van de 'primitieven' voedden zich ontelbaar vele ideeën van de Europese cultuur, vanaf de expressionisten, via de kubisten en Picasso, naar de surrealisten en de actiekunstenaars.

Nog los gezien van de rovende kunstliefhebbers en de toeristen die juist nu enorme hoeveelheden Latijnsamerikaanse, aziatische en Afrikaanse kunst losrukken, vernietigen, om hun eigen prive-museumpjes op te sieren, of om deze voorwerpen voor veel geld aan Europese veilingen of musea in de VS te verkopen. De materiele uitbuiting door Europa, de VS, Japan, enzovoorts, is de ene kant van het verhaal. De andere kant, "niet in geld uit te drukken, is waarschijnlijk erger: Het aanmatigende gebaar van een hoogbeschaafd volk van heersers die hele culturen, de herinnering, de

nagedachtenis, de ervaring, het fijnste en intiemste menselijke substraat van de armen als hun eigendom in beslag genomen hebben." (uit: de oproep tot teruggave van cultuurgoederen door medico international, rondbrief 4/90)

WERKGROEP FILOSOFIE ALS EEN 'WEG TOT DE ANARCHIE'

Filosofie als een weg naar anarchie? Dat behoeft wel enige uitleg. Wat is Filosofie überhaupt? Filosofie kan gezien worden als een geëngageerde 'bastaard' van de Philosophie. Filosoferen is: bewust nadenken in een bepaalde richting, en wel in de richting van: afschaffing van heerschappij, het ontwikkelen van nieuwe begrippen van 'menswaardigheid' en 'vrijheid'. En het is hierin dat de filosofie in positieve zin verschilt van de universitaire filosofie, zoals onze cultuur die kent, die steeds geprobeerd heeft algemeen-geldige, totalitaire waarheden als objectief-juist aan anderen op te dringen.

De filosofie daarbuiten maakt echter gebruik van alle mogelijke 'Bronnen van Waarheid'. Niet alleen teksten worden daarbij gebruikt, de ervaring van alledag speelt daarbij een even belangrijke rol (politiek, cultuur, onderlinge relaties, etc.) In het dagelijks leven neemt ieder van ons fundamentele beslissingen. Filosoferen wij, dan gaat het ons daarom, onszelf juist van deze beslissingen bewust te maken. Ieder die de moeite neemt problemen door te denken in de richting van een heerschappij-loze samenleving en daarbij met de nodige humor en ernst ook werkelijk probeert, zo anarchistisch mogelijk te werk te gaan, die mag zich filosoof noemen, als hij/zij dat wil. Iedere levenswijze heeft zo zijn waarheden, die wij met het oog op onze vrijheidslevende, heerschappijloze denkrichting willen onderzoeken.

Filosofie stelt zich tweemaal tegen de 'nieuwe (en de oude) eenvoud', zoals die zich uit in een vijandige houding tegenover theoretiseren, of in het onkritisch overnemen van ideologieën. 'Nieuwe Eenvoud' was en blijft ook in de linkse scene een teken van conservatisme. Versuffing was en blijft reaktionair! Waar het aan ontbreekt zijn denkmodellen die niet voor alles om revolutie schreeuwen, nog voordat op een zinvolle manier over vrijheid en geluk gepraat kan worden. Heerschappij wordt steeds meer in het geniep over mensen uitgeoefend. Zij moet onmaskerd worden, zichtbaar gemaakt worden, als zij radikaal afgeschaft dient te worden!

Wat ons -de vaste deelnemers an het vrije filosofische forum Frankfurt- betreft, zonder een forum voor vrijheidslevend denken zou er iets missen op de Libertaire Dagen '93. Zo'n forum namelijk zou ruimte moeten bieden voor het serieuze nadenken en filosoferen, zonder prestatiedwang, zonder machoo-gedrag, zonder die universitaire carrière-atmosfeer. Bij soortgelijke bijeenkomsten van de ffff zijn er al doende wel wat omgangsnormen ontwikkeld. De thema's, waar het on gaat, zijn zo explosief, de waarheden van de filosofen/s zijn zo individueel en liggen vaak zo gevoelig, dat botweg op elkaar in hakken gewoon niet gewenst is. De grondhouding van waaruit wij elkaar tegemoet willen treden wordt door solidaire kritiek gedragen, kritiek echter, niet alleen op anderen...

Daar filosofen/s onder andere ook 'zichzelf willen leren kennen' is een zelfonderzoekende houding van het grootste belang. Vragen zoals 'Waarom wordt ik toch zo kwaad om datgene dat zojuist gezegd werd?' of 'Wat is het dat, naast de genoemde argumenten, mijn gevoel zo aanspreekt?' kunnen in het gesprek voor allen een interessante verrijking zijn. Eerlijkheid tegenover jezelf, en tegenover anderen moet betracht worden. Elkaar laten uitpraten, als dat gewenst is, andere meningen aanhoren, ook dat hoort erbij - we willen gewoon wat aan elkaar hebben.

Het Forum zou willen proberen uiting te geven aan, concepten te ontwikkelen over en, waar mogelijk, antwoorden te formuleren op 'de dringende vragen van onze tijd'. Proberen iets meer

richting te krijgen, zonder ons op valse ideologiën te moeten verlaten, dieper op gemeenschappelijke gedachten in te gaan en daarop door te denken, dat is daarbij het belangrijkste. Het is een forum voor de concrete, direct belangrijke filosofische problemen van de deelnemers (m/v).

Zo wordt filosofie een weg tot de anarchie...

Matthias en Lars

Kontaktadres:

ffff, p/a Dezentral, Sandweg 131a, W-6000 Frankfurt/M.1

WERKGROEP DISKUSSIE OVER DRUGS

Iedere mens heeft het recht om te doen wat hij wil, zolang anderen daardoor niet benadeeld worden.

Ook bij een discussie over drugsgebruik willen we niet aan dit beginsel van de anarchistische theorie en praktijk voorbij gaan.

Net zo goed weten we, dat niet iedereen in het linkse en anarchistische spektrum deze houding met ons deelt. Daarom vinden we een discussie op de Libertaire Tage zinvol en noodzakelijk. Bijna geen andere maatschappelijke groep is zo blootgesteld aan strafrechtelijke vervolging, maatschappelijke verstoting en een sociaal-pedagogische interesse als drugsgebruikers.

Overheidsinstanties bepalen welke drugs er wel of niet gemaakt, verspreid en gebruikt mogen worden. De indeling van drugs in legale en illegale is onderhevig aan historische en demografische veranderingen: zo was een periode het roken van tabak verboden, terwijl opium als genees- en geneesmiddel toegestaan was om te gebruiken; herone en cocaïne, beide Duitse uitvindingen, werden als legale medicijnen op de markt gebracht.

Drugs werden altijd al geconsumeerd en zullen altijd wel gebruikt blijven worden: redenen daarvoor kunnen zijn bewustzijnsverruiming, bedwelming, verandering van de waarneming van het dagelijks leven of de wens naar het ontkomen aan onverdragelijke individuele en maatschappelijke situaties. Het gebruik met drugs kan vernietigd en agressief zijn, het kan echter ook leuk zijn en zonder veel risico.

De oorlog van de staat tegen illegale drugs is in eerste instantie een oorlog tegen drugsgebruikers. Deze oorlog veroorzaakt juist de ellende, die zij juist zegt te bestrijden. Criminalisering zorgt voor hoge prijzen en veroorzaakt daardoor voor de zogenaamde drugs related crime; slechte en versneden drugs, het niet verspreiden van schone spuitjes (bijvoorbeeld in de gevangenis) en de druk op gebruikers veroorzaakt door mogelijke strafrechtelijke vervolging, leidt tot ziekte, lichamelijke aftakeling en de dood.

De staat moet uit het gebied van de drugsconsumptie gedrongen worden. Daarvoor is een sociale beweging nodig. Als dit gebeurt, kan de verantwoordelijkheid over drugsgebruik weer aan de maatschappij en het individu teruggegeven worden.

Dat deze beweging er niet is en de gebruikers nauwelijks ondersteuning krijgen, kan op het moment in Frankfurt voorbeeldig worden waargenomen. Politie en politiek roepen gezamenlijk op tot een oorlog tegen de openlijke drugscene. Drugsverslaafden worden sinds weken door de politie door de stad gedreven, en zouden vervolgens helemaal uit het openbare leven moeten verdwijnen. Het recht op op een menswaardig leven voor drugsgebruikers wordt opgeofferd aan de gemeenteraadsverkiezingen.

Daartegen verzetten zich in toenemende mate junkie-zelfhulpgroepen, die ook eigenlijk door anarchisten zouden moeten worden ondersteund.

Er bestaat een brede maatschappelijke consensus tegen bepaalde drugs en het gebruik daarvan. Ook in de linkse scene worden drugsgebruikers en dealers geminacht en verdreven.

Terwijl in het begin van de Neue Linke er nog een experimentele omgang met drugs bestond, voltrok zich in het begin van de 70-tiger jaren een ommezwaai naar een harde anti-drugs-positie.

Een zichzelf vooruitstrevend noemend links sociaal werk probeerde met nieuwe therapieconcepten een "leven zonder drugs" voor iedereen te bereiken.

Peter Brückners geëngageerde pleidooi voor de roes (Hasch und andere Trips, Konkret-Verlag, 1970) maakte nog een onderscheid tussen de "roes van het protest" en de "roes van de instemming", twee jaar later ontmoetten linkse sociaal-werkers op het gebied van drugs elkaar in Hamburg tijdens een kongres onder het motto "verslaving is een vlucht".

De burgerlijke kritiek op drugs-drugsgebruik voorkomt nuttig onderdeel van de maatschappij te zijn, regelmatig en punkueel te werken- heeft als linkse tegenhanger: drugs belemmeren de politieke strijd en verzwakken de beweging.

Deze inschattingen liggen er ten grondslag aan wat burgers en linksen (en ook anarchisten) gemeenschappelijk hebben: voor allen is het zelfbewuste, zelfbepalende en boven alles gecontroleerde en gedisciplineerde individu drager van de huidige maatschappij dan wel van de toekomstige maatschappij.

"Wegen naar een anarchistische samenleving", het motto van de Libertaire Tage 1993 is te verrijken met idee- en handelingsaanzetten die de bestaande maatschappij een stuk in de richting van een vrijere vorm brengen. Een vrije maatschappij zal in onze ogen die maatschappij zijn, die vele verschillende individuele en collectieve levensvormen, in een solidaire context, mogelijk maakt. Daarbij zal ook het gebruik van "zogenaamde" drugs horen. Om vandaag voor de akseptatie van drugsgebruikers te strijden en ook om solidariteit bij linksen op te eisen is, zoals vele andere verzetsterreinen betrekking hebbend op groepen mensen die uitgesloten zijn van de maatschappij- een belangrijk onderdeel van anarchistisch maatschappijtransformatie (maatschappijverandering).

In een werkgroep op de Libertaire Dagen willen wij ons voornamelijk op twee terreinen van het discussiestuk concentreren.

Dat is aan de ene kant de weergave van de belangen en de situatie van de drugsgebruikers. Aan de andere kant willen we ons bezig houden met de reactie van de linkse- en anarchistische openbaarheid op de drugsproblematiek en haar huidige en historische verhouding ten aanzien van drugsgebruik in de maatschappij en in de eigen scene. Zoals in het discussiestuk wordt gesteld, bestaat er een uiterst wisselende en dubbelslachtige omgang met drugs in de linkse scene. Of we het nu hebben over de traditionele arbeidersbeweging en de stedelijke, culturele revolutionaire groepen, of over de Neue Linke of de nieuwe sociale bewegingen-het brede scala van de mogelijke reacties was altijd breed geschakeerd- van het experimen

teel om gaan met drugs en regelmatig gebruik, tot en met verstoting en onderdrukking en belangstelling uit de hoek van de sociale dienstverlening.

De vraag, waarom juist de linksen zo'n tweeslachtige houding ten aanzien van drugsgebruik hebben, willen we proberen grondig te onderzoeken. Vrijheidslievende alternatieven ten opzichte van de jammer genoeg nog steeds heersende uitsluiting zullen gevonden en ontwikkeld moeten worden.

Michael Grimm, Martin Schmid

kontaktadres: M. Grimm, M. Schmid, p/a Dezentral, Sandweg 131a, W-6000 Frankfurt/M.

WERKGROEP 'ANARCHISME, FEMINISME EN DE STAAT'

"De machtsgreep van de mannen in de staat is een reorganisatie van de 'geslachtsverhoudingen', die een reductie van het mannelijke tot het mannelijke evenaart (...)." 2

Nicolaus Sombart (De Duitse mannen en hun vijanden, 1991)

"De onderschikking van vrouwen werd in de vroegste rechtsordes geïnstitutionaliseerd en met alle de staat ter beschikking staande middelen doorgezet. De medewerking van vrouwen in dit systeem werd op verschillende manieren veiliggesteld: door het gebruik van geweld, door economische afhankelijkheid van mannelijke gezinshoofden, door het verlenen van klassenspecifieke privileges aan zich aanpassende en afhankelijke vrouwen van de bovenklasse en door de kunstmatig-willekeurige indeling van vrouwen in respectabele en niet-respectabele vrouwen."

Gerda Lerner (Het ontstaan van het patriarchaat, 1991)

De WG omvat inhoudelijk de volgende zwaartepunten:

1. Feminisme en staat
2. Staat en patriarchaat
3. Anarchisme en feminisme

1. Feminisme en staat

Nu de stemming van sociale doorbraak van de zeventiger en vroeg tachtiger jaren vervolgen is, hebben ook grote delen van de vrouwenbeweging de 'mars door de instituties' aanvaard, om zich in het Bondsduitse staatsbestel in te werken (vrouweaministerie, vrouwenbevorderingsprogramma, quote, enz.). Feministische critici van een 'socialisering van het vrouwenvraagstuk' richten hun eisen (bijv. afschaffing paragraaf 218) evenwel ook tegen de staat. Andere feministen wijzen de staat als "smerige politieke zaakjes van mannen" in het algemeen af en trekken zich in -vaak weer van 'staatspoen' afhankelijke- vrouwenprojecten en moedercentra terug.

Alle drie (hier slechts uiterst verkort beschreven) de tendenzen binnen de vrouwenbeweging hebben o.a. gemeenschappelijk, dat de houding tot de staat niet duidelijk bepaald is. De staat komt niet naar voren als een uit de samenleving ontstane institutie (= instelling) met een concrete geschiedenis, ontwikkeling en structuur, maar als een vaderlijke autoriteit, vrouwvriendelijke hervormer of patriarchale demon. Zoals ook binnen het 'nieuwe links' en de 'nieuwe sociale bewegingen' wordt het 'staatsvraagstuk' te weinig in de vrouwenbeweging uiteengezet, wat haar integratie (= invoeging) in het bestaande systeem naar het voorbeeld van arbeidersbeweging en 'groenen' bevordert. Met betrekking tot de tot nu toe weinig belichte verhoudingen tussen vrouwen en staat dringen ons de volgende vragen op:

-De privé-sfeer geldt weliswaar als politiek, maar het politieke niet als particulier: wordt de 'particuliere' betekenis van politieke doeleinden en beslissingen verkend?

-Hebben conflicten van vrouwen met de staat andere inhouden en proporties als die van mannen?

-Welke staatsprivileges komen vrouwen in de BRD ten goede, welke vrouwen worden buitengesloten? In hoeverre gaat de deelname van vrouwen aan politieke macht en daarmee aan het kapitalisme van de internationale uitbuiting naar de lasten van vrouwen in economisch benadeelde landen?

2. Staat en patriarchaat

Vereenvoudigd geformuleerd omvat 'patriarchaat' de georganiseerde macht van de 'witte man' niet slechts over vrouwen, maar ook over kinderen, overwonnen mannen, de zogeheten 'koloniën' en de 'natuur'. Zijn ideologie: het 'masculinisme' als verhoging van de zogenaamde 'mannelijke' waarden. Zijn structuur: het hiërarchische 'mannenverbond'. De er aan ten grondslag liggende machtsverhouding: het 'paternalisme' als ruilhandel tussen autoritair-zorgzame vader (respectievelijk staat) en beschermingsafhankelijke ondergeschikten. Chronologisch is het patriarchaat wezenlijk ouder dan het kapitalisme en bovendien (intussen) een universeel fenomeen. Maar toch bezit kritiek op de kapitalistische uitbuiting een veel verder omvattende traditie als kritiek op het patriarchaat, een tot nu toe weinig betreden toegang tot heerschappijanalyse.

De staat beschouwen wij in al zijn varianten tot toe van de nationalistische staat met liberaal-democratische grondslag, maar ook in zijn Leninistisch, Marxistische of Maoïstische varianten, als de politieke organisatievorm van het patriarchaat. Geschiedkundig dankt de territoriale staat zijn ontstaan aan een verdrag onder mannen, met uitsluiting van de vrouw als politiek onmondige 'variëteit' van de mens. Daarbij lieten de patriarchale gezinshoofden een deel van hun 'rechten', bijv. de bestraffing tot aan doding van weerspannige echtgenotes, kinderen of lijfeigenen, aan de staat over, echter de particuliere 'voogdij' over 'hun' familie behoudend. De staat trad in de rol van centrale bescherm- en strafinstantie.

Ondanks de formele gelijkstelling van de geslachten en vrouwbevorderingsmaatregelen in de westelijke kapitalistische staten blijft de vraag open, in hoeverre hervormingen van politieke organisaties met sexistiese tendenzen door kunnen zetten.

Uit het bovenstaande wordt duidelijk dat een staatskritiek zonder patriarchaatskritiek zijn naam niet verdient. Wat wil patriarchaat niettemin concreet zeggen? Op deze plek kunnen we nog slechts enkele kenmerken en stellingen noemen:

-Tot op heden geldt 'de man', in het bijzonder de witte, gezonde, bezittende man, als de echte mens, 'de kroon op de schepping', de drager van maatschappelijke (technologische) ontwikkeling, het 'normale', aan welke maatstaf al het 'afwijkende' afgemeten wordt.

-Tot de masculine idealen behoren eigenschappen, die dominantie inhouden, zoals doorzettingsvermogen, gevoelscontrole, rationele calculatie, 'het innerlijke beest overwinnen', enz.. Emotionaliteit, invoelingsvermogen of behoefte aan harmonie worden als 'zwak' geclassificeerd en met het stempel 'vrouwelijk' of 'verwijfd' bediend. Deze waardenladder hebben ook vrouwen verinnerlijkt.

-Patriarchaat verscheurt het menselijke individu in twee helften en richt ze tegen elkaar: 'mannelijk' en 'vrouwelijk'. De patriarchale man probeert zijn 'minderwaardige' 'vrouwelijke' kanten in zich af te laten sterven. De vrouw wordt in de slaafse rol van het passieve, ontvangende, volhoudende wijfje geduwd. Mannen, die patriarchale verhoudingsvormen weigeren, worden binnen de mannenhiërarchie naar de onderste trede verwezen. Vrouwen in traditionele mannendomeinen

gelden als 'manwijven'. 'Mannelijkheid' en 'vrouwelijkheid' zijn niet in de biologische betekenis, maar in hun sociale toegankelijkheid van "historische geslachtsziekten" (Christina Thürmer-Rohr, Vagebondinnen, 3. opl. 1987), die een omvattende ontplooiing van de menselijke individualiteit verhinderen, zo niet verwoesten. De aanpassing van vrouwen aan het masculine waardesysteem respectievelijk in het omgekeerde geval de opwaardering van 'vrouwelijke' deugden heffen deze tegenstelling niet op, maar verdiepen ze.

-Kritiek op het Patriarchaat is geen 'vrouwenvraagstuk', maar een geslachtenvraagstuk. Het patriarchaat is niet slechts vrouw- en kindvijandig, maar heel algemeen mens- en levensvijandig. Instandgehouden werd en wordt het door zowel mannen als vrouwen, laatstgenoemde weliswaar op enkele uitzonderingen na in ondergeschikte posities.

3. Anarchisme en feminisme

De bevrijding van vrouwen van patriarchale heerschappij blijft onlosmakelijk verbonden met de afschaffing van alle vormen van heerschappij. Tot nu toe heeft het feminisme zijn behoefte-georiënteerde, decentrale en niet-hiërarchische begin, die zich o.a. in veelvuldige initiatieven en acties zonder leidende structuren heeft uitgedrukt, niet verder in de richting van een omvattende heerschappijkritiek ontwikkeld, die daar ook de staat in betreft. Omgekeerd heeft de anarchistische beweging in de BRD tot nu toe weinig kennis genomen van feministische inhouden:

-Waarom is de feministische interesse voor anarchistische heerschappij zo gering?

-Waarom bestaat er zo weinig interesse voor de theorie- en praktijkvormen van de vrouwenbeweging?

-Op welke punten kunnen anarchistische en feministische ideeën zich constructief met elkaar verbinden, waar liggen obstakels?

4. Verdere overpeinzingen

De staat is geen over de hoofden van de mensen zwevend apparaat, maar een concrete politieke uitdrukking van de sociale machtsverhoudingen tussen de mensen. Dat wordt ook hieruit duidelijk, dat maatschappelijke emancipatiebewegingen (emancipatie = e + manus + capere = (iemand) uit handen nemen) voortdurend uitwerkingen aan de staat opleveren en tot institutionele veranderingen aanleiding geven. Bij het verzoek heerschappij vanuit een patriarchaatskritisch oogpunt te beschrijven, zijn we op het begrip van het 'paternalisme' gestoten:

"Paternalisme (...) behelst de betrekking van een dominerende groep, die als bovenstaand geldt, tot een ondergeschikte groep, die voor onderliggend gehouden wordt, -een betrekking waarin de dominantie voortgezet en bemiddeld wordt door wederzijdse verplichtingen en (...) rechtsaanspraken. De gedomineerden ruilen onderwerping uit voor bescherming, onbetaalde arbeid voor levensonderhoud. Vanuit zijn historische oorsprong laat deze betrekkingstructuur zich afleiden van de familiebetrekkingen, die onder het patriarchaat onstonden, waarbij de vader over alle leden van het huishouden de absolute macht uitoefende. In ruil hiervoor moest hij hun economisch onderhoud en bescherming waarborgen."

Gerda Lerner (Het ontstaan van het patriarchaat, 1991)

Volgens onze stelling zijn de hedendaagse sociale verhoudingen veelal naar het paternalisme (bevoogding) gevormd, bijv. tussen ouders en kinderen, mannen en vrouwen, 'validen' en 'invaliden', blank en zwart, werkgevers en -nemersters, staat en burgers, expert en leek, enz. Paternalistische dominantie (=beheersing) wordt in stand gehouden door culturele en psychologische diep verankerde geslachtsstereotypen (stereotyp = vaststaand, in de vorm verstard), die op andere onderliggende groepen wordt overgedragen. In de verdere discussie zullen we proberen de werking van het paternalisme te doorgronden en alternatieven te ontwikkelen:

-Hoe kunnen we paternalistische dominantie en geslachtsjablonen in tussenmenselijke betrekkingen en onze alledaagse ervaringen kenbaar maken?

-Welke relaties bestaan er tussen ons 'privé-' en ons 'openbare' leven?

-Hoe laat zich het menselijke samenleven economisch heerschappij- en uitbuitingsvrij organiseren? Op welke nu al voorhanden zijnde ideeën en structuren, die op persoonlijk initiatief, vrije overeenkomsten en wederzijdse hulp berusten (bijv. zelfhulpgroepen, autonome projecten), kunnen wij concreet aangrijpen?

Vrouwen-wg / woensdagsgroep, Ffm.

Kontaktadres:

Frauen-AG / Mittwochsgruppe, c/o Dezentral, Sandweg 131a, W-6000

Frankfurt / M.1

WERKGROEP FEMINISME EN RACISME

-voor vrouwen, die zich met hun racisme uiteen willen zetten.

I. Ons zelfbegrip

Wij zijn een groep van vrouwen, die overwegend uit de graswortelbeweging komt. Wij schrijven dit stuk als blanke feministen in de Bondsrepubliek Duitsland, één van ons is Italiaans. Wij zien de betrekkingen 'blank' en 'zwart' als politieke begrippen. In ons standpuntsgeschrift uit het jaar 1987 hebben wij vastgesteld, dat "geweldloze politiek niet van zichzelf vrouwbevrijdend is". Het "wij" de geweldlozen was voor ons verdacht geworden. Uiterlijk sinds zomer 1990 en de ervaringen op het Keulse congres 'vrouwen tegen nationalisme -racisme/antisemitisme' is het (ons) duidelijk geworden, dat feminisme niet vanzelfsprekend ook antiracisme is.

II. Onze discussie-streng tot nu toe

Tot op heden kunnen wij onze discussie nog niet in een stringente vorm gieten. Wij stellen daarom enige onverbonden punten en-strengen z.T. voor.

Wanneer we in het onderstaande van racisme spreken, bedienen we ons van de definitie van Nora Ráthzel en Anita Kalpaka van het Hamburgse instituut voor migratie- en racismeonderzoek.

Racisme berust daarop, dat rassen geconstrueerd worden. Die constructie heeft drie kenmerken:

1. Lichaamlijke kenmerken worden met gedragspatronen en eigenschappen verbonden.
2. Gedragspatronen worden als minderwaardig geconstrueerd.
3. Er bestaan machtsverhoudingen
  - ter definiëring van de hoogwaardigheid van de eigen groep en de probleemorzaken.
  - om deze definitie ook te kunnen handhaven.

Beslissend is de machtsfactor; het gaat om structureel geweld. Philomena Essed heeft met een voorbeeld verduidelijkt dat iedere betrekking in zijn concrete, structurele verhouding gezien moet worden: Als een blanke leraar met een zwarte scholiere een afspraak maakt op een donkere staathoek dan schat zij zijn gedrag in als racistisch (de blanke HEER bepaalt) en sexistisch (hij behandelt haar als een hoer), een afsprakkje met haar zwarte vriendin op de zelfde plaats zou in een volledig andere context staan.

In toenemende mate worden wij met vrouwen geconfronteerd die zich niet aangesproken voelen door het feministische 'Wij', die zich buitengesloten, gekwetst voelen. De constatering dat we gezamenlijk de slachtoffers zijn van het patriërchaat is niet meer voldoende. Bij (ons) blanke feministes sluip de onzekerheid binnen, sinds we ons zijn gaan bezighouden met racisme. Hier en daar vinden we de zelfde afweerechanismen werkzaam bij onszelf als bij mannen die wij met (hun) sexismen confronteren. Vanuit ons FöGA-zelfbegrip gaat het om machtsvrijheid en geweldloosheid. Hoe wij ons, als blanke feministes, politiek verhouden tot het racisme moet nog nader geduid worden.

Helaas moeten we vaststellen dat zelfs bij de waardering van feministische acties niet eens meer bij blanke feministen een minimale consensus te verwachten valt. Toen in een Duitse universiteitsstad een vrouw door Afrikanen verkracht werd, verbrandden vrouwen in een protestdemo voor het asielzoekerscentrum een pop. Racisme en sexismen overlappen elkaar, reageren wordt moeilijker.

Birgit Rommelspacher heeft het begrip 'Blanke Dominante Cultuur' ingebracht in de discussie over racisme en heeft vastgesteld dat wij vrouwen niet gewoon 'slachtoffer' zijn, maar te lijden hebben van een 'multiple identity': wij zijn vaak mede-daders of zelfs daders. Leven in een 'Dominante Cultuur' betekent volgens haar: Internalisering van vooral onbewuste strategieën om privileges en suprematie te handhaven en uit te bouwen met behulp van hiërarchien die voortkomen uit de hier heersende culturele normen in alle gebieden des levens.

Als blanke feministen in de middenmoot van de dominante cultuur worden wij zowel door dominantie als door discriminatie gevormd (multiple identity). Kenmerkend voor de 'blanke' vrouwenbeweging is bijv. de sterke voorkeur voor separatisme,

het verwerpen van de familiestructuur en de veralgemenisering van deze stellingname. Zwarte vrouwen, die geen deel hebben aan de dominante cultuur maar er door onderdrukt worden, leggen vaak heel andere accenten bij hun bevrijdingsstrijd, hebben ander prioriteiten. Dit is een ervaring, opgedaan op internationale vrouwenbijeenkomsten. Feministische vanzelfsprekendheden zoals gelijkberechtiging, emancipatie, autonomie en vrouwensolidariteit worden door zwarte vrouwen inhoudelijk ter discussie gesteld.

III. Open Vragen

Ons papier is een momentopname; met de volgende vragen zijn we zelf nog altijd in de weer:

- In hoeverre is sexismen en racismen met elkaar te vergelijken? (gender-constructie, waardering van het andere geslacht als minderwaardig, de machtsfactor)

- Welke beelden van geweld raken 'ons' diep? Hoe is dat bij vrouwen van een andere herkomst? Is er een soort van opeenvolging, een hiërarchie van onderdrukking en geweld?

- En welke situatie weigeren wij het individuele gedrag van mannen (blank/zwart) en van blanken (mannen/vrouwen) te bezien in hun structurele dimensie en te benoemen (racisme/sexisme)?

- Hoe kan antiracistische politiek er privé en in het openbaar uitzien? (geen paternalisme)

- Zijn er geslachtsspecifieke verzetsvormen tegen racisme/antisemitisme/geweld?

- op welke manier is een politiek verantwoorde omgang met onze privileges als blanke vrouwen in Duitsland denkbaar? (voorbeelden van deze privileges: politiek bezig kunnen zijn, WW-uitkering, Kinderen nemen of niet? Recht op onderwijs en vorming, bevestiging van de basale materiële behoeften, een paspoort, gegarandeerde rechten, beslissingsmacht over hoe te consumeren, etc.) Welke privileges kunnen we opgeven, welke moeten we behouden en gebruiken?

- Welk begrip van 'politiek' is verbreid binnen de blanke vrouwenbeweging, en wordt veralgemeniseerd? Wat geldt als onpolitiek, wat als voor-politiek?

- Zijn er te veralgemeniseren prioriteiten wat betreft politieke doelstelling strategie en organisatievorm, zowel in 't privé- als in het openbare leven? Daar gaat de vrouwenbeweging wél van uit! - 'Wegen naar een A-samenleving' betekent in dit geval: ons concrete racistische dominante gedrag (feminisme als een machtsattitude) voortdurend bloot leggen en onszelf ervan bewust maken en tegelijkertijd aanknopingspunten zoeken voor een individuele en georganiseerde overwinning hiervan.

We willen in het begin van de werkgroep kijken op welk punt de individuele vrouwen aanbeldend zijn en waar we de accenten zullen leggen in de discussie. Aanzetten hiertoe (ook schriftelijke) zijn van harte welkom.

FöGA-Frauengruppe, Michelstadt, September 1992

Kontaktadresse tot aan de LT:

FöGA-Frauengrupp c/o Andrea Löther, Schloßstr. 68, W-4806

WERKGROEP VROUWENGESCHIEDENIS ALS VERZET TEGEN HEERSCHAPPIJ

Het algemeen geschetste geschiedbeeld is gevormd door mannen. Slechts weinigen van hen probeerden een beeld te schetsen waarin vrouwen aanwezig waren of zelfs gelijkberechtigd handelden.

Wanneer wij ons geschiedbeeld ingrijpend nazien op het aandeel van vrouwen en dat beeld dienovereenkomstig corrigeren, zal ons wereldbeeld veranderen. We zullen vaststellen dat er voor vrouwen andere levenswerkelijkheden golden en gelden dan de alledaagse intellectuele en lichamelijke onderdrukking (lichamelijke bedreiging, minachting van hun persoon...).

Vóór het ontstaan van patriarchalen samenlevingen, een plaats die zij gedeeltelijk tot op heden behouden hebben.

Er waren en zijn vrouwegebieden die vrouwen zelfbewust ook in patriarchale tijden hebben behouden, respectievelijk die zij veroverden en heroveren, zoals bijvoorbeeld de kennis van anticonceptie, voortplanting, hun lichamen (en de zeggenschap daarover), algemene gezondheid, gedachtenwisseling- en discussiemogelijkheden (bijvoorbeeld salons), over politiek, filosofie, kunst, cultuur...

Vaak worden deze "vrije" gebieden door mannen maar ook algemeen door heersers als een bedreiging ervaren en geïnstitutionaliseerd, dat wil zeggen gecontroleerd of met de meest brute middelen vernietigd (bijvoorbeeld heksenvervolgning/-moord).

Tijdens de gehele oprichting van het patriërchaat en daarmee van overheersing, en wel zowel de heerschappij van mannen over vrouwen, als die van enkelingen over anderen, was er verzet tegen ieder van deze vormen (bijvoorbeeld de Begijnenbeweging in de Middeleeuwen).

Deze andere levenswerkelijkheid van vrouwen en mannen, zoals dit verzet, vormt een belangrijk bestanddeel van de geschiedenis, wiens vormen en uitwerkingen we ook vandaag de dag nog kunnen gebruiken.

Ook het anarchisme, als theorie en praktijk van de bevrijding van de overheersing in mannelijke leefwerelden, staat in nauw verband met deze patriarchale vrije ruimte.

De ruimte voor vrouwen wordt weliswaar door machtsstructuren gecontroleerd, echter niet de behoeften die zij (zouden moeten) bevredigen, betrokken op de anarchistische praktijk. Bepaalde

delen van de feministische vrouwenbeweging worden bijvoorbeeld het meest heftig bekritiseerd, juist omdat vrouwen niet meer bereid zijn samen te werken met mannen of met ze in discussie te treden.

Toch biedt het anarchisme zich aan, als theorie-en praktijk die in principe iedere vorm van overheersing uit de weg wil ruimen.

In de werkgroep zou ik graag de weggevaagde vrouwengeschiedenis en de al ondervonden ervaringen in het verzet tegen overheersing en onderdrukking samenvattend belichten, dit gebrek in de anarchistische geschiedschrijving ter discussie stellen en voor het heden bruikbaar maken, dat wil zeggen perspectieven ontwikkelen voor de tegenwoordige tijd.

Daarbij verheug ik mij in verschillende bijdragen van vrouwen- zoveel mogelijk op het voorterrein.

commentaar

De Begijnen

"De Begijnen vormden een sinds de eerste helft van de dertiende eeuw in heel midden-Europa aanwijsbare beweging van vrouwen die, zonder zich aan te sluiten bij een orde of geloften af te leggen, een geestelijk aan God gewijd leven wilden leiden. Zij streefden naar seksuele onthouding, vrijwillige armoede en geestelijke volmaaktheid. (...)

Zij ontwikkelde zich spontaan aan het eind van de twaalfde eeuw in het Belgisch-Nederlandse gebied, zonder tot uniforme normen, doelstellingen of een gelijksoortige levensvorm te komen. (...)

Leefden de eerste Begijnen nog alleen, in het huis van de ouders of bij familie, zo kwamen ze nu samen in gemeenschappen, van twee tot zes vrouwen die een huis huurden of kochten, tot op eigen initiatief of stichtingen ontstane konventen van groter omvang. (...)

De Begijnen waren van het begin af aan onderworpen aan veelsoortige vijandelijkheden, verdachtmakingen en vervolgingen. De kerkelijke instituties volgden hierbij geen uniforme politiek. Periodes van stilzwijgend dulden en zelfs de bewuste bevordering van het Begijneleven worden afgewisseld door periodes van vervolging en onderdrukking. (...)

Aan de benaming Begijn bleef steeds weer, met verschillende intensiteit, een ketterse bijklank kleven" (...), het resultaat van "de ongewone levensvorm van de Begijnen evenals hun gewoonte te discussiëren over theologische vragen, waarbij ze de officiële kerk niet spaarden met hun kritiek en daarmee het kerkelijke leergezag in twijfel trokken. (...)

Ondanks hun onzekere situatie ontwikkelden de Begijnenhuizen zich tot een belangrijke instelling in de Middeleeuwse steden, die talrijke alleenstaande vrouwen een veilig bestaan mogelijk maakte. (...)

Het leven in een konvent was meestal, wat eet-, slaap- en werktijden en religieuze verplichtingen betreft, niet aan strenge regels onderworpen. De religieuze verplichtingen waren zelden groter dan die zoals vereist voor leken"

uit: Annette Kuhn (Hrsg.)/Peter Ketsch: 'Frauen im Mittelalter', band 2, Verlag Schwann, Düsseldorf.

"(...)Vrouwen die noch als traditionele non, noch als kloosterzuster geïdentificeerd konden worden, verwerpen ook de tot dan toe aanwezige alternatieven om te trouwen en schikken zich niet in een door mannen opgesteld en gereguleerd monastiek gemeenschapsleven. In de regelingen van de kerk, die van hen afgeslotenheid van de buitenwereld, gehoorzaamheid, kuisheidsgeloften, gemeenschappelijk eigendom, hiërarchie etc. eist. (...) Meer dan driehonderd jaar heeft het geduurd totdat de nonkonforme, kerkrechtelijk en sociaal statusloze Begijnenbeweging, met steun van de hooggespecialiseerde Inquisitoren -de Dominikanen en de Franciscanen- na uitgebreide en langgerekte vervolgingen, uiteindelijk verstoord respectievelijk geïnstitutionaliseerd kon worden. (...)"

uit: Ute Weinmann: "Mittelalterliche Frauenbewegung", S.4.

Kontaktadres:

Rike Bürmann, per adres Dezentral, Sandweg 131a, W-6000 Frankfurt/M.1

WERKGROEP MACHTSKRITISCHE MANNEN EN HET PATRIARCHAAT

In de werkgroep zal overlegd worden welke taken machtskritische mannen zich moeten stellen om hun deel bij te kunnen dragen aan de overwinning van het patriarchaat.

Doel daarbij is uit gemeenschappelijke ervaringen ("persoonlijke" en "politieke") in combinatie met theoretische uitspraken zo concreet mogelijke perspectieven voor een anti-patriarchaal engagement voor mannen te vormen.

Thesen en schriftelijke verslagen van ervaringen in verband met het thema kunnen aan de werkgroepvoorbereiders gestuurd worden en zullen, tezamen met het uitgangsprincipe, de werkgroep vormgeven.

Bij voldoende interesse is het ook mogelijk voor de Libertären Tage een gemeenschappelijke werkgroepvoorbereidings-ontmoeting te organiseren.

Bodo Noeske

Kontaktadres:

Bodo Noeske, Nahestr.3, W-6500 Mainz, Tel: 06131/67823

WERKGROEP STAKINGEN EN DIREKTE AKSIE ALS MIDDEL TOT SOCIALE EN POLITIEKE VERANDERINGEN.

Zijn stakingen ook van deztijd

Zijn stakingen -in de breedste zin- wapens uit de begintijd van het kapitalisme en de beginnende arbeid(st)ersbeweging, en dus ook achterhaald?

Zijn stakingen vandaag de dag, in het tijdperk van het zich volledig ontvouwende kapitalisme dat op wereldschaal het kapitaal en de produktiemiddelen verplaatsen kan, eigenlijk nog wel effectief?

Zouden zakelijke besprekingen niet al lang de druk van het straatprotest vervangen kunnen hebben?

Dienen stakingen niet enkel nog de afzonderlijke vakbonden, als bewijs van hun bestaansrecht?

Dienen stakingen dan niet slechts als uitlaatklep voor de algemene ONTEVREDENHEID, en daarmee, als zoethoudertje voor de loonslaven?

Zijn stakingen sowieso nog in staat om fundamentele veranderingen te bewerkstelligen, of kunnen ze slechts minimale verbeteringen tot stand brengen c.q. alleen nog dreigende verslechtingen afwenden?

Hebben stakingen vandaag de dag nog iets van 'totale omverwerping van het systeem' in zich, of zijn zij uitsluitend verworpen tot dreigende gebaren en rituelen?

In hoeverre kunnen stakingen nog systeemveranderende krachten oproepen, of zijn ze qua structuur daarvoor volkomen ongeschikt?

Kan men met stakingen en soortgelijke strijdmiddelen het kapitalistische systeem en het parlementarisme uit haar scharnieren tillen?

Bieden stakingen een weg naar een anarchistiese samenleving?

Om deze vragen op te lossen is het noodzakelijk om het begrip 'staking' in zijn oorspronkelijke, betekenis te bezien. Ook zouden verschillende vormen van stakingen onderzocht moeten worden op de mogelijkheid ze door te voeren, en op hun werkzaamheid.

Enige voorbeelden van soorten van stakingen:

- * Stiptheidsaksies/ langzaamaan-aksies
- * Stille Boykot/Boykot
- * Sabotage
- * Spontaan neerleggen van het werk
- * Zitstakingen
- * Bewegende stakingen
- * Demonstratie-stakingen
- * Bezetting van het bedrijf/Prestatie-staking
- * Sympathie- en solidariteitsstaking
- * Konsumentenboykot/Huur- en betaalstakingen (openbaar vervoer!)
- * Waarschuwings- en proteststakingen
- * Zwaartepunt- en Volledige stakingen
- * Massa- en algemene stakingen/ Algemene Sociale Staking

Vooraf naar de laatste drie vormen van stakingen zou onderzoek gedaan moeten worden. Dit zou o.a. kunnen gebeuren door een korte terugblik op de paktische strijd en de massa- en algemene-stakingsdebatten van rond de eeuwwisseling. Daarna zou, uitgaande van het koalitierecht en het in '68 in de grondwet opgenomen weerstandsrecht de toenemende rechtsgeldigheid van stakingen en daarmee ook hun ritualisering, de ontwikkeling van stakingen vanuit het oogpunt van machtsontplooiing, de werkwijzen en de bewustzijnsontwikkeling van diegenen die direct dan wel indirect bij de staking betrokken zijn, geanalyseerd moeten worden.

Om mogelijkheden tot ingrijpen van loonafhankelijke werkers -anno nu- in de ontwikkeling van de zich wereldwijd veranderende situatie van de geïndustrialiseerde landen te onderzoeken, bij een gelijktijdige verscherping van het Noord-Zuid konflikt en het ontstaan van nationalistiese opwellingen in binnen- en buitenland, moeten we toch eerst kort aandacht schenken aan diezelfde loonafhankelijken binnen de BRD.

Belangrijke begrippen hierbij zijn:

Strukturele Economiese Krisis, Resessie (afkalving van de Economie)
 Kapitaalkonsentrasië, Asieldiskussie, Huurverhoging, Patrij- en Organisatiemoeheid, Eenwording.
 Bij de mogelijkheden tot ingrijpen gaat het in mindere mate, maar zeker toch ook om de verbetering van de arbeidsituatie van enkele groepen loonafhankelijken, maar meer nog om de basale, i.e. revolutionaire mogelijkheden tot omvorming van de verhouding in de samenleving.

Het doel van de werkgroep zou moeten zijn te onderzoeken in hoeverre de strijdvormen van loonafhankelijke werkers de weg naar een anarchistiese samenleving kunnen effenen.

Peter (FAU-Frankfurt)

Kontaktadres:
 FAU, p/a Dezentral
 Sandweg 131a, 6000 Frankfurt/M 1

WERKGROEP STRATEGIEËN VAN DE VAKVERENIGING

of: overdag slaven, 's avonds revolutionairen

inleiding

Om vanuit de anarchistiese beweging naar een anarchistiese samenleving te komen bestaan veel utopieën, voorstellingen en praktiese initiatieven.

Met het ontstaan van de moderne industrie veranderden de levens- en arbeidsomstandigheden voor de mensen in loondienst fundamenteel. Tegelijkertijd ontwikkelde het anarcho-syndikalisme [AS] zich als een toepasbaar konsept en een organisatiëvorm van de A-beweging. De AS van rond 1900 wisten het anarchisme uit de isolatie, uit haar sektariëse toestand te halen. Zij wilden en konden revolutionair vechten tegen uitbuiting en onderdrukking, wat zij dan ook dagelijks deden. In de jaren '30 hadden zij de grootste revolutionaire vakbeweging georganiseerd. Door het fascisme werd deze

ontwikkeling onderbroken.

Vandaag de dag werken veel anarchistes/n mee aan het bestrijden van politieke en sociale misstanden die spelen voor grote delen van de bevolking. Zij doen dit voornamelijk door kampagnes en projekten. Helaas is de bevolking hierbij niet betrokken. De mensen worden sterker beïnvloed door de propaganda en de politiek van sociaal-demokraten en anderen.

Het is gebruikelijk in Duitsland dat revolutionaire groepen, waaronder ook de A-beweging, het niet hebben over het leven van alledag, de miezerige loonslavernij, als zou dat probleem helemaal niet bestaan.

Een maatschappelijke verandering zoals wij die voorstaan is echter alleen mogelijk wanneer wij toegang hebben tot de bedrijven. Zelfbeheer, zelforganisatie en zelfbestemming krijgen pas dan zin wanneer ze in de praktijk gebracht en ervaren worden.

De mensen in dit land zijn niet geïnteresseerd in anarchisme, beleven er geen lol aan, als ze er überhaupt al van gehoord hebben. Het is aan ons om de mensen de maatschappelijke Idee van het anarchisme te verduidelijken, zodat zij er iets aan hebben. Hierdoor kunnen wij onze A-doelstellingen dan ook weer beter doorvoeren.

Als anarchistes/n zijn wij om goede redenen fel gekant tegen de parlementaire weg als middel tot maatschappelijke veranderingen. Omdat revolutie zich niet door diskussie van politieke groepen voltrekt hebben wij ee machtsmiddel nodig om die revolutie wél te bereiken. Zo lang het kapitalisme en haar uitbuiting blijven bestaan vinden wij in de vakverenigingen en de organisatiëvormen van werkenden onze medestanders. Vooral die welke ons door dagelijkse activiteiten en praktiese en theoretiese verspreiding onze ideeën na aan het hart liggen.

Bij gebrek aan een beter alternatief zijn tienduizenden werknemers georganiseerd bij de vakbeweging D.G.B.. De laatste jaren zijn de konflikten tussen leden en besuursleden van de D.G.B. steeds hoger opgelopen. De bezetting van het öTV in Frankfurt tijdens de laatste Tarifrunde (CAO-overleg) en e staking in een aantal bedrijven van het öTV met hun eisen zijn kenmerkend voor de situatie van dit moment. Een a-beweging die zichzelf en haar doel serieus neemt kan zich niet veroorloven tientallen miljoenen werkenden uit haar politieke planning weg te laten. Organisatoriese en praktiese alternatieven zijn geboden, alsook in het bijzonder persoonlijke aktiviteit.

Kernwoorden voor de werkgroep:

- * Wat zijn eigenlijk 'vakverenigingen'?
- * Wie is een vakvereniging?
- * Welke mogelijkheden hebben die praktiese gezien, in de dagelijkse bedrijfsvoering?
- * Afdelingsgroepen als organisatiëmogelijkheid.
- * Bedrijfsgroepen
- * Hoe zet ik een bedrijfsgroep op?
- * Welke mogelijkheden hebben bedrijfsgroepen?
- * De FAU: welk nut heeft een anarcho-syndikalistiese vakbond in de praktijk?
- * en nog veel meer.....

K., P., K., S., (FAU, Frankfurt)

WERKGROEP BEDRIJVEN IN ZELFBEHEER

Ik heb zo m'n moeilijkheden bij het schrijven van een tekst over het veelzijdige spektrum van bedrijven in zelfbeheer, waarin iedereen zich kan terugvinden. Het lijkt mij volslagen tegenstrijdig dat zo'n veelvoud uitloopt van Monnik-achtig-ekologies-zelfbestemmend via nieuwsgierig-uitstetend naar yuppen die geheel georiënteerd zijn op sukses, dat al diegenen zich 'alternatief' of 'anachisties' zelfbestemmen.

Ik zie mijn rol meer in het aaneensluiten en aanspreken van verschillende groepen die in Frankfurt bij elkaar zullen komen.

Mijn eigen bijdrage aan de praktiese economie en het aaneensluiten heb ik eigenlijk meer als een verameling van projekten en ontwerpen voor een praktiese verwezenlijking van de anarchie gezien en niet als de voorbereiding van een theoretiese werkgroep.

Daarom zal ik meewerken aan de voorbereiding van standpunten over de mogelijkheden, aan een voorstellingsronde van deelnemende projekten en dan aan een gesreksronde met uitvoerige voorstellen van de deelnemende projekten en plangroepen.

Over mijn eigen voorstellingen:

De weg naar anarchie kan in principe alleen tot stand komen doordat mensen bekwamheden hebben om te leren. Een revolutie waarvan velen dromen: als eenmaal de staat stukgeslagen is komt de vrije maatschappij vanzelf tot stand. Zo'n revolutie komt niet door macht tot stand, hoewel... De brutaalsten en zij die het meeste op macht geilen stoten het eerste door en geven de heerschappij niet meer op, ook al praatten zij voordien nog zo veel van beëindiging van de diktatuur.....

Om met anarchie te kunnen leven kunnen we alleen leren en verwezenlijken wanneer we 'bevrijde gebieden' creëren, als we begrensd kunnen beleven en we met ontwerpen van een vrije maatschappij in alledaagse praktijk om kunnen gaan. We moeten daarbij mild met elkaar omgaan en iedereen het tempo van zijn/haar eigen ontwikkeling zelf laten bepalen, en dus niet met moraliserende, opgelegde eisen het onmogelijke verlangen. We leven in een verkeerde maatschappij, kunnen niet alles in één keer goed doen.

Zo lang er een staat is zal er nooit een goede praktijksituatie zijn, ook al voorzien aparte groepen nog van zoveel bergweide en heidekruid(?). Daarom moeten we leren leven met breuken, breuken die bestaan tussen projekteilanden, omgeven door een kapitalistische maatschappij, breuken ook binnen de projecten zelf. Deze moeten worden bepaald door de mogelijkheden die we ons binnen de systemen verschaffen, die we behouden ook, met fantasie, goede planning en flexibiliteit.

Het theoretisch ontwerpen voor een ander maatschappij kunnen ideologische recepten zijn, die de wereld volkomen verklaren en alleen nog maar in praktijk omgezet moeten worden. Met de praktische ontwikkeling van projecten veranderen de samenlevingsvormen en de mensen zelf. Ze leren met de nieuwe voorwaarden om te gaan. En om van iedereen te verlangen, precies te doen wat theoretisch voorbedacht is, diegenen die het inzicht in de praktijk nog niet hebben of aan het veranderingsproces niet deelnemen, dit betekent een grote mate van onvrijheid.

Daarom kan een concept een veelheid aan doelen stellen, in het bijzonder de principiële eisen die moeten leiden tot de verrijking van een vrije, sociale, ecologische maatschappij, door decentralisatie van structuren, de vermindering van elke vorm van heerschappij, het patriërchaat, seksisme en racisme, afschaffing van de gevangnissen, staatsscholen en dwangpsychiatrie. In welke mate in de praktijk deze inzichten steeds opnieuw veranderd moeten worden kunnen alleen diegenen bepalen die het werk daaraan in steeds nieuwe voortgangen beleven.

Op deze manier moet steeds opnieuw beslist worden hoe ver de kracht reikt om met veranderingen door de projectmethode ook andere doelen te verwezenlijken, hoe ver bijvoorbeeld het engagement bij de strijd tegen neofascistische neigingen kan gaan, hoe ver dat ook gaat op andere gebieden, wanneer dat zelfopoffering betekent en de kracht niet meer toereikend is voor onze eigen mogelijkheden.

De Anarchistische Fabriek

In een kapitalistische fabriek werken mensen. Ze moeten met behulp van machines in kort mogelijke tijd en met zo weinig mogelijk materiaal zo veel mogelijk producten maken, die duur verkocht worden, zodat het geld dat in de fabriek gestoken is in een zo kort mogelijke tijd de hoogste winst geeft.

Gezondheid, welke bij het werken geruineerd wordt, interesseert de kapitalisten niet, evenmin als de omgeving die ze met gif, lawaai en verkeer onbewoonbaar maken, evenmin als de verwoestingen die volgen op de exploitatie van grondstoffen, en evenmin ook de schade die door die producten aangericht wordt. Wapens, Gif, Drugs, Verpakkingsresten, Auto's, Plastics en andere schadelijke producten verlaten de fabriek. Oorlogen worden gevoerd omwille van de goedkope grondstoffen, mensen worden in korte tijd in de mijnen geruineerd, landschappen door mono-kultuur overwoekerd en vergiftigd, bestraald, verbruikt, geasfalteerd of, volledig uitgebuit, in de steek gelaten.

De hoogst nutteloze, maar schadelijke producten worden nochtans gekonsumeerd door mensen, ontworteld door de kruistochten van de reclame, mensen die hun werkelijke behoeften niet meer kennen, die de gevolgen van hun handelen niet meer overzien en zich er dan ook niet meer verantwoordelijk voor voelen.

Een A-fabriek is er daarentegen voor om op de meest aangename manier in zo kort mogelijke tijd op ecologische, onschadelijke wijze zinvolle en bruikbare producten te maken.

Ze moeten lang meegaan, makkelijk te repareren, uit te bouwen zijn, ze moeten hergebruikt kunnen worden of onschadelijk uit de weg geruimd kunnen worden. Ze moeten worden verkocht in verweven structuren, zoals jij en ik ons die kunnen voorstellen. Geld afschaffen is een eerste vereiste, mensen en producten samenvoegen is de manier waarop zulks veelal vanzelf gebeurt.

A-fabrieken ontstaan altijd daar en wanneer waar noodzakelijke producten niet kleinschalig gemaakt kunnen worden zonder de benodigde hoeveelheden tijd, de opslagcapaciteit, de inzet van machines en de organisatie, of wanneer het maken ervan te lawaaiig is, teveel stress geeft, te

gevaarlijk of te giftig is.

Er zijn geen arbeidsplaatsen die behouden dienen te worden, maar slechts noodzakelijke arbeidsplaatsen. Er is geen recht op arbeid, er is recht op een vrij, gezond, zelfbeschikt leven, op de ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid.

'Levenstandaard' betekent alles wat ik in de algemene concurrentiestrijd voor mijn persoonlijk nut samenraap; kwaliteit van leven, waar ik van geniet, gelijk of het nu alleen mij of de gemeenschap toebehoort. Aanspraken en eisen die nog stammen uit de burgerlijke-idealistische-succesgerichte opvoeding, of de omkering daarvan in de puberteit, die natuurlijk tot waanzinnige koppelingen kunnen leiden, moeten met uiterste voorzichtigheid tot nut gemaakt worden. Meestal zijn de fundamentele waarden waarop men zich baseert van tevoren al de verkeerde. Fabrieksarbeid is daarin totaal taboe, terwijl gelijke mensen juist voor het gerief ook fabrieksproducten voor muziek, communicatie en voortbeweging nodig hebben.

Naar mijn mening staat het projekt A in Neustadt in de traditie van alternatieve handwerks-, handels- en dienstverlenende bedrijven die al z'n 15 jaar ervaringen opdoen, die door het werk in een net alsook door grootschalige projecten met kommunes ideeën van gemeenschappelijkheid verwezenlijken.

Het wezenlijk nieuwe van Neustadt is de verbinding met projekt A en daarmee de ontwikkeling in een vrije/anarchistische samenwerkingsstructuur: de utopie van een stad die zich met iedere stap in de ontwikkeling, ieder nieuw produkt, ieder mens dat meedoet, verder weg van de kapitalistische, buitensluitende manipulerende concurrentiesamenleving gaat, zich naar een solidaire, vrije, sociale, ecologische samenleving verder ontwikkelt. In kommunes, die gezamenlijk leven en werken komen de behoeften van de afzonderlijke bedrijven meestal niet duidelijk naar voren. Zij zijn meer gericht op de levensvorm die men wil bereiken, dan op de effectiviteit. De verschillende waardering van arbeidsuren is slechts een randprobleem. Het samenwerken op verschillende gebieden, de gesprekken die daaruit voortkomen en de communicatie in het algemeen, dat levert tesamen een afgeronde dag op.

Dat is geheel anders in de anarchistiese fabriek. Wel zal zij radikaal verschillen van de huidige kapitalistische fabriek, bijvoorbeeld door het opheffen van de scheiding tussen werk- en woongebieden, door het gebruik van materialen en technische inrichtingen, ook buiten de fabrikatiedoelen om. Maar anderzijds heeft zij slechts dan zin als er een duidelijke afgrenzing en waardering voor de afzonderlijke werkzaamheden bestaat.

Hier werkt ieder slechts zoveel als zij/hij nodig heeft voor het handhaven van haar/zijn levenskwaliteit en voor de maatschappelijk noodzakelijke taken. Daarnaast heeft zij/hij nog haar/zijn taken voor de samenhang van het leven, maar toch ook veel 'vrije tijd' waarin zij/hij doen kan wat zij/hij wenselijk acht, waartoe bewustzijn en neiging haar/hem brengen.

Pu Schröder

Kontaktadresse:

Pu Schröder, Karlstrasse W-2900 Oldenburg

WERKGROEP 5 UUR ZIJN GENOEG

Manieren om tot een Anarchistische radenrepubliek te komen

De daadwerkelijke waarde van loonarbeid bedraagt 5 uren per week! Dat wil zeggen, wij houden van onze loonarbeid (gemiddeld 40 uur per week) een waarde over, die in perspectief van de waren-economie in 5 uur per week behaald kan worden. De rest van de gedane arbeid is de winst van de kapitaal-eigenaren, de kosten van de instituties die de aftrek van de meerwaarde voor hun rekening nemen en militair zeker stellen.

Hoe kunnen wij de waren-economische tegenwaarde van de loonarbeid in cijfers uitdrukken?

Uitgaande van de cijfers in het Statistisch Jaarboek 1988 berekenen we de omvang van de noodzakelijke arbeid, die we voor de huidige luxe en levensstandaard moeten opbrengen. Tot de noodzakelijke arbeid rekenen we de sociale prestaties en de produktie- en verdelingsarbeid.

Tot het sociaal-wezen horen de gebieden:

Reiniging, Lichamelijke verzorging, Gezondheidszorg en dierenartsenij.

Tot de produktie behoren:

Land- en boseconomie, veehouderij en visserij, energie- en watervoorziening alsook mijnbouw (arbeiders), verwerkende bedrijven (arbeiders), bouwbedrijven, employées in de energie- en water-

voorziening alsook in de verwerkende bedrijven. Dat zijn bazen, technici, ingenieurs, employeés die voorde organisatie van de arbeid noodzakelijk zijn.

Tot de verdeling behoren:
Verkeer en een de media.

Met het aantal werkenden zoals vermeld in het Statistisch Jaarboek, en de economische gebieden bijeengenomen kom ik op een werkweek van 18,6 uur. Deze 18,6 uur klinken wel goed, maar meer dan een begin zijn ze niet. Want ook over de levensduur van onze gebruiksgoederen is nog wel wat te zeggen. Ik denk dat juist de mensen die een machtsvrije maatschappij willen bewerkstelligen dit zullen doen, omdat zij hun goederen naar eigen behoefte maken. Want geen enkel mens is er in geïnteresseerd om voor de schroothoop te produceren.

In de huidige consumptie-maatschappij worden gebruiksgoederen op het niveau van de verbruiksgoederen afgestemd ter handhaving van de waren-geld-kringloop. De levensduur wordt aanzienlijk verminderd doordat er bewust breukplaatsen zijn aangebracht of doordat niet die fabrikagetechnieken worden aangewend waarmee hun levensduur aanzienlijk verlengd zou kunnen worden.

Voorbeelden zijn de volgende:

- 1) Gloeilampen: hun levensduur kan tot lengte van een mensenleven uitgerekte worden.
- 2) Glas: Het wordt minder breekbaar door het langzamer te laten afkoelen.
- 3) Auto's; Een carrosserie uit [VA Blik] bestaat 'eeuwig'! Als we voor de huidige auto een gemiddelde levensduur van 12 jaar berekenen, dan krijgen we met een VA-Karrosserie met een levensduur van tenminste 200 jaar gelijk een geweldige besparing van arbeid.

Uit de lange levensduur van goederen volgt dat er weinig goederen gemaakt moeten worden. Dat betekent:

- = minder fabrieken
- = minder grondstofverbruik
- = minder arbeid

Verder zou door het bewuste toepassen van mengtechnieken bv de levensduur van explosiemotoren tot zo'n 150 jaar verlengd worden. Als we alleen waterstof als energiedrager gebruiken dan kunnen er ook milieuvriendelijke waterstofmotoren in onze auto's of in de krachtsstations voor energieopwekking gebruikt worden. Waterstof als energiebron staat ons onbeperkt ter beschikking, waarmee we ook het energieprobleem opgelost zouden hebben.

Dat betekent dat we niet alleen minder werken, maar ook op de beste manier het milieuprobleem opgelost. En daarmee een 12,4 uren werkweek voor ieder van ons wanneer we producten produceren met een langere levensduur.

Nu de volgende stap in onze berekening. Gaan we er van uit dat de leden van een heerschappijloze samenleving hun materiële behoeften bevredigen met de door hen gemeenschappelijk geproduceerde goederen -en daaruitvolgend dat de gemiddelde hoeveelheid werk met 2/3 zal dalen, dan valt ook het spitsuur prakties weg. Want ieder zal daar werken, waar zij/hij woont en geen lange reistijden voor een beter betaalde baan op de koop toe nemen. Dat betekent dat de lange wegen naar het werk weg zullen vallen. Maar niet alleen de wegen naar het werk zullen wegvallen, ook de vakantie-industrie zal verdwijnen. Want wanneer wij de hoeveelheid werk hebben teruggebracht tot 1/4 dan zullen mensen in alle rust door het land reizen, daar blijven en meewerken waar het hen het best bevalt. Als zij dat willen, tenminste.

In totaal betekent het wegvallen van het spitsuur en de vakantie-industrie:

- = minder transportmiddelen
- = minder fabrieken
- = minder wegen en daarmee
- = minder arbeid

Waarbij onder deze maatschappelijke voorwaarden naar mijn berekeningen nog maar 10 uur gewerkt wordt.

Op de kolossale besparingen van grondstoffen, de milieubescherming en de steiging van de kwaliteit van het leven hoef ik hier toch niet bijzonder te wijzen!

De gevolgen van mijn verhaaltje voor de energie-economie liggen voor de hand. Langlevende goederen, besparingen bij transportmiddelen, minder wegen, minder fabrieken evenals energiebesparingen in huishoudens en bij andere kleinverbruikers betekenen minder energieverbruik en daarmee minder werk in de energie-industrie.

Samenvattend betekent dit -met de cijfers uit het Statistisch Jaarboek- dat er nog slechts 9,78 uur gewerkt wordt.

Een zodanig laag aantal uren werk per week zal een diepgaande maatschappelijke hervorming voortbrengen waarbij onze verhouding tot werken en mensen aan een fundamentele verandering onderworpen is. Veel renteniers die ik aansprak of ze zin hadden om te werken als ze dat slechts 10

uur per week zouden hoeven doen antwoordden mij dat ze dat zelfs graag zouden doen om hun leven weer wat inhoud en zin te geven. Berekenen we nu dat in de oude BRD met 61,5 mil. inwoners potensieel slechts 30 mil. tot de kostwinners behoren en dat met de renteniers en de gehandicapten, die 10 uur willen werken erbij het aantal kostwinners tot 41,8 mil. mensen gebracht kan worden -3/4 van de bevolking van de oude BRD- dan hoeft ieder van ons nog maar 6,9 uur per week te werken.

Betrekken we nu de mogelijkheden van de volledige-automatiseringstechnieken, dat is, volautomatische lopende banden, schepen en voertuigen, een per satelliet gestuurd verkeersgeleidingsysteem etc. erbij dan hoeft ieder van ons nog slechts 4,91 uur per week te werken.

Met uiterlijk 4,91 uren per week verliest het werk zijn dwangmatige karakter. De ons aangeboren rusteloosheid zal ons ertoe aanzetten met die dingen te gaan knutselen, waaraan we lol beleven. Op dit punt aangekomen is het te verwachten dat de arbeid in een machtsvrije samenleving alleen voortkomt uit de behoefte van de mens naar een zinvolle bezigheid, daarom niet meer als werk ervaren wordt. En daarmee zijn wij bij een 0-urige werkweek gekomen.

Dan komen we nu tot de gedachten die zich toch moeten zijn opgekomen bij degenen die het tot dusverre gelezen hebben. Van welke vorm zijn de bezitsverhoudingen, de economie, de politiek in een heerschappij-loze samenleving die de 5-urige werkweek verwezenlijkt?

Om het discussieproces hiertoe open te gooien wil ik bij wijze van uittreksel de door mij in het boek '5 uur is genoeg', deel 3, ontwikkelde gedachten over een anarchisties radensysteem weergeven.

Zou een radensysteem er zo uit kunnen zien? Het doel van een A-radensysteem is: onteigening van alle denkbare machtsmonopolies, zoals de teruggave van het beslissingsgeweld aan de bewoners van de voormalige landregio als hun onbeperkte basisdemocratische zelfbeschikkingsrecht!

Voor de radenkamers betekent dit:

1) Het enige, gelegitimeerde beslissingsniveau voor alles wat er in de gemeente gebeurt is de gemeentevergadering (Gemeindevollversammlung) met haar basisdemocratische, beslissende, openbare stemming. Hier en nergens ander wordt de wil van de meerderheid van een gemeente bepaald. Dat wil zeggen dat het enige beslissingsorgaan van de gezamenlijke raden-structuur de gemeentevergadering van de individuele gemeente is en dat alle beslissings- en beschikkingsmacht over de individuele gemeente van de wil van de meerderheid van vergadering uitgaat. Een beslissings- en geweldsorgaan dat boven dat boven het ondeelbare zelfbeschikkingsrecht van de gemeenten uitgaat bestaat niet! De lands- en continentsraden of de wereldraad zullen generlei beslissingsbevoegdheden toegekend worden. Ze doen slechts aanbevelingen, en dienen de gemeenten met het beraad over en uitwisseling van wederzijdse ervaringen. De aan de gemeenten ondergeschikte landsraad wordt daarom ook geen beslissingsbevoegdheden gegeven, terwijl de gemeenten in de toekomst (wegens hun gesloten huiseconomie) zelfvoorzienende economie-eenheden moeten worden. Hiemee bereiken zij hun onbeperkte economische en politieke zelfbeschikkingsrecht en zijn tegelijkertijd ook, door de gemeentevergaderingen, volledig zelfbesturend. In deze zin is iedere wetgevende of wetshandhavende ingreep van de land- kontinent- of wereldraad een gewelddadige inbreuk op de souvereiniteit en de democratische zelfbeschikking van mensen in hun gemeenten! Zo wordt door het zichzelf bedruipen met goederen, mogelijk binnen de gesloten huiseconomie der gemeenten, alle boven de gemeentevergadering uitgaande beslissingsmacht niet alleen democratisch onzinnig, maar zelfs overbodig! Voor de taakverdeling tussen de aparte radenniveaus betekent dit:

1. De Gemeenteraad (Dit is de gemeentevergadering)

In zekerheid stellen van de zelfvoorzienende agrarische sector, economische onafhankelijkheid (gesloten huiseconomie), zelfvoorziening in levensmiddelen, zoals ook in alle noodzakelijke ge- en verbruiksgoederen dmv handwerksbedrijfjes, toezicht op en herstel van industriële produktie-installaties.

Iedere gemeente zal de industriële basiseenheid zijn in de in een landsregio samengestelde industriële productiestructuur en behoudt hiertoe de benodigde werktuigmachinesfabriek voor het vervaardigen van gereedschappen.

2. De Landsraad

De gemeenten sluiten zich zelfstandig aaneen tot kleine industriële zelfverzorgingseenheden. Dit gemeentenberaad is in zijn grootte zo te bepalen dat op basis van die grootte op korte termijn zelfstandig herstel van alle industriële productiemachines, die voor vol- en halfautomatische productiestraten en andere industriële grootvoorzieningen nodig zijn, mogelijk wordt. Het doel van deze samenvoeging is de totale behoeftenbevrediging met alle industriële verbruik-, gebruik- en

luxegoederen door de in zekerheid-stelling van de industriële zelfvoorziening en de onafhankelijkheid op gemeentelijk nivo. De taak van de landsraad is om met de afstemming van de industriële productie door de gemeentes, het ter beschikking stellen van de industriële voortbrengsels naar de behoeften van de mensen in de gemeenten, zoals ook het ter beschikking stellen van agrarische overproductie. Het gemeentenverbond zal niet naar de historische grenzen van landen en naties gebouwd worden, maar naar de praktische noodzaak van behoeftenbevrediging van de mensen. Daarom ligt het besluit, aan welke landsraad een gemeentevergadering haar vertegenwoordiger zendt enkel en alleen bij de gemeentes zelf, en is dit ook altijd herroepbaar.

3. De Continentaalraad

Het scheppen van verschillende continentaalraden richt zich naar de geografische gegevens, waarbij geen verdeling in noord en zuid-amerika of in voor- achter- en centraal-azië succes kan hebben. De hoofdzaken voor de afzonderlijke continentaalraden zal ten eerste de coördinatie van de grondstofwinning en de grondstofvoorziening van de aparte gemeenten zijn. Verdere taken zullen zijn: het ter beschikking stellen van de landbouw- en industrieoverschotten die op hun beurt door landsraden vrijgegeven worden.

Welke taken zouden de afzonderlijke bewegingen in het libertaire spektrum toekomen om het A-radensysteem en daarmee ook de 5-urige werkweek te verwezenlijken?

De FAU bijv. zou de organisatie van de werkverschaffing op zich kunnen nemen, om het radensysteem naar productiegenootschappen te structureren.

De coöperaties resp. de communes zouden in het middenkader een systematisch een samenvoeging van productiegenootschappen in kunnen voeren en door het doelgericht opzetten van kleuterscholen, kinderkolleges, kinderdagverblijven en later ook scholen het fundament van een op het A-radensysteem geënte vormingsvereniging (Fortbildungervereinigung) leggen.

Of de groepen die puntsgewijs het werk in de wijk naar voren brengen kunnen beginnen wijkvergaderingen, verbruikerscoöperaties volwassenenonderwijs op te zetten.

Deze doelmatige samenwerking van verschillende libertaire stromingen wordt door het beschreven A-radensysteem mogelijk en wel zo dat de huidige, schijnbare, tegenstellingen tussen de groepen opgeheven kunnen worden en zich vanuit deze federatieve samenwerking het libertaire gedachten-goed optimaal kan ontplooiën.

Darwin Dante

Kontaktadres:

Darwin Dante, c/o Alexander Berkman Vertrieb, Lerchenweg 10, W-2222 Marne

WERKGROEP SOCIALE EKOLOGIE.

Basis van deze werkgroep is het eerste hoofdstuk van het boek 'Remaking Society' van Murray Bookchin.

De onderhavige tekst is het 'maatschappelijk raamwerk' van de geschriften van Bookchin en is uitermate geschikt voor 'inkadering' van zijn inhoudelijke artikelen. Daarom is aan deze tekst voorrang verleend. Vanaf februari kan de voorbereidende discussie voor de LT gevoerd worden.

Libertair kommunalisme (op de gemeenschap (kommune) betrokken) - Een koncept voor concrete utopie'

EEN BURGER-ETHIEK

'Libertair Kommunisme [LK]' wil een waarachtige, ja, histories gegronde poging zijn de politieke sfeer basisdemocraties te organiseren en haar een ethische inhoud te geven. Zij verschilt niet slechts retories van andere basisdemocratische probeerselen. Zij probeert de openbaarheid voor een directe deelname van de bevolking te heroveren en doorbreekt daarmee de doodse kringloop van het parlementarisme -de mystifikatie van het partijmechanisme als de uitdrukking van deelname aan het openbare leven.

In dit opzicht is het LT meer dan een politieke strategie. Het is de poging van de latente of al opkomende democratische mogelijkheden om tot een radicale ommekeer in de samenleving te

komen, tot een kommunalistiese samenleving, die georiënteerd is op de behoeften van de mensen, die de eisen die de ekologie stelt inwilligt en die tot een nieuwe, op solidariteit geënte ethiek wil komen. Dat betekent een afkeer van de politiek van de waarheden, een nieuwe definitie van het politieke, een terugkeer naar de oorspronkelijke, griekse betekenis, namelijk, het bestuur van de kommune of polis (in het grieks: stadstaat) door een voltallige vergadering [van vrije mannen, vert.] waar de richtlijnen van de politiek vastgesteld werden op basis van wederkerigheid en solidariteit.

Zo is het LT niet een van de vele pluralistische technieken om een vaag, ongedefinieerd doel te bereiken. Is zij in wezen democraties en niet hiërarchieën kwa structuur dan is zij een soort van menselijke zelfbeschikking en niet een deel uit het assortiment politieke middelen en strategieën die omwille van het verkrijgen van macht aangewend en ook weer afgestoten kunnen worden. LT wil de institutionele kontoeren van een nieuwe samenleving schetsen, zij is de praktische boodschap van die nieuwe samenleving.

MIDDEL EN DOEL

Hier verenigen zich het doel en de weg daartoe op een rationele manier. Het begrip 'politiek' omvat nu de direkte, openbare controle van de samenleving door haar leden die (itt het republikeinse systeem, waar tevoren eerst de instemming van de bevolking met de regionale en lokale politiek geëit wordt) op vergaderingen de direkte democratie bereiken en handhaven. Deze politiek verschilt wezenlijk van die van de staat en het staatsgeweld, 'het professionele lichaam van burokraten, politie, het leger en andere ambtenaren, dat funktioneert als een dwanginstrument, dat duidelijk afgegrensd is van de bevolking, er duidelijk boven staat. 'Libertaire Kommunisten' onderscheiden staatsgeweld -de huidige vorm van politiek- en politiek, zoals die eens, in voorkapitalistische democratische communes bedreven werd.

LK heeft een heldere voorstelling van het maatschappelijk bereik, zoals ook van het politieke bereik. Maatschappelijk in die zin van het woord: daar waar wij wonen en werken. Dat is wat anders dan het politieke bereik, het bereik van de staat. Doordat men de begrippen 'politiek', 'staat' en 'samenleving' niet van elkaar heeft kunnen scheiden is er nogal wat kwaad aangericht. Feitelijk hebben zij in ons alledaagse spraakgebruik tendentieel de zelfde betekenis. Maar de staat is een volledig vreemd element, een doorn in de menselijke ontwikkeling, een exogene grootheid, die de politieke en de maatschappelijke sfeer langzaam overwoekert. De staat is ten hoogste een doel in zichzelf, zoals bijvoorbeeld de Aziatische imperia, het oude Rome en de moderne totalitaire staten. De staat heeft zo langzamehand het gehele politieke bereik bezet, heeft ondanks haar ontoereikendheid maatschappelijke groepen of individuen aan de macht gebracht.

Deze 'invasie' van de staat bleef niet onbeantwoord. Zo was er eeuwenlang sprake van een burgeroolog tussen de staat en politieke en maatschappelijke lichamen. Vaak ook werden deze conflicten openlijk uitgevochten, zoals bijvoorbeeld de opstand van de Kastiliaanse steden (Comuneros) tegen de Spaanse monarchie (1520), de opstand van de Parijse sekties tegen het Jakobinisch Konvent (1793) en vele ander opstanden daarvoor en daarna.

Met de toename van de konsentrasie, de centralisatie van de macht moet een nieuwe politiek nu -als zij een wezenlijk nieuwe politiek wil zijn- rondom kommune (gemeente) georganiseerd worden. Dat is niet alleen noodzakelijk, maar ook mogelijk. zelfs in zo grote steden als New York, Montreal, Parijs of London. Deze steden zijn geen steden in de oorspronkelijke zin van dat woord, ook al noemen sociologen ze zo. Slechts as wij ze zo begrijpen komen we in de problemen met hun grootte en hun logistiek. een institutionele desentralisering zal geen problemen geven, zelfs niet als we haar loskoppelen van ekologiese eisen. Wilde F. Mitterand enige jaren geleden Parijs met behulp van stadsparlementen desentraliseren (de redenen waarom waren van taktiese aard, namelijk om de invloed van rechts in te dammen), het lukte hem niet, niet omdat zulks onmogelijk was, maar omdat hij het politiek niet rond kon krijgen.

Zeker, institutionele veranderingen krijgen geen gestalte in het luchtledige. En evenmin kan een gedesentraliseerde stad garanderen, zelfs al heeft zij werkelijk democratische structuren, dat zij humaan, rationeel en ekologies met de openbare belangen omspringt. LT stat voor een strijd om een rationele en ekologiese samenleving, een strijd die afhankelijk zal zijn van opvoeding en organisatie.

Zij gaat uit van de behoefte van de bevolking, de toenemende machtskonsentrasie een halt toe te roepen en deze terug te winnen voor de eigen kommune, de eigen regio. Als er geen beweging is -en ik hoop dat er zich een effectieve links-ekologiese beweging zal ontwikkelen- die zoiets eist, dan kan desentralisatie evengoed tot provinsialisme leiden in plaats van tot ekologies en humaan kommunalisme.

Maar waren fundamentele maatschappelijke veranderingen ooit zonder enig risico? Uit de marxistische plicht tot een sentrale overheid en een planeconomie zal veel gemakkelijker een

totalitaire burokratie voortkomen dan dat -in negatieve vergelijking- LT tot autoritarisme, afsluiting en provinsialisme zal moeten leiden. Wederzijdse economische afhankelijkheid (een gegeven in het huidige bestaan) en het kapitalisme hebben regionale dictaturen definitief tot een hersenspinsel gemaakt. Hoewel de steden en regio's zouden kunnen proberen een zekere mate van zelfvoorzienendheid te bereiken is de tijd dat autarke steden in het voordeel waren toch al lang voorbij.

FEDERALISME

Evenzeer van belang is de federatie (gelijkberechtigd samengaan), de verbinding van op zichzelf staande kommunen door de met een imperatief mandaat door de afzonderlijke vergaderingen gekozen gedelegeerden, die enkel en alleen een uitvoerende en coördinerende taak kunnen hebben. Het federalisme heeft een lange geschiedenis, die teruggaat tot op de antieken, en dat opduikt als een alternatief voor de nationale staat. Van de Amerikaanse, via de Franse tot aan de Spaanse revolutie in 1936 vormde het federalisme altijd een breuk met het staatscentralisme. En tot op heden is het federalisme niet verdwenen. Het ineensstorten van vele staten riep steeds weer de vraag op naar een opgelegde centraalstaat of een federatie van relatief autonome staten. LT geeft deze discussie omtrent federalisme een radikaal-demokratische dimensie in zoverre dat zij niet een federatie van nationale staten eist, maar een van steden en kommunen.

In het LT kan provinsialisme niet alleen tegengegaan worden door wederzijdse economische afhankelijkheid, maar ook door de verplichting dat stedelijke minderheden buigen voor meerderheidsbesluiten. Garandeert deze verplichting dat de meerderheidsbesluiten de juiste zijn? Zeker niet -maar de perspectieven op het werkelijk bereiken van een rationele, ecologische samenleving zijn beter dan in samenlevingen met gesentraliseerde en bureaucratische apparaten.

Ik vraag me toch af waarom er binnen de geleerden van de groenen geen netwerk van verschillende steden ontstaan is, hoewel zij toch honderden gedelegeerden uit alle steden hadden, die toch in zekere zin een konvensieel, op zichzelf gerichte lokale politiek bedreven hebben. [Er was in 1980 een bundesweiten kongres over kommune-politiek in Bielefeld, die in het tijdschrift AKP een zekere samenhang heeft gekregen. Deze stroming bleef binnen de groenen toch werkelijk tweederangs, en pas in 1992 kwam er, in samenhang nu met de Bündnis '90 een tweede kongres over kommune-politiek binnen de groenen, wier activisten/s het makro-nivo vermoedelijk toch altijd lukratiever gevonden hebben. SF-redaksie]

Veel argumenten tegen het LK berusten op een misverstaan van het verschil tussen politiek-bedrijven en besturen (beheren). Dit onderscheid is fundamenteel voor het LK en moet ook altijd gemaakt worden. Politiek wordt bedreven door de stadsvergadering. Bestuur wordt in de federale organen uitgeoefend door de gedelegeerden met het imperatieve mandaat. Als afzonderlijke kommunen of minderheden besluiten om hun eigen weg te gaan, mensenrechten te schenden, grote ecologische schade aan te richten, dan heeft de meerderheid in de lokale of regionale federatie het recht om dit te verhinderen. dat is niet ondemocratisch, het is het effectueren van het gemeenschappelijk besluit van allen om de mensenrechten in ere te houden en de ecologische integriteit van de regio in de gaten te houden. Deze rechten en behoeften krijgen geen gestalte door 'De Federatie', maar door een meerderheid van vergaderingen die door hun gedelegeerden ter plekke vertegenwoordigd zijn. Zo'n politiek nu, zal lokaal blijven, maar het bestuur zal hecht in een federatieve structuur verankerd zijn. De federatie is zogezegd een kommune van kommunen die funtioneren op basis van de overeengekomen mensenrechten en de ecologische wenselijkheden.

Wanneer het LK in zijn organisatievorm volledig ontpoerd raakt, losgemaakt wordt van haar oorspronkelijke bedoelingen, dan ontstaat daardoor een situatie, waartegen gevochten dient te worden. Haar noodzakelijkheid is geworteld in een tijd waarin mensen zich absoluut machteloos voelen en amechtig pogen hun lot zelf in handen te nemen. Zij zal in toenemende mate komen te staan tegenover de nationale staat; Haar ontwikkeling is een proces, een strijd die gevoerd moet worden, zeker niet een zoethoudertje van de heersende klasse. Zij zal de tweede macht worden, die de legitimiteit van het staatsgeweld zal aanvechten. De beweging zal zich misschien wel langzaam ontwikkelen, sporadisch, hier en daar, in enkele kommunen, die in het begin alleen nog morele veranderingen zullen eisen, tot dat er genoeg federaties bestaan, die de volledige institutionele macht van de staat kunnen vervangen. Deze strijd kan alleen dan gewonnen worden als het LK een radikaal nieuwe politiek van sociale bewegingen formuleert en de harten en hoofden van miljoenen veroverd heeft.

Enige punten zullen je duidelijk geworden zijn: De mensen die het gevecht tussen federalisme en etatisme aangaan zullen niet die mensen zijn die uiteindelijk het LK zullen bereiken. Deze mensen zullen de beweging en de strijd hun vormen geven, zij zullen actieve deelnemers, geen passieve stemmers zijn. Niemand die aan deze gevechten zal deelnemen zal er met de zelfde vooroordelen, gewoontes, gevoelens uitkomen als waarmee zij er ingestapt zijn. Het is te hopen dat daardoor fenomenen als provinsialisme tegengegaan worden door de spirit van solidariteit en het zorgvuldig omgaan met de onderlinge afhankelijkheid.

KOMMUNALISERING VAN DE EKONOMIE

Dan moet nog aangetoond worden dat het LK niet slechts een konglomeraat is van alle traditionele anti-etatistische voorstellingen van de politiek. Presies zoals zij de politiek terughaalt naar het terrein van de direkte democratie en met federale structuren verbindt omvat zij ook de kommunalisering en de federatieve aanpak van de ekonomie. Van de kant van de kommunalisten wordt tenminste een kommunalisering van de ekonomie geëist, en dus geen sentralisering in 'nationalistische' zin of de kleinere variant daarvan, de door de arbeiders gecontroleerde (of zelfbeschikkende) bedrijfsvoering van het korporatistische kapitalisme. De tijden van het syndikalisme zijn voorbij.

Eenieder zou dit kunnen, moeten inzien die het bureaucratische aspekt, zelfs van revolutionaire arbeidsprojecten als die van de CNT tijdens de Spaanse burgeroorlog onderzocht zou hebben. Vandaag de dag is het kooperativistische kapitalisme erop gebrand, arbeiders ertoe te bewegen zichzelf uit te buiten onder de vlag van de 'demokratisering van de arbeid'. Maar noch in de Spaanse revolutie, noch in enig ander land is ooit de konkurrensieslag om grondstoffen, markten en winsten gestaakt doordat de arbeiders hun bedrijven zelf in handen namen.

Een wat moderner fiasco zijn de Israëliese Kibbuzim, die de grote Idealen van waaruit ze opgezet zijn -het niet uitbuiten en de orientatie op konkrete behoeften- niet hebben kunnen verwezenlijken.

LK stelt een radikaal ander ekonomies model voor, een die verschilt van de genationaliseerde alsook van de op syndikalistische wijze gekollektiviseerde ekonomie. Zij stelt zich voor hoe het land en de bedrijven onder de hoede van de kommune, of liever, de verzameling van burgers en hun gedelegeerden in de federale vergadering gesteld worden. Hoe de arbeid gepland wordt, welke technologie toegepast wordt, hoe de goederen verdeeld worden, dat alles zijn vragen die slechts in de praktijk beantwoord kunnen worden. De stelregel 'Ieder naar mogelijkheid, alles naar behoefte' zou de basis moeten zijn van een rationele ekonomie. De goederen zouden georienteerd moeten zijn op de kriteria van kwaliteit en houdbaarheid, de behoeften zouden zich moeten richten op standaarden van ekologie en rationaliteit. De antieke voorstelling van de begrenzing en de gelijkwaardigheid zou de plaats moeten innemen van de burgerlijke marktwet van het 'groei of sterf'.

In zo'n gekommuniseerde ekonomie (met die federale organisatievorm, de wederzijdse afhankelijkheid en de ecologische basisinrichting) zouden we er van kunnen uitgaan dat de individuele belangen, waardoor mensen nu nog ingedeeld worden in arbeider, werknemer, manager, enz. op te heffen zouden zijn, uitgaande van het belang dat men zou hebben zich als burger (m/v) te zien en men zich meer naar het belang van de kommune en de regio te richten dan naar die van de beroepssektor of de persoonlijke neigingen. Hierin kunnen de burgers (m/v) zich hervinden; de rationele en ecologische waardebeoordeling van de algemene goederen zullen klasse- en hiërarchiebelangen verdringen.

Dat zijn de ethiese grondvormen van een ekonomie in een ethiese kommune. Het werken voor zo'n ethiese kommune is van groot belang, heeft ook algemeen maatschappelijke betekenis die zich laat gelden, dwars over klasse, geslacht, ethniteit en welstand, als de mensheid tenminste als levensvatbare soort wil blijven voortbestaan. Deze betekenis wordt duidelijk door de ecologische katastofe. Het kapitalistische prinsipe van 'groei of sterf' staat radikaal tegenover de ecologische eisen van wederzijdse afhankelijkheid en begrenzing. Deze twee principes kunnen niet langer naast elkaar blijven bestaan -er kan ook geen samenleven bedacht worden waarin deze tegenspraak zich zou verzoenen, waarin de hoop leeft dat men zou kunnen overleven. Of we richten een ecologische samenleving op, of de samenleving zal tenonder gaan, en wel voor eenieder, ongeacht welke status men heeft.

DE EKOLOGIESE SAMENLEVING

Zal deze ecologische samenleving een autoritaire, ja zelfs een totalitaire samenleving zijn, een hiërarchische, zoals die in de voorstelling van 'Ruimteschip Aarde' tot uitdrukking komt? Of zal zij een demokratische zijn? Zou de geschiedenis een of ander aanknopingspunt bieden, dan moet de demokratische samenleving als een duidelijk andere dan de ecologische kommando-maatschappij een geheel eigen logika ontwikkelen. Niemand kan een uitweg vinden uit dit histories dilemma, zonder terug te gaan tot de wortels ervan. Zonder de analyse van de ecologische problematiek en haar maatschappelijke oorzaken zullen de schadelijke instituties van nu almaar meer gesentraliseerd worden en ons verder de ecologische afgrond indrijven. De wortels van de demokratische samenleving zijn de basisbewegingen die het LK nu juist probeert te versterken.

Kan er dan voor die mensen, die op een juiste manier nieuwe technologieën, energiebronnen of transportmiddelen, een nieuwe samenleving geschapen worden die niet een gemeenschap van kommunen is, maar op etatistische grondslag staat? We leven al in een wereld waarin de ekonomie sterk gesentraliseerd, geglobaliseerd en geburokratiseerd is.

Veel van wat op lokaal nivo gedaan kan worden, wordt nu overwegend (vooral uit winst oogmerk, voor militaire doelen of op grond van imperialistische aanspraken) op globaal nivo gedaan. Het effect

is dat alles de schijn van kompleksiteit krijgt, een kompleksiteit die echter zonder meer weer verkleind kan worden.

Als dat bij de huidige stand van zaken té utopies lijkt, dan moet de ware vloedgolf van literatuur waarin een radikale omkeer in de energiepolitiek verlangd wordt, waarin verregaande inperking van de lucht- en waterverontreiniging wordt geïst, de plannen die het broeikas-effect en het gat in de ozonlaag moeten tegengaan, dan moet dit alles beschouwd worden als werkelijkheidsvreemd. Is het dan teveel, of te middelmatig als men deze eisen een stukje verder helpt, als men om een institutionele en economische verandering schreeuwde die tenminste in de democratische traditie staat?

Wij moeten deze omkeer niet in een keer laten plaatvinden. Links heeft lange tijd met minimum- en maximumconcepten voor de verandering van de samenleving gewerkt, waarmee direkt aksie ondernomen kon worden en die met overgangen en tussenstops verbonden waren, dit alles om dan uiteindelijk het Grote Doel te bereiken. Kleine stapjes moeten genomen worden, bijvoorbeeld Het Initiëren van een links-ekologische kommunalistische beweging, die het samengaan van allen propageert (ook als dit uiteindelijk slechts een morele funktie heeft) die gedelegeerden is stads- en gemeentevertegenwoordigers, die het streven van de vergaderingen verder verbreiden. Deze kleine stapjes kunnen stap voor stap tot federale instituties leiden, tot legitimering van waarachtig democratische lichamen. Stedelijke banken kunnen bedrijven en land opkopen en daarmee de mogelijkheden scheppen voor nieuwe stedelijke en ekologiese bedrijven; er kan een netwerk van basisgroepen in het sociale bereik opgezet worden; dit alles kan in een op maat gesneden tempo ontwikkeld worden om uiteindelijk het politieke leven te veranderen.

Hat kapitaal zal zich van de op het LK gerichte kommunen afkeren. Dat is een probleem waarmee iedere natie, iedere kommunitie die haar politieke leven heeft geradikaliseerd mee te kampen krijgt. Normaal gesproken zwerft het kapitaal in de regio's, waar de meeste winst te halen valt, waar zij onafhankelijk van de politieke konstellatie haar zaakjes kan doen. Uit de diepgewortelde angst voor kapitaalvlucht kan zich echter een gunstige situatie ontwikkelen, die erbij kan helpen het politieke projekt te stabiliseren. De bedrijven die in het bezit zijn van de gemeente zouden ekologiese waardevolle en voedzame produkten kunnen leveren die de bevolking er steeds meer van bewust zullen laten worden met wat voor een rommel ze jarenlang opgescheept zijn.

ENIGE OP- EN AANMERKINGEN.

Deze zijn nu nodig, omdat veel tegenstanders van het LK, en jammer genoeg ook enkele voorstanders ervan, de doelen van het LK misvatten, je zelfs haar wezenskern überhaupt niet begrijpen.

Voor enkele instrumentele aanhangers is het LK een strategies middel om in de 'Independant Movement' binnen te komen met als doel een nieuwe, derde partij op te richten, die basisdemokratie verlangt. Zo doen bijvoorbeeld NOW en enkele vakbondsleiders dat. In naam van het LK laten enkele radikale aanhangers de spanningsverhouding die bestaat tussen de staat en het maatschappelijk leven nogal eens vervagen, waarschijnlijk alleen daarom, om grotere bekendheid te krijgen, wat zich in positieve zin zou moeten uiten in betere uitslagen bij verkiezingen. Dit soort van radikalen maken van het LK spijtig genoeg een gewone strategie en ontnemen haar haar revolutionaire inhoud.

Al diegenen die zich uit taktiese overwegingen op de grondgedachten van het LK beroepen om een nieuwe reformistische partij, of de linkervleugel van zo'n partij op te richten, hebben zeker weinig met het LK van doen. Zij is niet het produkt van huidige analyses en 'strategien' van een linkervleugel, ondanks al die radikalen die dialektiek zien als 'hun' methode.

De strijd voor nieuwe instituties die uit de oude moeten groeien of hen volledig vervangen, de strijd voor de opbouw van een federatie, zij ontwikkelen zich als een kreatieve dynamiek uit de sociale strijdperken. Deze bestrevingen lijken op een rijpingsproces dat zich -ondanks alle mogelijke moeilijkheden- eerst weinig maar dan volledig van al wat daarvoor heeft bestaan verschilt. Deze strijd voor een kommunalistiese federatie, om de stedelijke kontrole over het eigendom en een wereldwijde federatie wordt geleid door de gedachte, een nieuwe ethiek van het 'burgerschap' tot stand te laten komen, maar zeker niet om suksessen te boeken bij het oplossen van reformistische problemen.

Het LK is geen poging om stadsparlamenten in te nemen om milieuvriendelijke gemeenteraden op te bouwen. Het gaat er niet om ze over te nemen. Het LK is er juist op uit om de stadsregeringen om te vormen, te demokratiseren, ze te wortelen in openbare verzamelingen, deze samen te brengen in federale strukturen en een regionale ekonomie te ontwikkelen die hierop aangemeten is. Feitelijk haalt het LK haar levendigheid en integriteit uit de dialektiese spanningsverhouding tussen de nationale staat en de federatieve verhoudingen. Haar levenselixer wordt onttrokken aan haar strijd tegen de staat. Deze spanningsverhouding moet helder zijn, kompromisloos.

Bestaat de federatie primair al oppositie tegen het staatsgeweld, dan kan zij niet gekorrumpeerd worden door gemeenteraads- of landelijke verkiezingen, waar niets uit voortkomt. Het LK wordt

door de strijd tegen de staat gevormd, versterkt en krijgt ok door deze strijd haar betekenis. Op grond van deze spanningsverhouding blijft zij afgezonderd van de staat. Deze duale macht moet in kommunes verwezenlijkt worden dan verleent zij het LK meer gewicht dan een basissocialisme.

Veel 'heroiese' kameraden die zich voorbereiden op de 'slag tegen de kapitalistiese krachten', die immers ooit geleverd moet worden, vinden dat het LK te moeilijk is, dat het irrelevant is, te vaag blijft. Onze kraakbroeg-radikalen blijven me verbazen. Deze weloverwogen radikalen, die de afschaffing van het kapitalisme eisen vinden het voor zichzelf te moeilijk om zich tot voorbeeld te maken, zich in hun sociale omgeving te engageren voor een werkelijke demokratie.

Als zij niet eens voor een veranderde politiek in hun direkte omgeving kunnen zorgen (een betrekkelijk eenvoudige klusje) of duurzaam werk kunnen leveren, iets waarmee de rijpe linkse beweging zich onderscheidde, dan kan ik me moeilijk voorstellen dat zij ooit enig gevaar voor deze maatschappij zullen zijn. Hoe dan ook konden zij door het inrichten van kultuursentra, parken, (Burger- en Kommunikatie)huizen het systeem zelfs versterken omdat zij het kapitalisme een aangenamere verschijningsvorm gaven zonder dat zij daarbij iets aan het fundamenteel dwangmatige karakter van de hierarchiese klassenmaatschappij hebben kunnen veranderen.

Tal van identiteitskrisen hebben vooruitstrevende radikale bewegingen sinds de SDS in de 60er jaren gespleten. Op grond van de media-aandacht voor zulke identiteitskrisen nu willen enkele kritisi van het LK de publieke opinie tegen haar mobiliseren. Maar wanneer hebben revolutionairen zich gestoord aan de 'publieke opinie'? Niet eens aan die van de onderdrukten, wiens opinie toch tamelijk reaksionair kan zijn. De waarheid gaat haar eigen weg, of de onderdrukte massa's haar nu erkennen of verwerpen. Het is ook niet elitair om de waarheid aan te roepen, zelfs niet als die waarheid in tegenspraak staat tot de radikale openbaarheid.....

De kritisi van het LK bestrijden zelfs het bestaan van een 'algemeen belang'. Als voor deze kritisi de direkte demokratie, waar het LK voor staat, en de noodzakelijke uitbreiding van de demokratische prinsipes over de reine gerechtigheid heen tot een voleinding van de vrijheid niet als een algemeen belang kan gelden, dan is toch zeker de noodzaak om onze relatie tot de natuur te veranderen -zoals dat in het konsept van de sociale ekologie tot uitdrukking komt- zeker een algemeen belang. Natuurlijk, er zullen vele ontevredenen zijn, maar de natuur is niet zomaar weg te gummen. En zo berust de enige mogelijkheid van linkse politiek op de premisse dat er een algemeen belang is, namelijk het belang om de samenleving te demokratiseren en de planeet te behouden. De traditionele arbeidersbeweging heeft haar rol inmiddels wel gespeeld. Men kan stellen dat zonder het Libertaire Kommunisme links in het geheel geen perspektief meer heeft.

Een dialektiese behandeling van de relatie tussen de nationale staat en het federalisme, het erkennen van de beperktheid, het op zichzelf gericht zijn van het provinsialisme van de identiteitsbeweging (?) het erkennen dat de arbeidersbeweging dood is, dat alles toont aan dat de politiek zonder angst of schaamte, gewoon openbaar moet zijn -in tegenstelling tot de huidige politieke vormen van de kraakbroeg-radikalen. Zij moet zich aanbieden op lokaal nivo, een federalisties perspektief en een revolutionair karakter ontwikkelen. Naar mijn mening is het Libertaire Kommunisme met zijn eerbetoon aan het federalisme werkelijk de kommune der kommunen waarvoor de anarchisten in de laatste twee eeuwen gevochten hebben. In deze tijd moet de radikale beweging in de openbaarheid

gesmeten worden. Dit nalaten te doen en in plaats daarvan terug te keren naar de slechte gewoonten van Nieuw Links sinds '68, waarin de voorstelling van macht van haar utopiese en imaginaire kwaliteit was beroofd, dit betekent dat men het radikalisme tot een andere subkultuur reduceert die meer leeft van heroiese herinneringen dan van de hoop op een verlichte (rationele) toekomst.

Vertaald door Andi Ries uit :Green Perspectives, Oktober 1991

Vertaald door Allie weer van het Duits naar het Nederlands.

Kontaktadres:

AG Soziale Oekologie, c/o Dezentral, Sandweg 131a, W-6000 Frankfurt/M.1

WERKGROEP OPVOEDING EN ONDERWIJS ZONDER HEERSCHAPPIJ

een voorwaarde voor een anarchistische samenleving

- 1) Opvoeding en onderwijs als instrument tot overheersing
Kritiek op de staatsschool
-de staatsschool als middel om de klassen in stand te houden
-de staatsschool als een zuil van het kapitalisme
-kritiek op de kerkelijke en marxistische pedagogiek
- 2) Begrip van het anarchistische opvoedings- en onderwijsdenken
-geschiedkundig en aktueel
- 3) Praktiese voorbeelde uit de geschiedenis
- 4) Anarchistische pedagogiek vandaag
-voorbeelden en tendenzen, bijv. in de Vrije Scholen
-de discussie omtrent de 'ontscholing' van de samenleving
- 5) Aanzetten tot het afbreken van hiërarchische structuren in het opvoedings- en onderwijsgebieden
-leerlingen (hoe kunnen zij zich verweren)
-volwassenenonderwijs
-universiteiten

In het informatieve deel van de werkgroep zal een overzicht gegeven worden van de ontwikkeling van theorie en praktijk van anarchisten/s op het gebied van het onderwijs en de opvoeding.

De voorwaarde voor een eigen anarchistische pedagogiek was en is de kritiek aan de bestaande machtsverhoudingen.

Al meer dan 200 jaar geleden ontmaskerden anarchisten/s O & O als een door het establishment met enthousiasme toegepast middel tot onderdrukking van de bevolking.

Tot vandaag de dag onveranderd bepalen staats- en kapitaalbelangen zowel de sociale als ook de inhoudelijke componenten van het schoolwezen. Alle mooipraterij over gelijkheid van kansen in dit land is de staatsschool een faktor die ertoe bijdraagt dat de klassenverhouding arm/rijk in stand gehouden kan worden.

Van jongs af aan pompen de handlangers van het staatsschoolwezen ons waarden in die radikaal ingaan tegen die van een heerschappijloze samenleving.

In plaats dat we sociale vaardigheden in de omgang met anderen aangeleerd krijgen, in plaats dat ons onderwijs aangeboden wordt dat uitgaat van onze interessen en mogelijkheden, wordt hoofdzakelijk presatiedrang en hiërarchie-bewustzijn overgedragen. Neigingen tot zelfbestemming, solidariteit en eigen verantwoordelijkheid worden in de kiem gesmoord. De autoriteitswaan, zoals die in dit land bestaat komt niet in de laatste plaats tot stand door de opvoeding tot gehoorzaamheid, zoals dat op de scholen z'n beslag krijgt.

In een tijd, die steeds meer doordrongen raakt van immer openlijker naar voren komend rassisme, wordt, zoals altijd, een kritiese omgang met deze vorm van samenleven en haar uitwassen, verhinderd. Zo produseert het huidige onderwijssysteem almaar meer nieuwe meelopersters, die op z'n best ertoe in staat zijn nieuwe, gemakzuchtige wegen te bewandelen, als anderen hen daarheen leiden, of hun woede en ontevredenheid af te reageren op 'zondebokken'.

De volgende vragen zouden 'thema's' kunnen zijn voor de uit het informatieve deel van de werkgroep voortkomende discussie:

- Welke perspectieven voor een verandering van de samenleving in de richting van het anarchistiese ideeëngoed liggen er besloten in een O & O zonder heerschappij?
- Welke maatschappelijke ontwikkelingsvormen en structuren zijn de voorwaarden om het onderwijsmonopolie van de staat af te schaffen?

Kerstin, FAU-Ffm
Kontaktadres:
FAU, Sandweg 131a, W-6000 Frankfurt/M 1

Thesen voor de werkgroep: onderwijs en opvoeding zonder heerschappij

I. We kunnen vaststellen dat voor het anarchisme pedagogiek, net als het politie-apparaat, het leger of de rechtspraak, een bestanddeel van een machts- en onrechtssysteem gebed in het totaal van de burgerlijke, kapitalistische wereld is. We kunnen ook vaststellen dat dit tot een systematiek van de kritiek geleid heeft, die immanent voortkomt uit de filosofie en de politiek van het anarchisme. Deze libertaire of anarchistiese pedagogiek-kritiek beleefde de afgelopen 200 jaar verschillende aksentueringen en een bonte verscheidenheid aan theorieën en praktijken -programmaties en samenfassend zouden de volgende doelen en richtingen aangemerkt kunnen worden:

(1) Als institutiekritiek eist het anarchisme nieuwe organisatievormen waarhet gaat om O & O. Dat betekent: kleine, doelmatige, tijdelijke begrensde, vrijwillige en zelf vormgegeven onderwijsplaatsen.

(2) Als ideologiekritiek keert het anarchisme zich tegen de (staats)school, de familie en het kind-zijn in hun burgerlijke, individualiserende definitie, als dragers van traditionele machtsverhoudingen.

(3) Als kritiek op de 'pedagogiese verhoudingen' keert het anarchisme zich tegen de bestaande pedagogiese omgangsvormen en eist daarentegen volledige, op de ervaring afgestemde (rationele) ko-educatieve, vanuit het zelf gerichte, 'terloopse' interaksie. Wat dit aangaat: we vinden een traditie binnen de anarchistiese beweging die zowel bij de 'klassiekers' als bij de explisiet libertaire pdagogen tot uitdrukking komt (Francisco Ferrer) maar ook bij buitenbeentje à la Walter Borgius.

Zo vanaf het midden van de twintigste eeuw zijn het dan voornamelijk angelsaksen, zoals Herbert Read, Paul Goodman en John Holt die nieuwe impulsen geven aan een libertaire vernieuwing van O & O.

II. Vragen we nu naar de konkrete impulsen die het anarchisme de pedagogiek vandaag nog kan geven, dan zijn dat vooral twee 'doelrichtingen', die voortgekomen zijn uit zowel de klassieke als de akuele kritiek van het anarchisme op de pedagogiek:

(1) In eerste instantie is dit de eis van een Vrije Alternatieve Schoolbeweging, die zich zowel vanuit kritiek op de staatsschool als vanuit reformpedagogiese motieven ontwikkelde. Een voorbeeld hiervan is Paul Goodman's aanzet tot 'terloopse opvoeding en onderwijs', zoals ook G. Dennisons praktiese poging in 1964/5, zijn First Street School in New York. Dat wat in de jaren '60 door Goodman theoreties geformuleerd werd en door Dennison in praktijk werd gebracht gaf verschillende impulsen voor de volgende (wereldwijde) alternatieve schoolbeweging, zoals die begin jaren '70 met de Vrije School Frankfurt ook in de BRD begon. (2) In de '70er jaren werd door John holt een nieuw initiatief voor de VS, onder de naam 'Growing Without Schooling' in het leven geroepen. Dit toont ons een tweede doelstelling van de kritiek: Het gaat niet alleen om de afschaffing van de school, het geïnstitutionaliseerde leren en stampen, maar evenzeer om een fundamentele herdefiniering van O & O op een multiperspektivistiese en maatschappijkritiese basis die zowel politieke, psychologiese, organisatie-sociologiese alsook kultuurkritiese fasetten heeft. Waar het in deze kritiek om gaat, is de demystifikatie van pedagogiek, van het kind en de familie. Hierin ontmoet zij de kinderrechtsbeweging of de antipedagogiek, zoals die zich ongeveer vanaf 1975 in de BRD ontwikkelt. Het gaat toch immers niet om een pedagogiese kritiek op de pedagogiek! Het eigenlijke doel is een radikale kritiek op de instituties 'school' en 'familie' en een ideologie-kritiese benadering van de pedagogiese systematiek.

III. Hoewel de positie van de anarchistiese (libertaire) pedagogiek in de officiële, akademiese pedagogiek-diskussie in de BRD nauwelijks genoemd wordt is er toch zo'n twee-honderdjarige traditie die oorspronkelijk in de beginnende anarchistiese beweging en haar theorie geworteld is. Vanuit een achtergrond van nieuwe sociaal-ekonomiese en politieke omstandigheden ontwikkelde de traditie van het anarchisme vanaf de '50er jaren impulsen tot een vernieuwing van o&o, die zich manifesteerde in een nieuwe alternatieve-school beweging en een kinderrechtsbeweging die tot op de dag van vandaag hun sporen nagelaten hebben, zonder dat dat nu wat het anarchisten betreft tot noemenswaardige verdere ontwikkelingen en discussies of ook praktiese toepassingen geleid heeft. Wij verkeren momenteel in de situatie dat noch de theorie, noch de praktijk van het anarchisme noemenswaardige impulsen kan geven aan een veranderingen van de 'pedagogiese verhoudingen'. Veeleer is er sprake van dat uit voorhanden zijnde progressieve probeerselen verscheidene elementen a.h.w. op eklektiese wijze (niet-kreatief, naäpend) overgenomen worden en er geprobeerd wordt die in het anarchistiese denksysteem te integreren, libertair te legitimeren.

Vandaag meer dan ooit moet opgeroepen worden tot een scherpe, multiperspektivistiese analyse van de postmoderne verhoudingen in de geest van een egalitarisme, zoals bijvoorbeeld het angelsaksiese 'pragmatiese anarchisme' (van bijvoorbeeld Colin Ward) dat sinds de '60er jaren poogt te

doen. Pas al het lukt het anarchisme nu opnieuw te definiëren, dat wil zeggen, een modernisering vanuit een geschiedenis van de ideeën tot doel te stellen, dan pas zal het mogelijk zijn nieuwe libertaire impulsen te ontwikkelen voor pedagogiek en antipedagogiek. Vooralsnog is dit niet gebeurd, kon dit ook niet gebeuren.

Ulrich Klemm, Spetember 1992.

WERKGROEP ANTIPEDAGOGIEK

of: de kracht van de ontkenning

In 1975 was er nog iets als een tijdgeest, waarin een eis als die van 'meer tijd voor kinderen' een gewillig oor kon vinden.

Vandaag de dag hebben de mensen al hun handen en hoofden vol om te doen en te denken hoe hun rijkdommen te vergroten of zeker te stellen, bijv. tegenover 'Ossies' en andere buitenlanders.

De aanzet die ik tot ons thema zou willen geven zal velen verbazen, en ik hoop dan ook op enig geduld als ik, om te beginnen een kleine sprong in het verleden, met al haar onzekerheden waag.

Dan moet ik eerst een onderscheid aanbrengen tussen het begrip en het fenomeen anti-pedagogiek (AP), waar ik nog een schepje bovenop doe wanneer ik een verbindingstreepje plaats tussen anti en pedagogiek.

Kwa tijd gezien komt het fenomeen vóór het begrip, wat wil zeggen, dat de WEERSTAND tegen de pedagogiek altijd al bestond maar nimmer zo genoemd en begrepen werd.

Ik vind het onbegrijpelijk waarom pedagogiek door de bevolking altijd zo positief gewaardeerd is, hoewel het toch glashelder is dat zij in de regel toch ingezet wordt ter bevestiging van de machtsverhoudingen. Het is zelfs uiterst waarschijnlijk dat de oorsprong van het algemene schoolwezen in de 17e eeuwse tucht- en werkhuisen ligt. De klooster- en ziekenhuistraditie plus het systeem van vrijheidsberoving waarmee toendertijd geëxperimenteerd werd, leidden tesamen tot een synthese die uitwerkte in een pedagogisering van sociale problemen.

Maar ik wil nog wat verder, dieper het verleden in.

In de maatschappelijke ontwikkeling van de mensheid schijnt er een breuk geweest te zijn en wel bij de overgang van de wilde, akephale (hoofdloze), i.e. leiderloze of ook gesegmenteerde samenlevingen tot de kephale (hoofd-) samenlevingen. De eersten bestonden uit naast elkaar levende autonome, door familiebanden samengehouden groepen. Of deze nu matrilineair of patrilineair waren, is voor het onderhavige stuk niet van belang. Die groepen zouden vrijheidslievend, anarchisties en zonder centraal gezag geweest zijn. Hun normen en regels ontstonden door eendeloos over en weer gepraat, door gewoonten of tradities. Er kan zeker noch niet van zoiets als een rechtssamenleving gesproken worden. Gelijkheid was voor deze samenlevingen vanzelfsprekend, iedere aanspraak op macht werd belachelijk gemaakt. Zo tenminste vertellen ethnologen als Sigrist of historici als Morgan en Engels en anderen ons dat.

Wanneer en waar die breuk plaatsvond, die de de leiderssamenleving van vandaag en daarmee de tegenwoordige staat mogelijk maakten, dat is niet zonder problemen na te gaan. Of het nu oorzaken 'van bin-nenuit' zijn geweest, of 'van buitenaf' die tot 'verhoofding' en daarmee tot het ontstaan van machtsverhoudingen hebben geleid zal altijd wel een strijd tussen wetenschappers blijven. Er zijn er die van mening zijn dat deze overgang te herleiden is tot een economische verandering, namelijk het ontstaan van privé-bezit. Maar ook zijn er die spreken en schrijven van militaire of ook sexistiese beïnvloeding.

Hoe dan ook, de egalitaire samenlevingen kregen pas bij het opgeven van het konsent-prinsipe leiders, priesters, hoofdmannen en medisijnmannen. En ongeveer te zelfder tijd, namelijk bij het verder ontwikkelen van het gezag van individuele mensen ontstond ook dat wat wij pedagogiek noemen.

Het opvoeden en opleiden zoals de machthebbers dat graag wensten werd een noodzakelijkheid toen de macht zich uitbreidde en zich realiseerde dat zij zich moest blijven handhaven.

In het begin waren het nog slechts de geprivilegeerde mannen en vrouwen die aan een soort van tucht onderworpen waren, die tot doel had waarden over te dragen. Maar ook valt goed te zien hoe

tuchtiging en opvoeding, zoals die zich ontwikkelde op steeds meer mensen greep gingen krijgen, een ontwikkeling die ongeveer parallel loopt met de vergroting van de effectieve macht en de daaraan verbonden maatschappelijke functies. Deze diende de instandhouding van dorpen, steden, landen volkeren en staten.

In het begin de mannen en de vrouwen, vervolgens de jongelingen en de meisjes en dan, maar niet uiteindelijk, de 6-7 jarigen: zij werden ontdekt als materiaal, als het stof waaruit de dromen van de heersers gemaakt zijn. Een hedendaags woordenboek definieert opvoeding als volgt:

'Opvoeding is het inwerken van individuele personen of de samenleving op een zich ontwikkelend mens; opvoeding in engere zin is het planmatig inwerken van ouders en school op het kleine kind, i.e. op de 'onklare' mens, tot wiens wezen niet alleen de behoefte aan vervolmaking en het vermogen daartoe behoren, maar ook de neiging daartoe (tot vervolmaking). Doel en middel van opvoeding is om de aanleg van het kind, zoals dat zich -naar buiten toe- ontvouwt te stimuleren dan wel te remmen, gericht op een doel (het opvoedingsideaal) dat met de opvoeding bereikt dient te worden. Het middel tot opvoeding is bovenal het voorbeeld dat de opvoedende persoon het kleine kind geeft, vervolgens het bevel (gebod en verbod), de overreding, de gewenning en het onderwijs. Opvoeding strekt zich uit over lichaam, ziel een geest...en moet ervoor zorgen dat het kleine kind een voor hemzelf positieve en bezield houding t.o.v. de familie, het volk en de staat ontwikkelt...'

Dit stamt uit het woordenboek van Schmidt, pag. 168, uit 1982. En we leven vandaag al wel in 1992. Maar nog altijd zijn ook kritiese pedagogen van mening, dat men zonder opvoeding nergens komt. Jürgen Oelkers en Thomas Lehman komen in hun pas uitgegeven boek 'Antipaedagogik' tot de konklusie dat leren weliswaar een essentiële voorwaarde voor de individuele ontwikkeling is, een voorwaarde echter die wel degelijk pedagogies gedefinieerd dient te worden. Nou, laten we 'ns zien!

Nu de ontkenning.

Al aan het begin van de staatsopvoeding, met in haar gevolg de peda- en demagogiek kwam ook het NEEN. Anti-pedagogiek ontstond dan wel niet expliciet, begripsmatig, maar fenomenaal. Of, om het anders te zeggen: Bij vrijwel alle volkeren heeft men weerstand geboden tegen de verkrachting van de vrije relaties en de vrije ontplooiing van alle individuen.

Twee voorbeelde zijn biezonder indringend te noemen:

Ondanks de geweldige macht van de Brahmanen, met de autoriteit van de Veda in handen, kwam het in India, 500 jaar vóór onze jaartelling, tot een opstand van de Charkawas, een materialistiese denkschool. Zij brachten de zeer strakke samenlevingsstructuur hiermee danig aan het wankelen. Met scherpe kritiek en dito tongen fulmineerden de Charkawas tegen het Sjamanisme. Zij legden de volslagen belachelijkheid, de volksverlakerij die de godenkultussen voor hen waren, met alle rationaliteit die toen mogelijk was bloot. Een uitspraak van hen: Niets anders zijn de offers voor onze voorvaderen dan de inkomsten van de Brahmanen. Zij die de drie Vedas verzonnen hebben, machtsgluiperds zijn het, schurken en potsemakers....

Dat zij niet hebben weten door te zetten lag ook aan het raffinement en de psychologische behendigheid van de priesters en magiërs. Maar dat is vandaag de dag nog niet veel anders...

Ook de 'School der Cynici' kan volgens mij als ronduit antpedagogies gezien worden, dde school die zo'n 100 jaar later met Antisthenes en Diogenes van Sinope in Griekenland de beschaafde wereld het afgrijzen bijbracht. Zonder ook maar enig respect voor gewoonten en de zinnelijkheid brachten zij hun filosofie in het leven. Zij erkenden niemand dan henzelf en hun eigen behoeften. de Cynici identificeerden zich met hun subjektieve en hun objektieve aard en lieten geest en materie niet in twee delen splitsen. Antiautoritair en zelfbeschikkend stelden zij zich teweer tegen elke macht.

De zwart-rode draad van de antipedagogiese grondstroming loopt door de filosofie van de stoïcijnen en de cynici, via de reformatie, het humanisme en de verlichting naar het anarchisme van de laatste jaren.

Het betoog behandelde tot nog toe de fenomenen van de antipedagogiek. Daarbij dient eerst gezegd te worden dat mensen dingen kunnen waarnemen maar nog niet begripsmatig te kunnen duiden. De invulling van dit begrip heeft namelijk pas de laatste jaren plaatgehad. Ekkehard von Braunmühl schreeft zijn boek 'Antipaedagogik' voor 1975, Hubertus von Schönebeck en Bertrand Stern trokken als onvermoeibare sprekers van plaats naar plaats, stelden artikelen samen voor het tijdschrift 'CASPAR, Zeitung für Frieden mit Kindern' en de reeks 'Freundschaft mit Kindern'. In 1977 kwam er een vertaling van het boek van Maud Mannoni, een leerlinge van Freud, 'Van de Antipsychiatrie naar de Antipedagogiek' op de Duitse markt. De vele mensen die zich literair en/of theoreties met het thema hebben beziggehouden kan ik hier niet alle opnoemen. Enige van hen zijn: Heinrich Kupffer, Alice Miler, Katharina Rutschky, Helmut Ostermeyer, Ivan Illich, Helga

Glanschnig, e.v. Vandaag kan men gerust stellen dat zowel linkse als rechtse posities hieruit ontwikkeld zijn. Extreme stellingnamen worden vertegenwoordigd door bijvoorbeeld Renata Leufens 'Home Schooling' of ook de Nürnberger Stadindianer.

Een wezenlijk kenmerk van alle mensen die zich tegen de pedagogiek keren is de roep om een zelfbestemd/zelfbeschikt leven en leren. Er wordt gesproken van de mogelijkheid van elk individu, ongeacht van welke leeftijd of van welk geslacht, om haar eigen leven richting te geven. Ook pasgeborenen zouden eveneens in staat zijn te weten wat goed voor hen is, en ook gehandikapt en ouderen. Zij kunnen allen zeer wel inschatten welke kennis voor hen van belang zou kunnen zijn, zoals zij ook weten welk eten goed en welke vriendin de beste is.

Was is dat eigenlijk, zelfbeschikking? Wat zijn de voorwaarden ervoor? Waar is het onmogelijk? En hier wijkt ook mijn stellingname af van die van de meeste antipedagogen, met uitzondering misschien van Maud Mannoni en Jessica Benjamin.

Zelfbeschikking.

Ik zou hier slechts mijn definitie in met enkele kernwoorden willen aangeven: Een individu bestaat niet alleen door zich zelf, zogezegd afgesloten van de omgeving, maar heeft een zelfbewustzijn dat bepaald wordt door biologische, psychologische en maatschappelijke factoren. Dat geldt zowel voor de binnen- als voor de buitenwereld. Deze korrespondentie tussen subject en object kristalliseert zich in het telkens onstaande zelf. Want deze is niet konstant, maar verandert zich permanent. Het probeert al naar gelang haar eigenheid doelen of intensies te realiseren en wel in overleg met andere individuen, met groepen of zelfs met de gehele samenleving. Zodoende is de zelfbeschikking altijd relatief en altijd slechts bij benadering te bereiken. Toch weet ieder individu wat voor zijn weg tot zelfbeschikking het juiste is.

Vooraf in het kader van de libertaire beweging zou het 'ns goed zijn om aan deze vraag wat meer aandacht te schenken, dan tot dusverre het geval is geweest. Zonder dat men zich nu ook maar werkelijk afvraagt of er ook een materiele oorzaak voor aan te wijzen is wordt er een zogenaamde 'geestelijke wezenskern' gepostuleerd. Uit iedere willekeurige man of vrouw zou zich zelfbeschikt De Mens ontwikkelen. Er wordt hier naar een fundamenteel iets verwezen, een iets dat echter hoogst diskutabel is. Dit WAT van een mens ontstaat namelijk altijd ook door de maatschappelijke omgeving, bijv. door het behoren tot de heersende dan wel tot de beheerste klasse. Vanuit dit perspectief moet ook naar een oplossing gezocht worden voor de vraag hoe de mens haar belangen kan verwezenlijken. Pas als dat mogelijk is kan van zelfbeschikking gesproken worden, maar niet a priori. Met dit voorbeeld wordt duidelijk hoe onzinnig het feitelijk is om van zelfbeschikking van hele volkeren te spreken, omdat 'volk' nog veel minder reëel bestaat dan dat individualiteit iets vastgelegds is. Een mens wordt als WAT steeds slechts in verandering begrepen en zou dientengevolge haar doelen ook steeds opnieuw kunnen stellen.

Vooraf kinderen, gehandikapt, ouden van dagen, zieken en bijvoorbeeld ook buitenlanders wordt deze weg van verandering en van de zelfbeschikte doelstelling bijzonder moeilijk gemaakt. Dit weten wordt hen eenvoudigweg ontnomen. Wat de zelfbeschikking verhindert is het vermogen en de wil tot akseptatie. De wil daartoe en de erkenning van de competentie van anderen -hoe dan ook- zijn de voorwaarden voor de overgang naar een heerschappij-loze samenleving.

Zelfbeschikking van vrije individuen en de vrije samenleving worden het echter ook moeilijk gemaakt door de expansie van de kwantiteiten, door de schijnbaar rationale fusiedrang in het maatschappelijk gebeuren. In plaats dat men er op toeziet dat de maatschappelijke samenhang een ordening in grootten behoudt die voor haar leden overzichtelijk en handzaam blijft worden steden en gemeentes steeds groter en groter. Des te meer dit proces voortduurt en misschien zelfs uitmond in een wereldstaat, des te minder wordt zelfbeschikking en zelfbestemming mogelijk. De zogenaamde zelfbeschikking wordt al problematisches bij kleine communes en bedrijfjes. De steeds wederkerende thema's op de diverse bijeenkomsten zingen eenstemmig steeds het zelfde lied: Hierarchie, indirecte onderdrukking, Psychotherreur, etc.....

Ik geloof dat het naief -in negatieve zin- is als mensen denken eenvoudigweg door het inrichten van niet-pedagogische structuren de ontwikkeling naar een gigantische EEN-WERELD-Staat te kunnen tegenhouden. Het kan slechts als een mogelijke stap beschouwd worden, ander manieren om zulks te weigeren moeten ernstig ontwikkeld worden. Hoe dan ook, het is natuurlijk beter om, bijvoorbeeld in een verhouding tot Vriend, moeder of zoon, voor een niet-pedagogische omgang te kiezen, dan om te zeggen: Omdat alle mensen pedagogies met elkaar omgaan helpt mijn uitbreken uit de bestaande norm sowieso niet. Elke breuk, elke weigering vanuit en tegen de mensenverachtende konsentratiegedachte en de vervreemding is een stap in de goede richting.

Pedagogiek als Sociale Technologie.

De maatschappelijke dimensie wordt duidelijk als men de pedagogiek ziet als een sociaal-technologies middel. Zo gedefinieerd betekent sociaal-technologie de techniek of ook de kunst van de heersenden om alle belangen van de mensen in hun territorium te manipuleren en in de gewenste richting te sturen. Bovendien is dit ook de kunst om de fouten van het systeem zodanig te gebruiken dat ze uiteindelijk datzelfde systeem versterken.

De heersers, de staat, het kapitaal, de industrie hebben als eerste middel de vierde macht -dat is de wetenschap. En daar valt ook de pedagogiek onder. Van welke geest het machtsgevolg van nu het kind is wordt zichtbaar, voelbaar in de door hen ontwikkelde bouwvormen, stadsplanning en institutiestructuren. Vooral de bajessen, de kazernes de ziekenhuizen en de scholen vallen hierin nogal op. Zij zijn in de regel waarheidsgetrouwe afbeeldingen van hun willen en kunnen.

Architectuur is de zichtbare uitdrukking van in glas en beton gegoten sociaal-technologie. Datzelfde geldt ook voor de stadsplanning. De heersende opvatting over de ideale organisatie van het menselijk leven drukt zich hierin uit, en wel die, die een zeer soepele afhandeling van de zaken veilig kan stellen. 'Woningbouw, Stadsbebouwing en -sanering zijn belangwekkende politiek-maatschappelijke taken, in dienst van de economie en niet in de laatste plaats in dienst van de mensen', zo staat er geschreven...

In de woningbouw wordt de vereenzaming van de mensen -positief uitgedrukt, de individualisering- planmatig door het bouwen zelf bevestigd. Naar ieders inkomen vallen de wooncellen wat groter of kleiner uit, nietshebers houden niets, maar de scheiding van woon-slaap en werkvertrekken versterkt het gevoel van isolatie, verhindert zoiets als kollektieve woonvormen. Als het begrip 'Struktureel Geweld' enige zin heeft, dan wordt dat hier wel duidelijk. De heren plannen de behuizing voor mensen van vooraf al zo dat iets anders dan het bedoelde al bijna onmogelijk wordt. Het leven wordt niet als een eenheid gebzien, het wordt ingedeeld in produktie en reproductie-eenheden, in kinder- en volwassenenwereld, en voorts nog in ziekenhuizen, bejaardenhuizen, tehuizen voor gehandikapt, ghetto's voor gekriminaliseerden, gepsychiatriseerden, voor buitenlanders.....

Dit uitstapje naar de stadsplanning maakt duidelijk hoe de sociaal-technologie werkt, en de pedagogiek is een niet onaanzienlijk onderdeel ervan. Sociaal-technologie heeft een integratief en een selektief aspekt, die in een onderzoek naar hun verhoudingen omschreven worden als suikerbrood en de zweep.

In het onderwijs zijn er, zoals bekend, leerplannen, waaraan degenen aan wie onderwijs toevertrouwd is zich zo mogelijk dienen te houden. Deze leerplannen ontstaan niet uit het niets, maar zijn het produkt van een klupje experts, ver weg van de onderwijspraktijk, waar de partijpolitiek een rol in heeft. en daarmee wederom een afdruk van de bestaande machtsverhoudingen.

Natuurlijk is de invloed van de staat niet altijd even open aanwezig, zeker niet waar vlakui kibbelen over details. Bezien van bovenaf wordt de geplande normering van mensen door een zeker staatswezen toch echt zichtbaar. De strijd van de partijen met de daar achter staande industrie en hun compromissen weerspiegelen zich in de schoolstruktuur, in de leerinhouden en waardestellingen. Met integratieve en segregatieve (scheidende) middelen worden de burgers uiteindelijk in de staatsnorm geperst.

Dat begint al bij babies, bij wie de moeder die borstvoeding geeft of de flessende opvoedingshulp door een gestylde wetenschap ingeprent is dat er zoiets zou bestaan als een vier-uur-ritme. Het groeiende kind moet dagelijks zo en zoveel gram aankomen, en dus bij elke maaltijd 200 gram vloeibare Milupa of Nestlé zuipen, enzovoorts. Dat dat vier-uur-ritme een parodie is op alle wetenschappelijke kennis die er is, dat het hier om machinale regelmaat gaat, dat heeft natuurlijk geen enkele gelovige in de techniek door. Om uiteindelijk een arbeider, een dienstknecht te creëren die de acht-uur-monotonie kan verdragen past het opvoedingswezen op de allerkleinsten al de zogenaamde zuigelingengymnastiek toe.

Deze bemoeienissen omwille van de integratie worden volledig door een steeds perfectere zorgsektor die de segregatie van mensen alvast voorbereidt. De diagnose: 'Mongloide' betekent bijvoorbeeld 'School voor gehandikapt' of een heilpedagogies tehuis. Verdere ontwikkeling van de genen-technologie zal ertoe leiden dat deze segregatie al prenataal kan plaatsvinden. Ongeacht het eigen bio-ritme of de totale individele eigenheid wordt nu geprobeerd via kleuterjuffen, opvoeders en hoe de experts voor de ouderen ook heten mogen kinderen af te zonderen onder het motto 'De goeden de maatschappij in, de slechten eruit!!'.

In 1987, toen de huidige problemen van 'ons Duitsers' enkel nog de denkers van rechts, en zeker niet de liberalen of de linkse scene iets interesseerde schreef die ZEIT in een artikel van Robert Leicht met de titel 'Kompjuters, maar nauwelijks nog kideren': Een aanzienlijke teruggang van de bevolking met zo'n 30% zal de Wirtschaftswunder-natie in de actuele situatie in grote problemen brengen. Een zodanige teruggang zal uitwerken op de rente, op de belastingafdracht van de individuele burger om het behoud van de culturele instituties, op de proportie Duitse buitenlanders (2030: 40,3 mil. Duitsers t.o.v. 10,4 buitenlanders) zal ook uitwerken op de staatshuishouding, op de arbeidsmarkt, op het leger, op de openbare financiën, etc.

Moet deze tendens tot de teruggang van het geboortecijfer gestopt worden, dan zou iedere vrouw gemiddeld 2,1 kind moeten krijgen. Deze situatie doet zich in alle industrielanden voor. De schrijver van het stuk komt tot een beknopte konklusie: 'De konklusie die uit deze gegevens naar voren komt laat zich in een zin samenvatten: Het is nu zaak om de risico's van onze manier van beschaving onder controle te krijgen, zonder de winst die de moderne beschaving heeft weten te boeken te verspelen.' Het zou interessant zijn om vanuit dit gezichtspunt de zogenaamde pro-life beweging en de rechtse buitenlander-hetze te analyseren. En: de problemen die de staat zelf schept lost zij met behulp van haar eigen burgers op in zoverre zij hen de soep laat oplepelen.

Ontkenning van de Pedagogiek.

Maar terug nu naar de pedagogiek, of beter, naar haar ontkenning: Ik wil kritiek leveren op het feit dat de pedagogiek een geïnstitutionaliseerde beweging in dienst van de machthebbers is. Zij legt betrekkingen tussen mensen onderling vast, zij verabsoluteert gedragsvormen, zij doet de mogelijkheden teniet die liggen in gelijkwaardige wederzijdse beïnvloeding. Bovendien treft de pedagogische institutie in tweede instantie ook de institutie-kritiek. Daarmee wil ik beweren dat een institutie slechts in zoverre nodig is als zij een beweging met een zeer duidelijk doel vast kan houden, kan ordenen en kan vormen. Ik zal proberen dat aan de hand van het voorbeeld leren duidelijk te maken:

Leren is een 'beweging' tussen waarnemen en kennen, met wiens hulp nieuwe waarneming en nieuwe kennis mogelijk gemaakt wordt. Dit gebeurt op een volslagen ongeregelde manier en bij alle mensen, jong of oud, op een zelfde manier. En wel naar gelang zijn/haar geestelijk-lichamelijke gesteldheid. Om dit proces in werking te stellen hebben wij stimulatie nodig, leerinhouden van buitenaf. Als omwille het leerdoel, continuïteit nodig geacht wordt is het zaak deze leerinhouden te structureren kwa tijd en plaats. Zo ontstaan methodiek en de leerplaats. Een pedagogische institutie is voorhanden. Alles goed en wel, als deze manier van inrichten door én de leerlingen én de leraren zo gewild is. Maar nu kent iedere institutie, als elk levend organisme een soort van overlevingsdrang, of in het geval van een organisatie eerder een drang tot zelfrechtvaardiging (ook wel norm genoemd). Dit leidt ertoe dat hoewel het lichaam al overbodig geworden is, zij zich met alle middelen in leven roept te houden. (Er zijn vandaag nog weten van kracht die in de tijd waarin wij nu leven volslagen belachelijk zijn.)

Er zijn hiervan genoeg voorbeelden te noemen. In de regel leidt deze manier van zelfbescherming tot het tegendeel van de oorspronkelijke doelstelling. Neem bijvoorbeeld de koöperaties en de genootschappen uit de vroege twintiger jaren, en wat daar nu nog van is. De verouderende instituties zijn een natuurgetrouwe afbeelding van en lang vervallen gerontokratie, i.e. een heerschappij op basis van ouderdom.

Toch wijs ik de institutie (en de norm) niet volledig af. Ik pleit er echter maar in zoverre voor als zij strikt noodzakelijk is. De radicale institutiekritiek blijft gehandhaafd. Normen, wetten, instituties, zij zijn niets anders dan afspraken en die moeten dus van tijd tot tijd overdacht en herzien worden.

Pedagogiek als een pilaar van het konservatisme.

In haar huidige vorm verhindert de staatskonforme pedagogiek -want dat is zij altijd in meer of mindere mate- het ontstaan van een kognitieve (kennende) samenleving in de zin zoals kennistheoretikus Jean Piaget die voorstaat. Een pedagogiek die zich oriënteert op prestatie, op het kapitalisme staat een zo omvattende kennis voor allen eenvoudigweg niet toe. Terwijl zij toch een voorwaarde is voor een bevrijding van dwang en een waarlijk vrije samenleving.

Pedagogiek kanaliseert de neigingen en mogelijkheden in die zin, dat zij resultaten opleveren die een gewenste meerwaarde scheppen. In zoverre staat zij hier volledig in dienst van de conservatieve verovering. Zij ondersteunt centralistische tendenzen in het kader van de New World Order, ja, drijft die waarde-ordening terug in de tijd, zoals dat 10 jaar geleden nog niet voor mogelijk gehouden werd. In zoverre is pedagogiek konservatief, als zij het opvoedingshulje wordt van staten, bevrijdingsbewegingen alleen in het begin van dienst kan zijn, zoals men dat in Nicaragua heeft kunnen meemaken.

Er zijn nu eenmaal tegenstrijdigheden die niet uit de wereld te helpen zijn. Een kommunisme dat gedirigerd wordt door een centraal comité is gewoonweg niet mogelijk, zoals een anarchistische pedagogiek ook niet kan bestaan. These en Antithese kunnen elkaar niet naderen zonder dat zij aan substantie verliezen. Maar omdat de these waar het hier om gaat konservatief, ja, fascisties is, rest mij enkel de negatie ervan.

Of het nu on de Spaanse anarchist Francisco Ferrer gaat, met zijn in 1901 gestichte 'Moderne School, die weliswaar kritiek had op het onderwijsmonopolie van staatswege maar toch een socialistische opvoedingswijze noodzakelijk vond, of om de in 1921 door A.S. Neill gestichte -en nog altijd bestaande- Summerhillschool, waarin werkelijk de zelfbeschikking in het middelpunt van het opvoeden gesteld wordt, en de mogelijkheden van het kind daartoe zwaar overschat worden: beide probeerselen stellen niet de opvoeding als zodanig ter discussie.

In dezelfde tijd komen dan ook de Waldorfscholen ['Vrije' scholen, vert.] met hun eis tot 'Opvoeding tot bevrijding' [in antroposofische zin, vert.] Dat is principieel al onzinnig, omdat vrijheid niet aangeleerd kan worden, terwijl het feitelijk gaat om de aangeleerde vrijheid van de opvoedsters. Daar komt nog bij dat de Waldorf-pedagogiek ideologische grondstellingen betreft die nogal inwerken op de op te voeden kinderen. Andere varianten zijn: Makarenko's socialistische kollektieve opvoeding, Montessori, Freinet en Freire-pedagogiek, de Bemposta-kinderrepubliek in Spanje, of de Tvindschool in Denemarken. Op z'n minst evenveel, misschien zelfs meer initiatieven zijn genomen in de VS. Van alle pogingen om menselijk leren in vrijheid mogelijk te maken lijken mij de Vrije Scholen [niet dus de antroposofische vrije scholen! vert.] of de 'Initiatieven tot zelfbeschikking Leren' de meeste vooruitgang te boeken. Hiertoe reken ik ook de tegen- of alternatieve universiteiten waar vraag en aanbod de leerinhouden bepalen. In principe is er geen pedagogiek te bedenken, ook geen libertaire pedagogiek, die werkelijk in staat zou zijn een anarchistische omgeving te scheppen, omdat pedagogiek niet kan zonder leidersprincipe en zij evenmin -geschikt is om eigendomsverhoudingen weg te halen, wat weer een voorwaarde is voor werkelijk egalitaire verhoudingen.

Over de Schoolplicht.

De voorstanders argumenten: Door de schoolplicht krijgen alle burgers de mogelijkheid van gelijke kansen op leren. Dat de staat voor gelijke kansen om te leren zou zorgen is een waanvoorstelling, impliseert een goedbedoelend Vadertje Staat, die er niet is en er ook niet wil wezen. Gelijke kansen moet bevochten worden en wel door de onvrijen zelf. Niemand zal het voor hen doen. De staat gaat het niet om mensen, maar om de door machtsstrijd verkregen identiteit van die staat. Deze wordt van bovenaf, hiërarchies, opgedrongen. Als er dan van een gegarandeerde gelijkheid in het opvoedingswezen sprake is, dan is dat een door de staat gewenste gelijkheid van mensen die leven in haar invloedssfeer. Bovendien heeft men tevoren al door sociaal-technologie het kaf van het koren weten te scheiden, zodat alleen dat deel dat aan het kapitalistische geluk kan deelnemen gelijke kansen gekregen heeft.

Door schoolplicht worden kansen voor de toekomst gekreëerd, zo luidt een tweede argument. Wat is dat, kans op toekomst? De voorstanders van het schoolwezen nemen de definitie die de machthebbers hanteren als zij over 'kansen' spreken over, zonder zich af te vragen of deze soort toekomst voor ons, voor mij, voor jou überhaupt wel gewenst is. Anarchie wordt zeker niet door schoolplicht bereikt.

Kinderarbeid wordt tegengegaan, zeggen ze. Maar waar de school een gedwee instrument is in handen van de staat kan men hen alleen tegenwerpen dat zij ertoe dient om de uitbuiting van mensen voor te bereiden, hen jarenlang aan de ervaring onttrekt die men gezien de ontwikkeling, de leeftijd, opgedaan had kunnen hebben. En men zou zich kunnen afvragen of het schoolwerk niet ook een zware arbeid is, die vaak teveel vraagt van jonge mensen.

Dat de school een sociale verworvenheid is, wordt vaak beweerd, dat men zulks niet zomaar overboord kan gooien. Maar ik weet niet wat wer sociaal is aan deze voorloper op de bajes? Het zou zo zijn dat men discipline en afzondering gebruikt als middel tot humanitaire socialisatie. Is het leger dan ook een sociaal goed?

Een pro-these luidt: Door het openbreken van de school voor vrijwillig leren zouden conservatieve krachten hierop greep gaan krijgen. Die hebben ze al, voor zover zij de macht bezitten. Zou men toestaan dat er een veelvormig aanbod van schoolmogelijkheden komen, onbepaald, wie ging er dan nog naar kloosterscholen? Vrije initiatieven zouden de mogelijkheid hebben met kwaliteit en fantasie te overtuigen.

Uitkomst.

De hoogtijdagen van de antipedagogische discussie zijn voorbij. In de pedagogiek heeft in het beste geval een

reform plaatsgehad, die alweer hervormd is. Zoals op alle gebieden heeft de heersende klik goed begrepen hoe zij een revolutie kan afremmen. De ene of de andere aanzet tot bevrijding heeft de pedagogiek in zich opgenomen. Het werkelijk revolutionaire heeft zij met het aanzwellen van de conservatieve golf ver van zich weten te houden.

Het zou nu de opdracht moeten zijn voor alle kritiese geesten hier om dit vertoog mee te nemen naar de plekken waar theorieën besproken worden, om ze in de liberale media te brengen. De weinige concrete aanzetten tot opvoeding zonder leiding moeten zich consolideren, om te kunnen overleven. De tijden zullen veranderen, het kapitalisme heeft niet lang meer. Het vreet zichzelf op en het resultaat zal zeker geen anarchie heten, hoewel de demagogen de ontspoorde veel-volkerenstaat wel zo plegen te noemen.

Hier tijdens de LT, zou door een werkgroep Antipedagogiek met de volgende thema's gewerkt moeten worden:*

- 1) Kritiek op de Pedagogiek
- * 2) Pedagogiek en Seksualiteit
- * 3) Pedagogiek, Militarisme en Fascisme
- * 4) Pedagogiek en Kolonialisme / Imperialisme
- * 5) Alternatieven voor Pedagogiek, een probleem van mogelijkheden.

Gerhard Kern, Morbach 24-09-92

Kontaktadres: Gerhard Kern, Birkenfeldstr. 13
W-5552 Morbach, Tel 06533

Thesen voor de werkgroep 'Antipedagogiek, of, de kracht van de ontkenning.'

I. Er zijn in de pedagogiese discussie sinds de 70er jaren in de BRD geen ideeën en concepten die de theorie en de praktijk van opvoeding en onderwijs, de pedagogiek, meer geaksentueerd, geprovoeerd en ter discussie gesteld hebben als de antipedagogiek en de kinderrechtsbeweging.

Tegenover de late jaren 70 en de vroege jaren 80 is deze discussie nu toch veeleer een rustige konfrontatie van antipedagogiek met pedagogiek geworden. Het lijkt zo te zijn alsof de 'Sturm und Drang-jaren' van deze discussie voorbij zijn en de pedagogiese praktijk weer met meer 'moed tot opvoeden' de discussie beheerst:

- De (akademiese) opvoedingswetenschap heeft in het begin van de 80er jaren haar plicht- en paniekdiskussie gevoerd en kan zich nu weer op de traditionele, zich in de gewone banen bewegende (akademiese) opvoedingsdiskussie richten.
- Toenmalige centrale figuur van de antipedagogiek, Ekkehard von Braunmühl -en deels ook Alice Miller, waar het gaat om de betekenis van de psychoanalyse voor de antipedagogiek- hebben zich sinds het midden van de jaren 80 uit de discussie begeven of andere posities betrokken.
- De tijden van spektakulaire eenmansaksies -openbare verbranding van diploma's (1980), de proklamatie van het 'Duitse Kindermanifest', zo werkzaam door de media (1980), of het 'Kinder-Dubbelbesluit' (1984)- schijnen definitief voorbij te zijn.
- De antipedagogiese bestseller-publiciteit -E.von Braunmühl, Alice Miller, behoort tot het verleden. Bestseller-oplagen bereiken daarentegen boeken als die van de kinderpsychologe Jirina Prekop met haar raadgeving voor ouders 'De Kleine Tiran' (14e druk van de hardcover-editie, meer dan 100.000 verkochte exemplaren tussen 1988 en 1991, sindsdien in pocketuitgave). Maar toch is de antipedagogiek de luis in de peels van de pedagogiek gebleven. Haar invloed is ook vandaag nog voelbaar.
- Er zijn vandaag de dag steeds meer instellingen voor volwassenenonderwijs (bv Volkshogescholen) die zich in voordrachten en seminars richten op de opvoedingsloze levenswijze en daarmee steeds grotere interesse voor opvoedingskritiese vraagstellingen opwekken.
- Op de universiteiten is er sprake van een groeiende interesse onder studenten voor antipedagogiese concepten, wat zich bijvoorbeeld uit in uitnodigingen van antipedagogen als gastsprekers en examenopdrachten.
- De in de vorm van de Münsterse Onderzoekskring 'Freundschaft mit Kinder' door H. von Schoenebeck geïnstitutionaliseerde antipedagogiese beweging breidt haar Seminar- en besprekings-programma al maar uit, gaat ook naar het buitenland (Polen, Zwitserland, Nederland) en heeft de eerste opvoedingsloze levensgemeenschappen gesticht, waarin antipedagogiek het leidende beginsel is.
- Ondanks alle tegenwerkende tendensen is een deel van de academiese opvoedingswetenschappersters gevoelig geraakt voor nieuwe, radikale en fundamentele opvoedings- en pedagogiekritiek, en voeren hierover tot op heden nog een openlijke discussie. (bv. H. Kupfner, H. Giesecke, W. Hinte, F. Huisken)

II. Deze twee aspecten bepalen nu, na zo'n 20 jaar kinderrechtsbeweging (in de VS) en het antipedagogiekdebat (in de BRD sinds 1975) de stand van de discussie. Dat betekent: Er kan noch van een 'einde van de opvoeding', noch van een 'einde van de antipedagogiek' gesproken worden. Een tendens wordt toch wel steeds duidelijker: In die mate, waarin de maatschappelijke en politieke ontwikkeling de wetenschappen voor nieuwe vragen, verklaringen en oplossingen plaatst, in diezelfde mate zou de pedagogiek er goed aan doen heilige koeien te slachten, tenminste als zij er nog in geïnteresseerd is om zich openlijke legitimiteit te verschaffen. Pedagogiek en opvoedingswetenschap zijn een nogal gesubsidieerde konstruksie, waarvan beweerd wordt dat zij een belangrijk maatschappelijk taak vervult. Maar is de wereld sinds de uitvinding van de moderne pedagogiek, zo'n 400 jaar geleden nu werkelijk beter, rechvaardiger, leefwaardiger geworden? Het probleem van de huidige pedagogiek is bovenal een legitimatiekrisis in het tijdperk van het 'postmoderne'. Vandaan meer dan ooit moet de vraag gesteld worden of de pedagogiek in staat is om de eisen die men aan haar stelt met het traditionele instrumentarium en de klassieke waarden op te kunnen lossen.

De pedagogiek heeft een verplichting op zich genomen, draagt het banier van het Edele, het Goede en het Ware graag voor zich uit om zich te rechtvaardigen. Pedagogiek en pedagogen (m/v) legitimeren zich met 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' en het is hierom, dat deze verantwoording ook geregeld gecheck't wordt. De pedagogiek kan zich nu echter steeds minder schuilhouden achter een ideologie (schijntheorie) of een beroepsdeed- zij wordt in de maatschappij in toenemende mate op haar plichten gewezen, raakt daarbij onder legimitatiedruk.

In deze zin kan de antipedagogiek meer zijn dan 'slechts' kritiek op de pedagogiek. Zij wordt een noodzakelijk bestanddeel van pedagogies denken en handelen om opvoeding en onderwijs te behoeden voor hun grootste fouten. De pedagogiek zelf -zo leert ons de geschiedenis- kan deze taak uit eigen kracht maar moeilijk volbrengen. Dat betekent: Antipedagogiek als kritiese instantie en praktijk zal zeker kunnen bijdragen aan de overleiving van de pedagogiek in het postmoderne tijdperk, of ze dat nu wilt of niet, bewust dan wel onbewust.

20 jaar antipedagogiek roept in eerste instantie de vraag op hoe de opvoedingsvrije impuls in maatschappelijke zin omgezet kan worden, hoe van theorie praktijk gemaakt kan worden. De strijd om theorie en semantiek, die vooral op publisisties nivo gevoerd is, is zinloos geworden. De praktijk moet overtuigingskracht bezitten -en hierin proberen zowel pedagogen en antipedagogen erg hun best te doen.

Ulrich Klemm, September 1992